

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

ANAYASA KOMİSYONU

TUTANAK DERGİSİ

2'nci Toplantı

24 Ocak 2023 Salı

(TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı tarafından hazırlanan bu Tutanak Dergisi'nde okunmuş bulunan her tür belge ile konuşmacılar tarafından ifade edilmiş ve turnak içinde belirtilmiş alıntı sözler aslına uygun olarak yazılmıştır.)

İÇİNDEKİLER

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

Sayfa

II.- KANUN TEKLİFLERİ VE DİĞER İŞLER

A)KANUN TEKLİFLERİ

1.- Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop, MHP Genel Başkanı Osmaniye Milletvekili Devlet Bahçeli, AK PARTİ Grup Başkanı Sivas Milletvekili İsmet Yılmaz, AK PARTİ Grup Başkanvekili Tokat Milletvekili Özlem Zengin, AK PARTİ Grup Başkanvekili Kayseri Milletvekili Mustafa Elitaş, AK PARTİ Grup Başkanvekili Çanakkale Milletvekili Bülent Turan, AK PARTİ Grup Başkanvekili Çankırı Milletvekili Muhammet Emin Akbaşoğlu, AK PARTİ Grup Başkanvekili Bartın Milletvekili Yılmaz Tunç, MHP Grup Başkanvekili Manisa Milletvekili Erkan Akçay, MHP Grup Başkanvekili Sakarya Milletvekili Muhammed Levent Bülbül, BBP Genel Başkanı Ankara Milletvekili Mustafa Destici ve 326 Milletvekilinin; Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi (2/4779)(Devam)

ANAYASA KOMİSYONU

2'nci Toplantı

24 Ocak 2023 Salı

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

TBMM Anayasa Komisyonu saat 15.06'da açılarak iki oturum yaptı.

Görüşmelerine Komisyonun 19/1/2023 Perşembe günü 1'inci toplantısında başlanan Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop, MHP Genel Başkanı Osmaniye Milletvekili Devlet Bahçeli, AK PARTİ Grup Başkanı Sivas Milletvekili İsmet Yılmaz, AK PARTİ Grup Başkanvekili Tokat Milletvekili Özlem Zengin, AK PARTİ Grup Başkanvekili Kayseri Milletvekili Mustafa Elitaş, AK PARTİ Grup Başkanvekili Çanakkale Milletvekili Bülent Turan, AK PARTİ Grup Başkanvekili Çankırı Milletvekili Muhammet Emin Akbaşoğlu, AK PARTİ Grup Başkanvekili Bartın Milletvekili Yılmaz Tunç, MHP Grup Başkanvekili Manisa Milletvekili Erkan Akçay, MHP Grup Başkanvekili Sakarya Milletvekili Muhammed Levent Bülbul, BBP Genel Başkanı Ankara Milletvekili Mustafa Destici ve 326 Milletvekilinin; Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi (2/4779), maddeleri üzerindeki görüşmeleri de tamamlanarak kabul edildi.

Komisyon gündeminde görüşülecek başka konu bulunmadığından saat 20.10'da toplantıya son verildi.

24 Ocak 2023 Salı

BİRİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 15.06

BAŞKAN: Yusuf BEYAZIT (Tokat)

BAŞKAN VEKİLİ: Ali ÖZKAYA (Afyonkarahisar)

SÖZCÜ: Emine ZEYBEK (Kocaeli)

KÂTİP: Zeynep GÜL YILMAZ (Mersin)

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Anayasa Komisyonunun saygıdeğer üyeleri, teklifin ilk imza sahipleri, partilerimizin Değerli Grup Başkan Vekilleri, toplantımıza katılan sayın milletvekillerimiz, ilgili kurumlarımızdan gelen değerli katılımcılar, sivil toplum kuruluşlarımızın kıymetli temsilcileri, değerli hocalarımız, basınımızın kıymetli mensupları; Komisyon Başkanlık Divanı adına hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Anayasa Komisyonunun 27'nci Yasama Dönemi 8'inci Toplantısı'nı açıyorum.

Toplantı yeter sayımız vardır; kaldığımız yerden, 1'inci maddeden gündeme geçiyoruz.

Ben, görsel basına görüntülerini aldıktan sonra teşekkür ediyorum; yazılı basın kalabilir, görsel basın görüntülerini aldıktan sonra çıkabilir.

Teşekkür ediyoruz değerli arkadaşlar, görsel basınımıza teşekkür ediyoruz.

II.- KANUN TEKLİFLERİ VE DİĞER İŞLER

A)KANUN TEKLİFLERİ

1.- Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop, MHP Genel Başkanı Osmaniye Milletvekili Devlet Bahçeli, AK PARTİ Grup Başkanı Sivas Milletvekili İsmet Yılmaz, AK PARTİ Grup Başkanvekili Tokat Milletvekili Özlem Zengin, AK PARTİ Grup Başkanvekili Kayseri Milletvekili Mustafa Elitaş, AK PARTİ Grup Başkanvekili Çanakkale Milletvekili Bülent Turan, AK PARTİ Grup Başkanvekili Çankırı Milletvekili Muhammet Emin Akbaşoğlu, AK PARTİ Grup Başkanvekili Bartın Milletvekili Yılmaz Tunç, MHP Grup Başkanvekili Manisa Milletvekili Erkan Akçay, MHP Grup Başkanvekili Sakarya Milletvekili Muhammed Levent Bülbül, BBP Genel Başkanı Ankara Milletvekili Mustafa Destici ve 326 Milletvekilinin; Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi (2/4779)(Devam) (*)

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Bilindiği üzere bir önceki toplantımızda (2/4779) esas numaralı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi'nin geneli üzerindeki görüşmeleri tamamlamış, maddelere geçilmesini kabul etmiş ve teklifin 1'inci maddesi okunduktan sonra bugün kaldığımız yerden devam etmek üzere toplantımızı kapatmıştık. Bugünkü toplantımızda teklifin maddeleri üzerindeki görüşmelere devam edeceğiz.

Şimdi, müsaadenizle teklifin 1'inci maddesini yeniden okutuyorum:

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASINDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN TEKLİFİ

MADDE 1- 7/11/1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 24 üncü maddesine aşağıdaki fıkralar eklenmiştir.

*(2/4779) esas numaralı Kanun Teklifi 19/1/2023 tarihli 1'inci Toplantı Tutanağı'na eklidir.

“Temel hak ve hürriyetlerin kullanılması ile kamu veya özel kesim tarafından sunulan mal ve hizmetlerden yararlanılması, hiçbir kadının başının örtülü veya açık olması şartına bağlanamaz.

Hiçbir kadın; dinî inancı sebebiyle başını örtmesi ve tercih ettiği kıyafetinden dolayı eğitim ve öğrenim, çalışma, seçme, seçilme, siyasî faaliyette bulunma, kamu hizmetlerine girme ile diğer herhangi bir temel hak ve hürriyeti kullanmaktan ya da kamu veya özel kesim tarafından sunulan mal ve hizmetlerden yararlanmaktan hiçbir surette yoksun bırakılamaz. Bu nedenle kınanamaz, suçlanamaz ve herhangi bir ayrımcılığa tâbi tutulamaz. Alınan veya verilen bir hizmetin gereği olan kıyafet söz konusu olduğunda Devlet, ancak dinî inancı sebebiyle kadının başını örtmesini ve tercih ettiği kıyafetini hiçbir surette engellemek şartıyla gerekli tedbirleri alabilir.”

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Evet, 1’inci madde üzerinde 1 adet önerge vardır, okutup işleme alacağım.

Anayasa Komisyonu Başkanlığına

Görüşülmekte olan (2/4779) sayılı Kanun Teklifi’nin çerçeve 1’inci maddesi ile Anayasa’nın 24’üncü maddesine eklenmesi öngörülen ikinci fıkrasının birinci cümlesinde geçen “...dinî inancı sebebiyle başını örtmesi ve.” ibareleri “...başını örtmesi ya da örtmemesi de dahil olmak üzere...” şeklinde ve son cümlesinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.

“Alınan veya verilen bir hizmetin gereği olan kıyafet söz konusu olduğunda ise Devlet; kadının başını örtmesini engellemek şartıyla gerekli tedbirleri alır.”

Feridun Bahşi	Ahmet Kamil Erozan	Bülent Tezcan
Antalya	Bursa	Aydın
Levent Gök	Ali Mahir Başarır	Murat Emir
Ankara	Mersin	Ankara
İbrahim Özden Kaboğlu		Aysu Bankoğlu
İstanbul		Bartın

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Evet, önerge üzerinde söz isteyen var mı?

Buyurun Sayın Usta.

ERHAN USTA (Samsun) – Teşekkür ederim Sayın Başkanım.

Benim tabii, Komisyon üyesi olmadığım için önergede imzam yok ancak hem maddeyle hem de önergemizle ilgili açıklama yapacağım, yine arkadaşlarımız da bununla ilgili konuşacaktır.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Grup Başkan Vekilisiniz.

ERHAN USTA (Samsun) – Ben öncelikle çalışmalarınızın hayırlara vesile olmasını temenni ederek sözlerime başlamak istiyorum ve bütün Komisyonu ve bütün arkadaşları saygıyla selamlıyorum.

Aslında geneli üzerine ilk günkü konuşmamızda da özellikle tabii bu 24’üncü madde yani teklifin 1’inci maddesi üzerinde geniş kapsamlı bir değerlendirme yapmıştık, bazı konuları madde geldiği için onları tekrarlama durumum olacak.

Öncelikle şunu ifade edelim: Biz, başörtü meselesinin, daha geniş ifadeyle de kadının kıyafeti meselesinin bir istismar alanı olarak görülmesini istemiyoruz. Biliyorsunuz, Sayın Cumhurbaşkanı bu meseleyi, Sayın Kılıçdaroğlu’nun kanun teklifi meselesini her ne kadar gollük bir pas olarak değerlendirse de biz meseleyi o şekilde değerlendirmiyoruz yani başörtüsü meselesini bir pasta ve bu pastadan koparılabilecek bir dilim olarak görmediğimizi ifade etmek isterim. Konunun geniş bir toplumsal mutabakatla ele alınması ve geniş bir toplumsal mutabakatla geçmesini son derece arzu ediyoruz.

Tabii, daha önceden de ifade ettik, bu başörtüsü meselesi aslında kapanmış bir yaradır. AK PARTİ’li arkadaşlarımıza da sorduğumuzda onlar da zaten bunu ifade ediyorlar “Başörtüsü meselesi çözülmüştür.” diyorlar, hatta “Biz çözdük meseleyi.” şeklinde konuya yaklaşıyorlar. Fakat bu anlamda bakılınca aslında bir düzenleme ihtiyacı belki de yoktu ancak konu bir şekilde siyasetin gündemine geldi. Dolayısıyla bizim de böyle bir konuya, tabii, sırtımızı dönme imkânımız yok.

Konuyu Adalet ve Kalkınma Partisi şu anda görüştüğümüz bir Anayasa teklifi çerçevesinde ele alıyor, Anayasa değişiklik teklifi çerçevesinde ele alıyor. Tabii, şu soruyu sormak o zaman çok meşru oluyor: Yani yirmi yıllık bir iktidar şu anda Türkiye’yi yönetiyor. 2010 yılında geniş kapsamlı bir Anayasa değişikliği yapıldı, bu konu, başörtüsü meselesi 2010’daki Anayasa değişikliğinde yoktu. 2017 yılında sistemi değiştirecek yine geniş kapsamlı bir değişiklik yapıldı. Hani madem toplumda böyle bir sorun var idiye veya böyle bir Anayasa değişikliğine ihtiyaç var idiye niye 2017’de yapılmadı? Yani buralarda bu değişiklikleri yapmayıp şimdi vites yükselterek konunun Anayasa değişikliği meselesine getirilmesi Sayın Cumhurbaşkanının ifadesiyle zannediyorum bir gollük pas olarak görülüyor.

Şimdi, biz burada şunu çok net bir şekilde ifade ettik. Biz bu 24’üncü maddeye ilişkin değişikliğe bütün sıkıntılara rağmen -sıkıntı derken yani yazımdaki eksiklikler, tekrarlar, imla ve efendim işte ifade yanlışlarına rağmen- küçük bir düzeltmeyle destek veriyoruz. Çok net bir şekilde söylüyoruz, İYİ Parti olarak da destek veriyoruz -zaten önergemiz Cumhuriyet Halk Partisi Komisyon üyeleriyle birlikte ortak verilmiş bir önerge dir- buna destek vermek istiyoruz. Destek vermek istiyoruz, bu bir defa çok net bir şekilde anlaşılın fakat geçmiş tecrübelerimiz bize şunu gösterdi: Anayasa değişikliği yaparken eksik bir düzenleme yapmak daha sonra çok daha büyük sorunlara yol açıyor ve ondan sonra -yani bu tecrübeleri yaşadık biz Türkiye’de- daha sonrasında daha fazla değişiklik yaparak daha geniş kapsamlı değişiklikler yapmak durumunda kalınıyor, bu sefer öyle olmasın istiyoruz. Ve bu meselenin de artık Türkiye’nin gündeminden sonsuza dek çıkmasını arzu ediyoruz. Yani bunu tarihin tozlu sayfalarına gömelim gitsin, bu meseleyle siyaseti de milletin bu meselesinde... Eğer bir mesele varsa ortaya bir teklif geldiğine göre demek ki sorun da hâlâ var, bu sorun artık siyasetin gündeminden de çıksın, siyasetçiler de bu ayıpla artık toplumun huzuruna çıkmasını eğer böyle bir toplumsal talep varsa.

Şimdi, biz burada temel olarak aslında yapmaya çalıştığımız şey mevcut kanun teklifindeki bir sıkıntıyı gidermek. Orada ne diyor, tekliften bakarak söyleyelim. Hiçbir kadının dinî inancı sebebiyle başını örtmesi ve tercih ettiği kıyafetinden dolayı, işte, çeşitli haklarda mahrum edilemeyeceği: Şimdi, bu meseleyi dinî inanca bağladığımız zaman şöyle bir sorunla karşılaşacağız ve bununla en fazla da başını örten kadınlar karşılaşacak, mütedeyyin insanlar karşılaşacak. Yarın birisi sorgulayacak, başörtülü herhangi bir hizmet alan veya hizmet veren tarafta olduğu zaman birisi sorgulayabilir, buna neden olmamız lazım, işte demeye çalıştığım şey o. Hani geçmişte bir kısım eksik düzenlemeler yaptık, hep sorunlar büyüyerek karşımıza çıktı, burada o olmasın istiyoruz. Şimdi “dinî inancı gereği başını örten” ifadesi kullanılması durumunda birisine bir değerlendirme imkânı veriyorsun. “Kardeşim, sen dinî inancın gereği mi başını örtüyorsun yoksa başka bir nedenle örtüyorsun?” diyecek. Hâlbuki o kadın başını örtüyor, ya şu nedenle bu nedenle başını örtmesi, temel olarak başörtüsü serbestiyeti veya başı açıkların da yine aynı şekilde özgürlük alanlarının kısıtlanmaması değil mi bizim amacımız? Amaç buysa niye bunu dinî inanca bağlıyoruz?

Bakın, bu değişiklik, bu teklif bize, bana, bizzat şahsıma da hep mütedeyyin kesimlerden geldi. “Aman, AK PARTİ teklifinde bir yanlış yapıyor, burayı düzelttirin.” Bunun dinî inanca bağlanması kadar sakat bir şey olamaz yani insanların başını niye örttüğü konusu niye sorgulansın? Kendi çocuklarımdan örnek verdim, ya benim 3 kızım var, 2’si başörtülü, 1’inin başı açık. Ben burada öyle bir düzenleme

yapalım ki diyorum benim çocuklarımın başını örtmesini veya örtmemesini kimse sorgulamasın. 2'si de kendi hayat tarzı, yaşam tarzı tercihi neyse o şekilde yaşasın, bir baba olarak da bunu talep ediyorum, bir milletvekili olarak da bunu talep ediyorum; bundan daha tabii ne olabilir?

Şimdi, yani mesele aslında bu kadar sarıh bir mesele. Dolayısıyla bir başkasına, bir makama, bir kişiye veya bir makama başörtülü bir kadının başını niye örttüğüyle ilgili sorgulama yapılmasın. Bu kadın başını örtmüş, bitti veya başı açık, zaten onunla ilgili dinî inanca bağlanmış değil. Dolayısıyla kendi tercih ettiği kıyafetiyle hizmet alan tarafta olsun, hizmet veren tarafta olsun, bu toplumda, ülkemizde yaşasın; temelde istediğimiz şey Sayın Başkan bu.

Şimdi şu anda söylemekte mahzur görmüyorum. Perşembe günü akşamleyin Sayın AK PARTİ Grup Başkanı İsmet Yılmaz bizim partimizin Grup Başkanı İsmail Tatlıoğlu'nu arayıp "Ya, bu konuyu bir konuşalım." dedi ve cuma sabahı İsmet Yılmaz Bey'in odasına -biz şundan da çekinmedik yani "Ya, biz niye size gidiyoruz, siz bize gelin." filan da demedik- İsmail Tatlıoğlu Bey'le birlikte gittik; bir de Özlem Hanım vardı, Özlem Zengin vardı. Buradaki niyetimizin ne olduğunu, bizim bu işe destek vermek istediğimizi, Cumhuriyet Halk Partisiyle de birlikte bu konuda hareket ettiğimizi, hepimizin iyi niyetli olduğunu, bu meselenin çözülmesi gerektiğini kendilerine çok net bir şekilde ifade ettik. Onlar da bizim önerimizin esas itibarıyla çok makul ve mantıklı olduğunu ifade ettiler. Yani bu "dinî inanç" ibaresinin oradan kaldırılmasının çok makul ve mantıklı bir öneri olduğunu da bize ifade ettiler. Biz o günden sonra bugüne kadar şunu bekledik aslında AK PARTİ Grubu tarafından: Ya, muhtemelen bize gelecekler, tamam bizim -tabii, hâlâ bu ihtimal daha kaybolmuş değil elbette, şimdi onu birazdan oylamadan sonra göreceğiz- önergemize destek vereceklerini hakikaten biz umduk çünkü hepimizin İYİ Partinin de, AK PARTİ'nin de, Milliyetçi Hareket Partisinin de, Cumhuriyet Halk Partisinin de -bu süreçte HDP'yle herhangi bir temasımız olmadı doğrudan veya dolaylı olarak- ama en azından bu 4 grup da -buradaki konuşmalardan da anlıyoruz ki- bu sorun çözülsün istiyor. Dolayısıyla, en iyi şekilde çözülmesi için desteğimizi de bu anlamda bu önergemize de Sayın Başkan aslında vermiş oluyoruz.

Dolayısıyla, nasıl söyleyelim yani bu meseleyi toplumun gündeminden çıkartalım. Toplumda yakıcı sorunlar var. Yine, kadınlar bağlamında gidiyorsak yani evdeki kadınların veya çalışan kadınların ciddi sorunları var, yakıcı sorunları var. Yani hayatı onlara zindan eden meseleler var. Ya, siyasetin gündemi bu olsun. Hele seçime giderken bunları çözmek için birbirimizle yarışalım. Bunları nasıl çözeceğimize ilişkin projelerimizi, fikirlerimizi ortaya koyalım, onları tartışalım, başka bir şeyi tartıştırmayalım istiyoruz.

Şimdi, tabii, bir de 2'nci maddenin konusu olmakla birlikte 41'inci maddeyle ilişkin hususlar var. İlk günkü konuşmamızda da ifade ettik. Orada da yani şu anda toplumsal böyle bir talep yok, toplumda burada böyle bir düzenleme yapılmasına ilişkin bir düzenleme yok, kanunlarda da herhangi bir boşluk yok; Medeni Kanunu'dur, Nüfus Hizmetleri Kanunu'dur, Türk Ceza Kanunu'dur -aslında bu maddeyle, Anayasa'daki maddeyle yapılmaya çalışılan şey- orada zapturapt altına alınmış, herhangi bir sorun yok.

Şimdi, Özlem Zengin'in ilk günkü konuşmasındaki, bakın, şu ifadesini... Zaten elli dakikaya yakın bir konuşma yaptı Özlem Hanım ve orada bir dakika kadar bir süreyi 41'inci maddeyle ayırdı yani buranın esas odağı 24'üncü madde. Dolayısıyla, biz şunu istemiyoruz: 24'üncü madde ile 41'inci maddeyi birbiriyle ilişkilendirelim, birbirleriyle ilişkilendirerek bu sorunu çözmeye veya bu, bir pazarlık konusu olsun falan istemiyoruz. Özlem Hanım diyor ki: "Anayasa'nın 24'üncü maddesi, bir tanesi de Anayasa'mızın 41'nci maddesiyle alakalı teklif. 41'inci maddedeki teklifimiz aslında çok sarıh bir teklif, o yüzden konuşmamızın ana kısmını ben 24'üncü maddenin oluşturacağını düşünüyorum çünkü Anayasa'mızın 41'inci maddesinde, aslında hukuken zaten Nüfus Kanunu'nda, Medeni Kanun'da çok sarıh olarak anlaşılabilceği gibi, Türkiye'de ancak bir kadın ve bir erkek evlilik

birliği gerçekleştirebilir. 41'inci maddeye baktığımızda, bu hükmün altını çizildiğini görüyoruz.” Yani arkadaşlar, bir hükmün altını çizmek için anayasa değişikliği yapılmaz. Bir yerde bir sorun varsa ve bir toplumsal mutabakatla yapılır. Ya, altını çizmek için... Biz makale mi yazıyoruz? Biz, ne bileyim, bir yerde bir hikâye mi yazıyoruz? Yani anayasa metni yazıyoruz. Yani anayasa metinlerinin nasıl olması gerektiği konusunda bir sürü literatür var. Bu ortadayken bir konunun altını çizmek için Anayasa değişikliği yapılmayacağını takdirlerinize arz ediyorum.

Dolayısıyla, 2 maddeyi birbirinden bağımsız olarak almak durumundayız ve tekraren söylüyorum, çok net bir şekilde anlaşılması için söylüyorum. Biz İYİ Parti Grubu olarak ve -CHP Grubu kendisi de konuşacaktır ama daha önceki görüşmelerimize istinaden- İYİ Parti ve CHP olarak biz bu maddeyi, maddenin birtakım -az önce ifade ettiğim- sıkıntıları giderecek önergemizin kabulü şartıyla biz bu maddeye destek veriyoruz ve bu mesele artık toplumun gündeminden çıksın istiyoruz.

Evet, dolayısıyla, hazırladığımız öneride kadınların başını örtme ya da örtmeme özgürlüğü ve giyim tercihleri anayasal güvence altına alınmaktadır. Başörtüsü üzerinden kadınların hiçbir baskı ya da dayatmayla karşılaşmalarını bu şekilde sağlamak istiyoruz.

Bir de 24'üncü maddenin ikinci kısmı var, orayı da müsaadenizle çok kısa bir şekilde ifade etmek yani son cümlesinde bir değişiklik yapıyoruz. Orada yapılan değişikliklerde de yapılan görevin gerektirdiği şekilde giyinme konusundaki tereddütler gideriliyor. Toplumda sağlık, askerlik, hosteslik, polislik, adalet ve benzeri hizmetler için öngörülen kıyafetlerle ilgili olarak da başörtüsü tercihiyle ilgili bir engelleme olmaksızın sıkıntı yaşanmaması da yine bu şekilde sağlanmaktadır diyorum. Ben konu tekrar gündeme gelirse söz almak isterim. Bu çerçevede de görüşlerimi bu şekilde ifade etmek istiyorum.

Komisyonu saygıyla selamlıyorum Değerli Başkanım.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Teşekkür ediyorum.

Başkanım, size söz vermek istiyorum. Sayın Bülent Tezcan Bey, yine hem önerge üzerinde hem de partisyle ilgili görüşlerini de burada sunacaklardır.

Buyurun.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Sayın Başkan, değerli Komisyon üyeleri, değerli kurum temsilcileri, çok değerli basın mensupları; aslında geçen hafta teklifin tümüyle ilgili yapılan görüşmelerde ayrıntılı olarak düşüncelerimizi ifade etmiştik. Bir kere, öncelikle, o görüşlerimizi tekrar ediyoruz, hepsi tutanaklara dercedildi.

Şimdi, 1'inci maddeyle ilgili konu gündeme geldi. Şimdi, 1'inci maddedeki mesele, daha önce de söylediğimiz gibi, özetle, biz kadının kılık kıyafetinin, başını örtüp örtmemesinin siyasetin malzemesi olmasını istemiyoruz. Geçmişte birçok hikâyeler dinledik ve burada dinlediğimiz yaşanan hikâyeler, -“hikâye”yi olumsuz anlamda söylemiyorum- ve bu yaşanan hikâyeleri dinlediğimizde gerçekten de üzücü, rahatsız edici hikâyeler ama Türkiye’de artık siyasetin bu süreci geçtiğini, bu meselenin uygulamada, pratikte çözüldüğünü de biliyoruz. Bunu sadece biz söylemedik, biz de söylüyoruz, Sayın Genel Başkanımız söylüyor, Sayın Cumhurbaşkanı da söylüyor yani biz ilk defa bu kanun teklifini verdiğimizde de Sayın Cumhurbaşkanı “Biz bu meseleyi çözdük.” dedi, ilk söylediği şey. Arkasından, keşke o talihsiz sözü etmeseydi, “Bu, gollük pas.” dedi; işte, bütün mesele o. Orada, geçen haftaki görüşmede de söyledim. Bu kanun teklifinin, Anayasa değişiklik teklifinin üç sayfa gerekçesi var, o üç sayfa gerekçe aslında iki kelimedede saklı: Gollük pas. Gerekçeyi atın, yerine “gollük pas” yazın, gerekçe bu. Bugüne kadar, bu geçen haftadan bu yana ortaya çıkan gelişmeye baktığımızda da ne yazık ki aynı niyetin devam ettiğini görüyoruz.

Değerli arkadaşlar, geçen hafta da anlattık. Peki, bu konu çözüldüyse ki Sayın Kılıçdaroğlu'nun da katkısı orada ifade edildi, üniversitelere girişle ilgili süreçte, Mecliste başörtüsüyle ilgili meselelerde tutumumuz bellidir ve bu, tarihe, kayıtlara geçmiştir ancak bütün buna rağmen kanun teklifini niye verdik? Bunu geçen hafta anlattım. Verme sebebimiz çok net. Siyaset, ne yazık ki iktidar bu meseleyi kampanya malzemesi hâline getirme niyetinde, sıkıntı burada, bizi üzen bu, karşı çıktığımız şey bu. Kadının kılık kıyafet özgürlüğü kampanya meselesi hâline getirilemez, getirilmemelidir, siyasetin alanından çıkarılmalıdır.

Şimdi, bunu birkaç yerde görüyoruz. Birincisi, Sayın Cumhurbaşkanı konuşmalarında “Biz seçimi kaybedersek siz bütün kazanımlarınızı kaybedersiniz. Aman ha, dikkat edin, kızlarımız, çocuklarımız okullara gidemez yeniden.” dedi. Yetmedi, arkasından ilahiyatçılar devreye sokuldu. Muhafazakâr kesimin itibar ettiği, yazılarını okuduğu ilahiyatçılar benzer açıklamalar yaptı ve bu çerçevede, bir kampanya hazırlığı olduğu ayan beyan ortada. Ve başka bir nokta daha var: Gerçekten, geçen hafta dinlediğimiz, yaşanan o büyük travmatik sürecin arkasından onu yaşayan ancak bugün AK PARTİ'yle gönül bağı koparmış bir kesimin de zaman zaman bu endişeyi yaşadığını “Ya, gerçekten kaybedilirse, AK PARTİ iktidarı kaybederse, Millet İttifakı seçimi kazanırsa biz bu kazanımlarımızı kaybeder miyiz?” endişesi içerisinde olduklarını ve bu endişeyi çeşitli kanallardan samimiyetle Genel Başkanımıza, bize ilettiklerini biliyoruz. O zaman da bu bir samimiyet testidir. Çıktı Sayın Genel Başkanımız, “Hadi, buyurun, gelin, kanun teklifini ben veriyorum. Bu kanun değişikliğinde eksiklik varsa gelin, siz oralarını düzeltin, kanunu değiştirmek Anayasa'yı değiştirmekten daha kolaydır, getirin, geçirelim.” dedi. Hayır, ne dendi buna karşı? Bundan rahatsız oluyorsunuz biliyorum ama tekrar edeceğim, kusura bakmayın, “göllük pas” dendi. İşte -arka planı- ilk anda söylenen söz gerçek niyeti ortaya vuran sözdür her zaman. Sonuçta, gerekçe de şöyle üretildi; tabii böyle deyince “Anayasa değişikliği yapalım o zaman.” yani şu düşünüldü: “Cumhuriyet Halk Partisi bu meselede Anayasa değişikliğine yanaşamaz, yanaşmamalı, zinhar bu meseleyi Cumhuriyet Halk Partisinin dışında tutmak zorundayız.” Böyle bir düşünce, beklenti, istek var. Şimdi, bunu söylerken de bir gerekçe uyduruldu, dendi ki: “E, canım Anayasa'ya koyalım ki yarın bir gün başka bir iktidar gelirse o değiştirmesin.” Değerli arkadaşlar, aslında bu, Anayasa'da var. Uygulamadan kaynaklanan problemler nedeniyle Anayasa Mahkemesi yanlış kararlar vermiştir, siyaset bunu kendi anlayışına göre yorumlamıştır; bunlar uygulamadan kaynaklı problemler. Basın özgürlüğü konusunu nasıl yanlış uyguluyorlarsa, düşünce özgürlüğü meselesi nasıl yanlış uygulanıyorsa, kılık kıyafet özgürlüğü, temel haklar da siyasetin, hâkim siyaset kültürünün yanlış uygulamasıyla geçmiş dönemde böyle yapılmış. Ha, sonra... E, bugün böyle bir mesele yok, bugün Anayasa buna engel değil ancak yine de bu endişeyi giderecekse biz dedik ki: Peki, o zaman, bu konuda gerçek anlamda güvence sağlayacak noktada, biz İYİ Parti ile Cumhuriyet Halk Partisi olarak -geçen haftaki konuşmada da söyledik- biz de kendi değişiklik önerimizi verir ve anayasal düzeyde çözülmesi arzu ediliyorsa bu güvenceyi de bu rahatsızlığı hissedener güvence altında olsunlar diye... Yoksa bunu siyaseten istismar etmek isteyenlerle bizim bir meselemiz, onlarla vakit kaybedecek hâlimiz yok. O istismar niyetinin yine de bu meseleyi çözmek üzere kurgulandığını biliyoruz ama o kızlarımız, kardeşlerimiz, vatandaşlarımız, evlatlarımız, bacılarımız, teyzelerimiz, annelerimiz için bu mesele Anayasa'da yazılacaksa evet, varız, biz kendi teklifimizi vereceğiz dedik ve şimdi üzerinde konuştuğumuz bu teklifi verdik.

Şimdi bunun çözülmemesi üzerine kurgulandığını 41'inci maddenin oraya kuyruk olarak eklenmesinden biliyoruz. Yani ben merak ediyorum, kızlarımızın başının açık olup kapalı olmasıyla, işte, LGBTİ'yi ya da başka bir meseleyi yan yana hangi zihniyet bir araya getirebilir? Niye ikisini bir pakette görüşme ihtiyacı duyuyoruz? Ya, somut bir problem var, bunu çözüyoruz. Niye ikisini? Sonra, 41'inci maddeyle ilgili aileyi koruma meselesi, Medeni Kanun'da güvence altına alınmış bir mesele,

Nüfus Kanunu'nda güvence altına alınmış bir mesele; toplumda böyle bir beklenti yok, toplumda böyle bir istek yok. Bu konuda Kamu Başdenetçisi burada, geçen hafta da sordum, Kamu Denetçiliğine gelmiş bir tane müracaat yok bu konuda. Bu konuda Sayın Adalet Bakanına sordum geldiğinde görüşmek için bize, ilk geldikleri zaman heyet hâlinde, ben de vardım: “Ya, Sayın Bakan, bizim bilmediğimiz, buna ilişkin talepler mi var? Bunları bir paylaşın, hakikaten tehdidin boyutunu görelim.” diye. Yok. Ancak aileyi, çocuğu korumaya, kadını korumaya ilişkin başka tehditler var. Her gün sabah gazetelere baktığımızda, internet sitelerine baktığımızda, çocukların tacizi, işte, erkek-kadın fark etmiyor yani çocukların, kız çocuklarının, erkek çocuklarının çeşitli yerlerde çeşitli biçimlerde tacizi, kadına karşı şiddet, aile içi şiddet, taciz, tecavüz; bunlarla ilgili birçok rahatsız edici, insanın içini dışına çıkararak haberler var. İşte, getirsek -yani polemiğini yapmaktan bile utanıyoruz, sıkılıyorz- sayfalarca çıkarmak mümkün. Danışmanıma dedim; bir not çıkar, ne kadar... Sadece bir saatte çıkardığı not bu.

Şimdi, 41'inci maddeyle ilgili “Aileyi koruyacağız, kadını koruyacağız.” İyi, güzel. Getirilen teklife bakıyoruz, sorun olmayan bir mesele, Medeni Kanun'da var olan bir şeyi Anayasa'ya taşıyalım. Çocuk tacizleri ne olacak? Onlarla ilgili hiç rahatsız edici bir şey yok mu? Bir endişe yok mu? Onu Anayasa'ya taşıyıp da koruma ihtiyacı yok mu? Yok. Niye? Çünkü mesele başka. Ha, yanlış anlaşılmasın, oradan bu söylediğim söz, bu teklifi hazırlayanlar o işlerden rahatsız değil demek istemiyorum, bunu yakıştıramam, bu doğru değil, başka bir şey var. Mesele, “Biz nasıl olur da bu konuda reddettiririz, “hayır” verdiririz, bu işi uzlaşmayla çözmek yerine bu işi siyasi istismar konusu, siyasetin malzemesi olarak kullanmaya ne kadar devam edebiliriz?” düşüncesi hâkim.

Şimdi, değişiklik teklifimizde ne dedik? Bakın, başını örtmesi ya da örtmemesi ikisi birlikte güvence altına alınmak zorunda; birincisi bu. Kılık kıyafetine karışılmamasının güvence altına alınması gerekiyor; mesele bu. Yani çocuklarımızın başörtüsüyle ilgili... Çünkü endişeler hâkim siyaset kültürü değiştikçe değişiyor. Hâkim siyaset uygulaması değiştikçe dün başını örtmek isteyenler kendilerini tehdit altında görürken bugün başını açmak isteyenlerin kendilerini endişe içerisinde gördüğü bir iklime doğru sürüklenebiliyoruz; her ikisini güvence altına alalım. Dün yaşanan travmalar başka türlü de yaşanmasın; eyvallah, biz buna varız. Ha, bunu yaparken de siyasi iktidarların hâkim inanç yaklaşımlarına göre fırsat vermeyelim. Uygulayıcıların ister hukuku uygulasin ister kurumsal olarak kurumlarda... Devlet kurumlarında iktidar gücünü kullanırken yetki kullanabilme imkânında olanların kendi anladıkları çerçevede “dinî inancı” diye bir tarif; farklı kesimlere, farklı inançlara, farklı mezheplere hatta inanmayanlara göre değişen bir yaklaşım, Anayasa'nın, Anayasa'daki bir özgürlüğün referansı olamaz arkadaşlar. Neye inanıyorsa ister dinî inancı gereği ister ahlaki düşüncesi gereği ister başka bir sebeple başını örtün ya da örtmesin, kılık kıyafetiyle ilgili meseleyi biz buna bağlayalım. Bunun dışındaki bir yapı yarın -biraz önce Sayın Grup Başkan Vekili Erhan Usta çok güzel ayrıntılı anlattı, tekrar etmeyeceğim- bu dini tarif etme hakkını kendinde bulunduranların “Dini inanç nedeniyle değildir senin bu kıyafet tercihin.” deme hakkını da kendinde bulundurdıkları bir başka yanlış uygulamaya kapı açar. O yüzden, bu mesele, dinî inanç referanslı değil -özgürlükler referanslı- kişinin özgürlükleri referansı ile tarif edilmesi gerekir. Dolayısıyla son fıkradaki konuda alınan ya da verilen bir hizmetin gereği doğal olarak kılık kıyafetle ilgili düzenleme var, zaten teklifi hazırlayanlar da onu bildikleri için burada bir düzenleme ihtiyacı doğurmuşlar. Orada da güvence altına alınacak şey “Başörtüsünü güvence altına alalım, başını açmak zorunda bırakmasın.” Ama kılık kıyafetle ilgili düzenlemeyi bu çerçevede yine bir dinî referans üzerinden yürütmenin doğru olmayacağını söyledik.

Şimdi gelelim işin son kısmına, toparlıyorum, bitireceğim Sayın Başkanım. Şimdi, biz geçen haftaki görüşmelerde çok net biçimde önerge vereceğimizi söyledik 24'üncü maddeyle ilgili. Yani bu 1'inci maddede, değişiklik teklifinin 1'inci maddesi... Anayasa'nın 24'üncü maddesindeki teklifle ilgili değişiklik önergesi vereceğimizi -İYİ Partiyle ilgili- söyledik. Şimdi, İYİ Partiye teşekkür ederiz,

sağ olsunlar. Gidip İYİ Partiye “Ya, bu konuda nedir önermeniz, gelin bakalım, bir görüşelim.” demiş. Bizi aradılar, bilgilendirdiler, görüşmenin sonucunu da bilgilendirdiler, biz hem önermeyi hazırlarken, hem de o süreci sürekli birlikte takip ediyoruz. E, şimdi biz de bekledik, bize niye gelmediler teklif sahipleri, ben merak ediyorum. Yani biz de “Teklifi beraber vereceğiz.” dedik, bize niye gelmediler; ben bunu merak ediyorum.

FETİ YILDIZ (İstanbul) – Siz teklif vermediniz.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Hayır, verdik. Aynı teklifte bizim de imzamız var. Şimdi, Sayın Başkan...

FETİ YILDIZ (İstanbul) – Saat on birde sorduğumuzda “Yok.” dediniz.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Feti Başkan, biz...

FETİ YILDIZ (İstanbul) – Ben sordum, ben sordum.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Hayır, burada kayıtlara bakın, tutanaklara bakın. “Teklif vereceğiz bu konuda.” diye bizim de bir beyanımız vardı ve teklifi daha bugün verdik -oraya teklifi bugün verdik-hazırladığımız teklifi. Şimdi bize gelmedi, ben biliyorum niye gelmediğini. İstedikleri kadar inkâr etsinler, basın burada, yazsın diye söylüyorum. Bize gelmeme sebepleri şu: Bu işin geçmesini istemiyorlar. “Bu arada bir taşla iki kuş vurabilir miyiz?” Bir, “Millet İttifakı’na dağıtabilir miyiz?” İki, “İYİ Parti ile CHP arasına nifak sokabilir miyiz?” Yani bir koyundan kırk post çıkarabilir miyiz? Çıkaramazsınız, çıkaramazsınız. Öyle bir şey yok.

RECEP ÖZEL (Isparta) – İyi niyet okuyorsun.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Yahu, ne niyeti? Allah için bundan daha ötesi var mı?

RECEP ÖZEL (Isparta) – Vallahi niyet okuyorsun.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Ya, niye gelmediniz? Niye gelmediniz?

FETİ YILDIZ (İstanbul) – Neler düşünülmüşsünüz?

RECEP ÖZEL (Isparta) – Hiç öyle bir niyetimiz yoktu.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Ya, ben de düşüncemi söyledim. Niye gelmediniz?

Değerli arkadaşlar, netice şudur: Bu çerçevede biz 24’üncü maddeyle ilgili tutumumuzu söyledik, tek değişiklik teklifimiz budur. “Kanun teklifi turnusol kâğıdıdır.” demişti Sayın Genel Başkanımız kanun teklifini verdiğinde. Şimdi de diyoruz ki madem onu gollük pas gördünüz, buraya getirdiniz, şimdi de bu değişiklik önergesi turnusol kâğıdıdır. Bakacağız, turnusol kâğıdı hangi renge dönecek, ondan sonrası Allah kerim.

Hepinize teşekkür ediyorum, sağ olun.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Teşekkür ediyorum Sayın Başkanım.

ABDULLAH GÜLER (İstanbul) – Çok özür dilerim, sizin farklı bir önermeniz yok değil mi?

AYHAN EREL (Aksaray) – Aynı önerge.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Bu önerge ortak önerge.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Evet, Belgin Hanım, şimdi size söz vereceğim.

Buyurun Sayın Uygur.

BELGİN UYGUR (Balıkesir) – Evet, çok teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Tabii, geçtiğimiz hafta Anayasa değişikliği teklifimizin tümü üzerinde Başkanlarımız, milletvekili arkadaşlarımız oldukça kapsamlı bir değerlendirmede bulundular. Ben de o günkü görüşmeleri uzun saatler takip ettim ama daha sonrasında ayrılmak durumunda kaldığım için o gün tümü üzerindeki görüşlerimizi belirtememiştik. Ben, bugün bu konuyla alakalı, değişikliği teklifimizin tümüyle alakalı görüşlerimi birkaç dakikada ifade etmek istiyorum.

O günkü görüşmelerde başörtüsü meselesinin, Türkiye’deki yasakların Türkiye tarihindeki aşamalarına, kronolojilerine burada konuşan Kıymetli Başkanlarımız tarafından detaylı bir şekilde, ayrıntılı bir şekilde değinildi, anlatıldı. Burada tekrara girmeyeceğim bu konuda ama şunu net bir şekilde ifade edebilirim ki bu mesele bir dönem milletimizin büyük bir kesiminde derin yaralar açmış, vicdanları kanatmış bir meseledir. Başörtüsü meselesi bizim için bir siyaset malzemesi değil, bir politika malzemesi değil, bu mesele bizim için hayatımızın ta kendisidir. Bu mesele bizim için insani bir meseledir, bu mesele bizim için bir hak meselesidir, bir inanç meselesidir, en temel insan hakkı meselesidir; bizim insan olarak varoluşumuzun gereğidir. Bizim için büyük mağduriyetlere uğradığımız, büyük hak kayıplarına uğradığımız, büyük ızdıraplar çektiğimiz bir meseledir başörtüsü yasağı. Biz, başörtüsü meselesine böyle bir bakış açısıyla bakıyoruz. Bizim için mesele bu anlattığım şekilde, anlattığım anlama geliyor.

Bizler bu yasakların oluşturduğu mağduriyetleri, zulümleri iliklerimize kadar tüm benliğimizde hissettik. Ben İstanbul Hukuk Fakültesi mezunuyum. 28 Şubat döneminde, o yasakların ilk başladığı dönemde de 3’üncü sınıfta öğrenciydim. O süreçte bütün o zulümlere, yasaklara bizzat maruz kaldık, bizzat şahit olduk. Başörtülü olduğumuz gerekçesiyle “Devlet güvenliği tehlikede.” denilerek okullarımıza alınmadık, okul kapılarından geri çevrildik.

Bugün, işte, başörtülü milletvekilleri olarak bizler hepimiz Meclisteyiz, devletin bekasıyla ilgili herhangi bir sorun ortada var mı? Yok. Devlet bütün kurum ve kuruluşlarıyla dimdik, güçlü bir şekilde ayakta. “Kılık Kıyafet Yönetmeliği” adı altında, o dönem, başörtüsüyle okula giremeyeceğimize ilişkin taahhütname bizlere zorla imzalatıldı; imzalamadığımız takdirde kaydımızın yenilenmeyeceği ve sınıfta kalmış sayılacağı söylendi; kaydımız yenilenmeyecekti ve sınıfta kalmış sayılacaktık. Kılık Kıyafet Yönetmeliği’ni imzalamak istemeyen arkadaşlarımız yine zorla ikna odalarına alındı, işte, okullarına devam edemedi. Ben de bir yıl boyunca okula devam edemeyen kardeşlerimizden birisiyim.

ERHAN USTA (Samsun) – Çözelim işte, çözelim.

BELGİN UYGUR (Balıkesir) – Yine kamusal alan olduğundan bahisle...

Buyurunuz.

ERHAN USTA (Samsun) – “Çözelim.” diyoruz.

BELGİN UYGUR (Balıkesir) – E, çözülmüştü zaten. İşte, Anayasa değişikliği teklifimizi de ortaya koyduk.

ERHAN USTA (Samsun) – Anayasa değişikliğiyle yapalım.

BELGİN UYGUR (Balıkesir) – Destek verin, çözelim.

ERHAN USTA (Samsun) – İşte veriyoruz destek, veriyoruz destek.

BELGİN UYGUR (Balıkesir) – Meclisin onurudur bu mesele, Meclisin onurudur. Biz bizzat yaşadık o günleri, bir yıl okula devam edemedim ben.

EYÜP ÖZSOY (İstanbul) – Ortaklarımızın hepsi de verirse sıkıntı yok zaten.

ERHAN USTA (Samsun) – Sayın Vekilim...

BELGİN UYGUR (Balıkesir) – Arkadaşlarım fakülteye gidip, sınıflarına girip ders görürken biz Beyazıt Meydanı’ndaki kütüphaneye anca girebiliyorduk.

ERHAN USTA (Samsun) – Sayın Vekilim...

EYÜP ÖZSOY (İstanbul) – Konuşmanın neyine itiraz ediyorsunuz Erhan Bey?

BELGİN UYGUR (Balıkesir) – Ertesi yıl o kütüphaneye de almadılar bizim başörtülü arkadaşlarımızı. Lütfen!

ERHAN USTA (Samsun) – Hani neye itiraz ediyorsunuz?

BELGİN UYGUR (Balıkesir) – Kamusal alan olduğundan bahisle biz adliyelere dahi alınmak istenmedik, baro odalarına alınmadık; bunları biz yaşadık.

ERHAN USTA (Samsun) – Hepsine katılıyorum, itiraz etmiyorum.

PAKİZE MUTLU AYDEMİR (Balıkesir) – Konuşmaya niye itiraz ediyorsunuz?

ERHAN USTA (Samsun) – Uzatmayalım, verelim, çıkalım, halledelim diyoruz.

PAKİZE MUTLU AYDEMİR (Balıkesir) – Siz konuşmaya niye müdahale ediyorsunuz?

ERHAN USTA (Samsun) – Siz niye müdahale ediyorsunuz?

BELGİN UYGUR (Balıkesir) – Evet, biz bütün bu muamelelere...

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Değerli arkadaşlar... Değerli arkadaşlar, sayın milletvekilleri...

ERHAN USTA (Samsun) – Halledelim.

PAKİZE MUTLU AYDEMİR (Balıkesir) – Niye konuşurmuyorsunuz?

ABDULLAH GÜLER (İstanbul) – Arkadaşlar, bir dakika hatip konuşuyor.

ERHAN USTA (Samsun) – Destek veriyoruz, kendiniz müdahale ediyorsunuz.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Sayın milletvekilleri, bir saniye...

BELGİN UYGUR (Balıkesir) – Bir saniye... Bir saniye... Biraz tahammül gösterin.

PAKİZE MUTLU AYDEMİR (Balıkesir) – Niye müdahale ediyorsunuz?

RAVZA KAVAKCI KAN (İstanbul) – Ben dinlemek istiyorum.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Sayın milletvekilleri...

BELGİN UYGUR (Balıkesir) – Bakın, biraz tahammül gösterin. Ben yaşadığımı anlatıyorum. Bakın, ben yaşadığımı anlatıyorum. Bir kelime eksik anlatmıyorum ben. Ben bir kelime fazla anlatmıyorum, ben yaşadığımı anlatıyorum.

İSMAİL BİLEN (Manisa) – Erhan Bey, bir paylaşın ya. Bir dakika...

RAVZA KAVAKCI KAN (İstanbul) – Ben dinlemek istiyorum.

ERHAN USTA (Samsun) – Ya bakın...

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Bir saniyenizi alayım, sayın milletvekilleri... Sayın milletvekilleri...

BELGİN UYGUR (Balıkesir) – Lütfen... Yani lütfen... Biz bunları yaşadık. Eksik anlatıyoruz, fazla anlatmıyoruz. Lütfen... Lütfen...

ERHAN USTA (Samsun) – Siz kanatmak istiyorsunuz.

PAKİZE MUTLU AYDEMİR (Balıkesir) – Niye müdahale ediyorsunuz?

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Sayın milletvekilleri... Sayın Aydemir... Pakize Hanım...

İSMAİL BİLEN (Manisa) – Aynı zihniyetle yapıyorsunuz. Size bir tek itiraz oldu mu?

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Sayın milletvekilleri... Sayın milletvekilleri... Sayın Bilen...

ERHAN USTA (Samsun) – Neyine itiraz edeceksiniz!

İSMAİL BİLEN (Manisa) – Niye müdahale ediyorsunuz?

BELGİN UYGUR (Balıkesir) – Evet, devam edebilir miyim? Lütfen...

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Sayın Bilen, bir saniye...

PAKİZE MUTLU AYDEMİR (Balıkesir) – Konuşturuyorsunuz!

BELGİN UYGUR (Balıkesir) – Sayın Usta... Sayın Usta, devam edebilir miyim?

İSMAİL BİLEN (Manisa) – Niye müdahale ediyorsun? Sana tek itiraz, tek müdahale oldu mu? Rahatsız oluyorum!

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – İsmail Bey... İsmail Bey...

ERHAN USTA (Samsun) – Acıları hatırlatmanızın kime ne faydası var diyorum.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Bir saniye... Sayın Usta, bir saniye...

BELGİN UYGUR (Balıkesir) – Hayır, biz... Bakın, ben ilk defa anlatıyorum.

ERHAN USTA (Samsun) – Halledelim dedim ya, tartışma çıkaran sizsiniz. Halledelim diyoruz ya, halledelim.

BELGİN UYGUR (Balıkesir) – Bir saniye... Bir saniye... Bir de halletmek...

PAKİZE MUTLU AYDEMİR (Balıkesir) – Konuşturuyorsunuz!

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Ya, Pakize Hanım, bir saniye ya! Allah Allah! Lütfen yani! Bir saniye arkadaşlar...

MUHAMMET EMİN AKBAŞOĞLU (Çankırı) – Bakın, biraz evvel Sayın Erhan Usta da...

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Bir saniye Sayın Başkanım... Bir saniye... Bir saniye...

BELGİN UYGUR (Balıkesir) – Bir saniye... Ben bir devam edeyim.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Size söz vereceğim, tamamlayacaksınız.

Değerli milletvekilleri, şimdi konuştuğumuz olay Anayasa değişikliği; konuştuğumuz olay, temel hak ve özgürlükler. Temel hak ve özgürlüklerle ilgili bir düzenleme yapmaya çalışıyoruz. Temel hak ve özgürlüklerde birbirimize saygı göstermezsek, birbirimizin sözünü kesersek, birbirimizi dinlemezsek hele de iyi niyetli söylenen sözleri de başka başka anlamlara çekerek cevap vermeye çalışırsak olmaz. Burada, kendi sistemimiz içerisinde ben zaten herkese söz vereceğim, herkesin ilgili görüşlerini almaya çalışıyorum; bir.

Değerli milletvekilleri, bunu açıkladıktan sonra, geneli üzerine görüşmeler yapılırken o zaman 3 milletvekilimize biz söz verememiştik; bunlardan biri Eyüp Özsoy, biri Belgin Uygur, bir de Fatma Aksal vardı; ben 3 milletvekilimize bu öneri üzerinde konuşurken söz de vereceğim. Arkasından, yine geneli üzerinde buraya katılan, toplantımıza katılan, davet ettiğimiz STK'lerimize, burada olanlara söz vermiştik, diğerlerine de bugün söz vereceğimizi söylemiştik; onlara da beşer dakika, çok kısa olmak suretiyle üç ila beş dakika arasında söz vereceğim. Sonuçta, ben herkesten, hepimizden...

AYSU BANKOĞLU (Bartın) – Oylamadan önce değil mi Sayın Başkan?

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Evet, evet, oylamadan önce söz vereceğim. Kısa kısa sözlerimize devam edeceğiz.

Evet, lütfen, bu şekilde devam edelim. Kimse kimsenin sözünü lütfen kesmesin çünkü yaşanmışlar var. Burada düzenleme yaptığımız olay geçmiş dönemdeki yapılan birtakım uygulamaların, yapılan davranışların sonucunda olan bir düzenlemedir. Dolayısıyla her madde üzerinde görüşlerimizi zaten almış olacağız.

Sayın Uygur, buyurun, kaldığımız yerden devam edin lütfen.

BELGİN UYGUR (Balıkesir) – Evet, çok teşekkür ediyorum Değerli Başkanım.

Tabii benim ifade etmeye çalıştığım hususlar bire bir benim yaşadığım ve karşıya karşıya kaldığım hak ve özgürlüklere uygun olmayan yasakçı uygulamalar. Bir dönem Türkiye’de bunlar maalesef yaşandı. Anayasa değişikliği teklifimizin konusu da bu mesele olduğu için biz bunları anlatmak durumundayız. Biz bütün bunları en acımasız uygulamalarla, en acımasız üsluplarla karşı karşıya kalarak yaşadık. Benim yaşadığım ve benim gibi başörtülü arkadaşlarımızın yaşadığı bütün bu zulümler ve yasakçı uygulamalar maalesef Türkiye’de yaşanan bir gerçektir, bir vakıadır. Bugün bu acı gerçeği inkâr etmek, hafife almak hatta burada ifade edildi geçen haftaki görüşmelerde, konuyu sulandırmaya kalktığımız, sulandırdığımız ifade edildi, maalesef, bu büyük bir haksızlıktır. Bu manada değişiklik teklifinin tümü üstünde yapılan ve burada da yine ifade edilen “Bu meselenin üstünde tepiniyorsunuz.” ifadesini ben çok çirkin ve yakışsız bir ifade olarak görüyorum. Burada arkadaşlarımızın bahsettiği başörtüsü mücadelesinin sembol isimlerine, Şule Yüksel Şenlere, Leyla Şahin Ustalara ve daha nice isimlerin bu konudaki mücadelesine büyük bir haksızlıktır, büyük bir ayıptır.

Şimdi, daha önce de Kıymetli Başkanlarımız tarafından ifade edildi. Aslında bakarsanız bütün o haksız ve hukuksuz uygulamaların, hukuka aykırı uygulamaların ardından, o karanlık günlerin ardından Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan liderliğinde, AK PARTİ iktidarında bütün o yasakçı uygulamalar artık fiilen ortadan kalkmıştı. Türkiye’nin artık “başörtüsü yasağı” diye ifade edilen bir gündemi kalmamıştı. Artık kadınlar inancı nedeniyle tercih ettiği kıyafetinden ötürü hiçbir ayrımcılığa maruz kalmadan toplumsal hayatın, çalışma hayatının her alanında var. Eğitim öğretim hakkını hiçbir ayrımcılığa, başörtüsünden kaynaklanan hiçbir ayrımcılığa maruz kalmadan kullanabiliyor. Artık hiçbir ayrımcılığa tabi olmadan, maruz kalmadan yine Sayın Cumhurbaşkanımızın öncülüğünde seçilme hakkımızı da tam manasıyla kullanabilip artık başörtülü milletvekilleri olarak Türkiye Büyük Millet Meclisindeyiz bizler de. Ama her ne hikmetse geçtiğimiz dönemde bir helalleşme mevzusu gündeme getirildi. Fakat ortada gerçek ve samimi bir helalleşme iradesi olmadığı için, nasıl o süreçte milletlin oylarıyla seçilen Merve Kavakcı Hanımefendi’ye “Bu hanıma haddini bildirin.” dendiye yine o günlerde, helalleşme meselesinin konuşulduğu günlerde bizim Grup Başkan Vekilimiz Özlem Zengin Hanımefendi’ye de yine aynı zihniyet tarafından “Bu hanıma haddini bildirin.” ifadesi kullanılabilir.

Yine, bir gece yarısı bir kanun teklifi gündeme getirildi. Hem bahsettiğimiz bu helalleşme tavrı hem getirilen kanun teklifi başörtüsü meselesinin asıl CHP tarafından bir siyaset ve kampanya malzemesi hâline getirildiğinin apaçık bir göstergesidir çünkü fiilen artık Türkiye’nin gündeminde “başörtüsü yasağı” diye bir mesele, bir mevzu yok. Böyle bir dönemde bu konunun tekrar gündeme getirilmesi, üstüne üstlük gerçekçi olmayan, bir düzenlemeden ve çözümden uzak bir teklif metninin gündeme getirilmesi bizim aslında bu konuda onların samimiyetlerini sorgulamamıza, samimiyetlerinden şüphe duymamıza sebep olmaktadır. Tekrar ifade ediyorum, bu minvalde biz şunu düşünüyoruz: Bu meseleyi asıl siyaset malzemesi yapan, asıl politika malzemesi yapan, bu meseleyi asıl kampanya malzemesi yapan -kendi tabirleriyle, geçen hafta burada ifade ettikleri tabiri tekrar söylüyorum- bu meselenin üstünde tepinen birileri varsa artık fiilen ortada böyle bir yasak yok iken bu konuyu tekrar oy devşirme maksadıyla gündeme getiren, üstüne üstlük kesin ve gerçek olmayan bir düzenlemeden uzak bir kanun teklifini gündeme getiren CHP’dir.

Sonuç olarak, işte, ben buradan şunu ifade etmek istiyorum: Çözelim. Biz, muhalefetten de sizlerden de şunu bekliyoruz: Eğer bu konuda gerçekten samimiyseniz bizim getirdiğimiz Anayasa değişiklik teklifi hem başı örtülü hem de başı açık kadınlara güvence getirmektedir. Konuyu en geniş ve en kapsamlı bir şekilde düzenlemeye kavuşturacak Anayasa değişiklik teklifimize sizlerin de destek olmasını bekliyoruz. Bu bildirim Meclisimizin millete karşı tarihî bir sorumluluğudur, tarihî bir görevidir, Meclisimizin de onurudur.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Başkanım, çok teşekkür ediyorum.

Şimdi Eyüp Özsoy Bey’e söz veriyorum.

Buyurun.

EYÜP ÖZSOY (İstanbul) – Teşekkür ediyorum Başkanım

Değerli Başkanım, kıymetli milletvekillerimiz, değerli bürokratlar, sivil toplum kuruluşlarımızın değerli temsilcileri; ben de hepimizi saygıyla selamlıyorum.

Öncelikle, bugün çok önemli bir konuyla ilgili toplanmış bulunuyoruz. Sözlerime başlamadan önce, İsveç’te ve Hollanda’da kutsal kitabımız Kur’an-ı Kerim’e yapılan saldırıyı buradan, Meclisimizden, bu Komisyonumuzdan da lanetlediğimi ifade etmek istiyorum.

Tabii, ben bir hukukçu değilim. O sebeple, Anayasa değişiklik teklifimizi teknik açıdan değerlendirecek değilim. Yalnız, 28 Şubat döneminde imam-hatipte okuyan, katsayı zulmüne maruz kalan bir genç olarak ve daha sonrasında da hem katsayı zulmüne hem de ikna odaları zulmüne maruz kalmış bir eşe sahip ve bir aileye sahip ve iliklerine kadar bu 28 Şubat sürecini hissetmiş birisi olarak burada konuşuyorum. Bunun için, ben de o süreçle ilgili bazı hatırlatmalarda bulunmak istiyorum: 28 Şubat Türk demokrasisinin maruz kaldığı 27 Mayıs, 12 Mart, 12 Eylül gibi darbe ve muhtıraların bir devamı ve en vahimlerindedir; ayrıca, 27 Nisan sanal muhtırasının da ilham kaynağı olmuştur. Toplumumuz bu darbelerin özellikle de 28 Şubatın etkilerini hâlâ hissetmektedir, zaten bugün burada bir arada olmamız da bunu göstermektedir. 28 Şubat zihniyeti, kendi toplumunu âdeta sömürge ahalişi gören, onların inançlarını ve kültürel dokusunu yok sayan, doğal gelişiminden rahatsız olan, kendilerini vazgeçilmez ve bu ülkenin sahibi gören hastalıklı bir anlayışın ürünüdür. 28 Şubat, Türk halkını kendi ayakları üzerinde durabilecek rüşde kavuşamaz gören bir zihniyetin baskı, sindirme ve şiddetle temel hak ve özgürlükleri kısıtladığı ve tüm bu yapılanları da meşru gösterdikleri bir süreçtir maalesef.

Geçen hafta burada yapılan konuşmaların çoğunu dinleme fırsatımız oldu; burada, sanki hiçbir şey yaşanmamış gibi ifadeler söylendi. Ben birkaç hatırlatmada bulunarak sözlerime devam ediyorum. Tıp Fakültesini 1’incilikle bitiren bir kız kardeşimiz sadece başörtülü olduğu için ağzı kapatılarak mezuniyet töreninden çıkarılmamış gibi konuşmalar oldu burada. Evlatlarını kına yakarak bu vatana kurban olarak yollayan annelerin kışlalarda yemin törenlerine başörtülü oldukları için alınmadığı bilinmiyormuş gibi konuşmalara şahit olduk. Başörtülü oldukları için orduevlerinde yapılan düğünlere alınmayan anneler, okulların önlerinde şiddete maruz kalarak başlarından başörtüsü çekilen, Kur’an-ı Kerim dersine bile başörtüsüyle giremeyen imam-hatipli kardeşlerimiz sanki yokmuş gibi konuşmalar vardı burada. Üniversite okuma imkânı ellerinden alındığı için gencecik yaşta gurbet hayatı yaşamak zorunda kalan binlerce genç, milletin iradesiyle milletvekili seçilmiş fakat bu Gazi Mecliste had bildirilmeye çalışılan ve yemin ettirilmeyen milletvekilleri sanki olmamış gibi ifadelerde bulundu bazı milletvekillerimiz. Allah’ın (CC) emirlerini ve Peygamber Efendimiz’in sünnetisaniyyesini hayatına

atbik etmekten başka gayesi olmayan ve bu sebeple hor görülen, hakarete uğrayan insanları gördü bu ülke. Üniversitelerde ikna odaları kurularak Allah'ın emrine uymamaya ikna edilmeye çalışılan kadınları gördü bu ülke.

Evet, bu kişilerden biri de eşim Vildan Hanım'dı. O süreçte gerçekten büyük travmalar yaşayan insanlar gördük, bunlardan birisi de eşimdi. Kendisi imam-hatipte okuduğu için iki yıllık bir üniversiteyi kazanmak zorunda bırakıldı katsayı zulmünden dolayı. O, iki yıllık üniversiteyi kazandıktan sonra, orayı, bölümü dereceyle bitirerek Türkiye'de 1 kişinin girdiği İstanbul Üniversitesinin 1 kişilik kontenjanını kazandı fakat İstanbul Üniversitesinde o dönemde Avcılar'da kurulan ikna odalarında, evet, kendisi ikna edilemedi elhamdülillah ama eğitim hayatına ara vermek zorunda kaldı. Daha sonrasında, vekâlet alarak vekâletle kayıt yaptırmaya çalıştık ama bu da mümkün olmadı ve kaydı başörtülü olduğu için değil, başörtüsü üzerine peruk taktığı için... Yani perukla dahi kaydını yaptırmadılar o dönemde. Daha sonra, idare mahkemesine başvurarak yürütmeyi durdurma kararı aldık; ara dönemde fakültesinde kaydını yaptırmaya imkânı oldu, okula perukla devam etmesine -o dönemde ana kampüste müsaade etmemelerine rağmen- o fakültede müsaade ettiler, perukla okudu; 3'üncü sınıfı bitirdi başarıyla, 4'üncü sınıfa geldiğinde Danıştay 8. Dairenin kararıyla tekrardan okuldan atılarak eğitim hayatı yarım kaldı. Bunların hepsi, bu mücadele sadece ve sadece okumak için verilmişti yani başka bir şey değildi; okumak için dava açılıyorsunuz, idare mahkemesi durduruyor, daha sonra Danıştay bunu bozuyor ve elhamdülillah, 2009 yılında Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'ın çıkarmış olduğu ve sonrasındaki başörtüsü özgürlüğüyle beş yıl gecikmeli bir şekilde 2010 yılında mezun oldu. Ama bunlar neden yaşanmalıydı? Yani sanki yaşanmamış gibi, geçen hafta bunların burada anlatılmasını gerçekten üzülerken dinledim.

Peki, bu zulümlere uğrayanlar ne yaptı o dönemde? Gezi olaylarındaki polis düşmanı Vandallar gibi ortalığı yakıp yıktı mı? Polis arabalarını mı parçaladı? Hayır. Sadece ve sadece el ele tutuşarak bu zulmü protesto ettiler. "Siz ne yaparsanız yapın, Allah bizimle beraberdir ve o ne güzel vekildir." dediler ancak kendilerine yapılan bu zulümleri asla unutmadılar. O sebeple, eğer birileriyle helalleşmek isteniyorsa -demin Belgin Vekilimin de dediği gibi- başörtülü oldukları için kışlalarda evlatlarının yemin törenlerine alınmayan annelerden, ikna odalarında ikna etmeye çalıştığımız kardeşlerimizden, okullarının önünde başörtüleri başlarından çekilen imam-hatipli kardeşlerimizden, gencecik yaşta ailelerinden uzak gurbet hayatı yaşattıklarınızdan, oluşturduğunuz kin ve nefret ortamında sırf dinî inançları sebebiyle hakarete uğrayan, aşağılanan ve dışlanan tüm vatandaşlarımızdan özür dilemeden önce bu ülkede helalleşme olmayacaktır.

28 Şubat sürecinde Başbakanlık Kriz Yönetmeliği, Millî Güvenlik Siyaset Belgesi, Batı Çalışma Grubu, Sivil Çalışma Grubu gibi oluşumlarla siyasetin ve Parlatentonun siyaset dışı güçlerle vesayet altına alındığı bir Türkiye'yi gördük. İşin daha da vahim kısmı, bu süreçte bir kısım siyasetçi ve bürokratların da bu demokrasi dışı oluşumlara çanak tuttuğuna şahit olduk. Bu Anayasa teklifimizin oluşma sebebi de aslında tam da budur. Başörtüsü gibi temel bir özgürlük insanların keyfi uygulamalarına maruz bırakılmamalıdır ve köklü bir çözüme ulaşmalıdır. Artık, her sabah endişelerle sokağa çıkılan, "Bugün hangi hakkımdan olacağım?" diye kaygı duyulan, genç beyinlerin eğitim haklarının engellendiği bir Türkiye yok elhamdülillah. Bu, Sayın Cumhurbaşkanımızın liderliğinde AK PARTİ iktidarlarımızın sayesinde olmuştur ancak tüm bunlar o günlerin özlemiyle yanıp tutuşan insanların hâlâ var olduğu gerçeğini değiştirmemektedir. Bu sebeple bu Anayasa değişikliğinin gerekli olduğunu düşünüyoruz.

AK PARTİ iktidarımız temel hak ve özgürlükleri öncelediği gibi her zaman “aile” kavramını da öncelikli görmüş ve bu kutsal yapının korunmasıyla ilgili de adımlar atmıştır. Türkiye Cumhuriyeti’nin düşmanları ülkemizi fiziki olarak yıkmayı defalarca denemiş fakat başarılı olamamışlardır, son olarak da 15 Temmuzda bunun mümkün olmadığına kanaat getirmişlerdir. Yine, Türkiye düşmanları ekonomik olarak da defalarca saldırıda bulunmuşlar, 2018 yılında yaptıkları saldırı da o dönemdeki Hazine ve Maliye Bakanımız Sayın Berat Albayrak’ın üstün gayretleriyle bertaraf edilmiş ve ekonomik olarak da Türkiye’nin yıkılmayacağı anlaşılmıştır. O sebeptendir ki artık LGBT gibi oluşumlarla toplumumuzun ahlaki yapısı ve aile kurumu hedef alınmaya başlamıştır. Türk aile yapısı bir erkek ve bir kadından ve bu aile birliğiyle oluşan çocuklardan meydana gelir, aksini iddia etmek bu ülkenin millî ve manevî değerlerine ne kadar uzak olduğunun göstergesidir. Bu yapıyı bozmaya, tahrip etmeye kimsenin gücü yetmeyecektir. Şu iyi bilinsin ki bizler muhafazakâr devrimciler olarak aile yapımızın bozulmasına asla müsaade etmeyeceğiz. Türkiye Yüzyılı vizyonumuzun gölgesinde, her şeyin öncesinde ve ötesinde bu topraklarda yaşayan ve yaşama borcunu ödemek isteyen her insanın ve kuruluşun ülkemizin önünü açacak insan hakları, demokrasi, özgürlükler ve milletimizin birliği ve beraberliği konusunda yapacağı çok şey olduğunu düşünüyorum.

Başörtüsüne anayasal güvence getiren, aile ve evlilik birliğini korumayı amaçlayan, benim de imzam bulunan bu Anayasa değişikliği teklifimize özgürlüklerden yana olduğunu ifade eden ve aile kurumunu önemseyen tüm milletvekillerimizin destek vereceğini umut ediyorum.

Hepinize teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Sayın Özsoy, teşekkür ediyorum.

Şimdi söz sırası İstanbul Milletvekili Sayın Feti Yıldız Bey’de.

Sizden sonra sivil toplum kuruluşu temsilcisi arkadaşlarımıza üçer dakikalık söz vereceğim. Geçen sefer iş uzadığında saygıdeğer milletvekillerimizin söz isteklerinin hemen hemen hepsini karşılamıştık. Sivil toplum kuruluşlarımızdan sonra da vekillerimize söz vermeye devam edeceğiz.

Buyurun Sayın Yıldız.

FETİ YILDIZ (İstanbul) – Sayın Başkan, teklifin geneli üzerinde perşembe günü on üç on dört saat arkadaşlarla uzun müzakereler yaptık. Bazı arkadaşları beş-beş buçuk saat dinledik, tahammül ettik. Ben herkes bu konuda fikrini söylesin diye konuşmamı çok kısa tutacağım.

Değerli arkadaşlar, ülkemizde kadınlar başı örtülü, açık olarak barış içinde uzun yıllar bir arada yaşadı ancak yakın geçmişte hâlâ hafızalarımızda tazeliğini koruyan bazı olaylar oldu ki artık bıçak kemiğe dayandı. Bunda insanlar dinî inancı sebebiyle, başörtüsü sebebiyle, başını örtmesi ya da kıyafeti sebebiyle “Eğitim hakkından, seçme seçilmeden, kamu hizmetlerinden ya yararlanacaksın ya başını açacaksın, ikisinden biri.” denildi. Bu tercih tabii yani ne insan haklarına ne medeni dünyaya ne de sadece sadece insan olmaya aykırı davranışlardı; çoğu insan o zaman sesini çıkarmadı, biliyoruz, hatta kıs kıs gülenler de oldu ama bu tercihi yapan nice kadın hayallerinden koptu, istikbalinden oldu.

Şimdi, diyoruz ki bu değişiklik teklifinde “Dinî inancı’nı kaldıralım.” Değerli arkadaşlar; bu arkadaşlar, bu istikbalinden olan insanlar moda olsun diye başını bağlamadı, dinî inancından dolayı bağladı ve bunlara da kuvvetli bir karşı çıkış oldu. Bunun kaynaklarını uzun uzun anlatmaya gerek yok yani 1978 yılındaki Çalışma Bakanlığının genelgesinden tutup -efendim- Cumhuriyet Halk Partisinin bu yasakları kaldıran Anayasa değişikliğini Anayasa Mahkemesine götürüp, Anayasa Mahkemesinin yine kendi iç, kendi kuruluş kanununu da çiğneyerek Anayasa’ya aykırı şekilde işin esasına girip iptal etmesi, sonra bazı gazetelerin -tekrarlamak, bunlar çok da hoş olmuyor ama- “411 el kaosa kalktı.” sözlerini unutmamak. Bakın, milletler, her millet, bir millet her nesilde yeniden doğar arkadaşlar. Evet,

şimdi bir yasak yok, doğru ama 2012'ye kadar bu yasağın etkilerini gördük. Yine, defalarca söyledik, bu konuda düzenlenmiş, yasaklayan bir kanun yok; sadece keyfiliklerle, yönetmeliklerle ve idari kararlarla buraya kadar geldik. Şimdi, bir temel hak olan inanç hakkını, inanma hakkını Anayasa'nın koruması altına almaktan niçin beri duralım, niçin buna karşı çıkalım, ben bunu da anlamış değilim doğrusu yani "Buradan 'dinî inancı sebebiyle başını örtten'i kaldıralım." Dinî inancı sebebiyle başını örtmenin sakıncasını bana söyleyecek, beni aydınlatacak, doğru dürüst ikna edecek bir arkadaşımız var mı burada? Deniyor ki: "Bu 'dinî inancı sebebiyle başını örtmek' siyaseten kullanılacak." Efendim, ne alakası var? Yani şimdi bir milleti yok etmek isterseniz askerî olarak istila etmeye gerek yok yani bazen tarihini unutturursunuz, bazen dilini bozarsınız, bazen dininden soğutursunuz, bazen de manevî değerlerini ayaklar altına alırsınız, görmezden gelirsiniz. Demem şudur arkadaşlar, hiç uzatmayacağım: Bu yasa değişikliği tam da dinî inancı sebebiyle geliyor. Burada yani sakıncasını bize anlatın, Türk milleti de görsün. Hepinizin sadece siyaset için buna karşı çıktığını biliyorum, ayrıca 41'inci maddeyle ilgili de çok uzun konuştuk. Perşembe gecesi biz burada bu konuları tartışırken yani ismini vermemde de hiç şey yok, Halk TV "İçeriden gelen bir şeyle..." diyor yani dışarıya herhâlde bir arkadaş haber göndermiş, bir avukat arkadaş bilgiyi de yarım almış yani tam da doğru değil söyledikleri, söylediği aynen şu: "Ya, Türkiye'de bu LGBT evliliklerine, efendim, bu tip serbest hayata, birlikteliklere marjinal bir grup karşı, bunlar da küçük bir grup, bunlar kendi aralarında istedikleri gibi tartışınlar." diyor ve o televizyonlarda -daha sonra bana bandı gönderildiği için baktım- aklı başında bir insan da bir sürü insan da "Ya, hanımefendi, ne diyorsun sen? Erkeğin erkekle evlenmesi, kadının kadınla evlenmesi. Ya, biz Lût Kavmi miyiz?" diye bir itiraz göremedik.

Şimdi, 41'inci maddeye geldiğinde ben uzun uzun konuşacağım. Yani şurada meseleyi fazla uzatmaya gerek yok. Bu teklife sizin de gönlünüzden "Evet." dediğinizi biliyorum ancak siyaseten karşı çıkıyorsunuz. Bunu bir gol atma, gol pası verme gibi anlamanızın da hiç yeri yok, yersiz sadece. Yani sonunda da öyle çıkacağını ümit ediyorum. İYİ Partili arkadaşların da teklifine Cumhuriyet Halk Partisi yani devleti kuran parti, bunların da bir teklifi olmamasını, müstakil bir teklifi olmamasını da biraz garip karşıladım doğrusu.

Teşekkür ediyorum.

MURAT EMİR (Ankara) – İttifakız biz, ittifak.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA - Sayın Yıldız, teşekkür ediyorum.

Şimdi Türkiye Barolar Birliği adına Sibel Suiçmez, Başkan Yardımcısı.

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ BAŞKAN YARDIMCISI SİBEL SUIÇMEZ - Sayın Başkan, Komisyonun değerli milletvekilleri, kıymetli katılımcılar; Türkiye Barolar Birliği adına hepinizi saygılarımla selamlıyorum.

Sayın Başkanım, daha önce biz yazılı olarak görüşlerimizi de bildirmiştik ancak şunu belirtmek isterim ki Türkiye Barolar Birliği bir sivil toplum örgütü değildir, Anayasa'da yerini alan kamu niteliğindeki bir meslek kuruluşudur dolayısıyla beş dakika ve üç dakikaya yönelik kısıtlamalarımızın -gönül ister ki tabii ki hiçbir sivil toplum örgütü için olmasın ama- Türkiye Barolar Birliği için geçerli olmadığını düşünüyorum. Ayrıca elbette ki sizin de sabrınızı sınamadan konuşmamı da bitirmeye çalışacağım.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA - Düşüncenizi aldım ancak beş dakika kuralı geçerlidir, bir avukat olarak.

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ BAŞKAN YARDIMCISI SİBEL SUIÇMEZ - Umarım daha sonra baronuz bunu ileride takdir eder Sayın Başkan.

Teşekkür ediyorum Sayın Başkanım. Az önce de belirttiğim gibi biz konu hakkında yazılı görüşlerimizi sunmuştuk ama kısaca tekrar belirtmek isterim. Anayasacılık tekniği açısından temel hak ve özgürlüklerin düzenlenmesi, bu düzenlemeyle birlikte ayrımcılığın ortaya çıkmamasını, eşitlik ilkesini ihlal etmemesini içermektedir. Kişilerin din ve vicdan özgürlükleri bu nedenle veya başka bir sebebe dayalı kıyafet tercihleri Anayasa'mızın 2'nci maddesindeki laiklik, 24'üncü maddesindeki din ve vicdan hürriyetiyle koruma altına alınmıştır. Yine 10'uncu maddede kadınların statülerine ilişkin "kanun önündeki eşitlik" başlığı altında eşitlik ve pozitif ayrımcılık altını çizerek belirtilmiş ve yine eğitim hakkının engellenemeyeceği hiçbir şekilde de yine Anayasa'nın 42'nci maddesinin sekizinci fıkrasında da tekrar belirtilmiştir. Dolayısıyla, Anayasa'mızda din ve vicdan özgürlüğü, kıyafet hürriyeti, eşit ve ayrımcılığa neden olmayacak bir biçimde, net bir şekilde anayasa tekniği açısından belirtilmiş bulunmaktadır. Bu açıdan baktığımızda ve genel gerekçeyi de okuduğumuzda, hazırlayanların da hepsinin görüş birliğinde olduğu gibi, Türkiye'de aslında başı açık ya da başı kapalı bir kadın sorununun kalmadığı görülmektedir. Dolayısıyla bugün baktığımızda, başı açık, başı kapalı kadınlar üzerinde bir hak mağduriyetinin olmadığı, her türlü temel hak ve hürriyetlerini Kullanabildikleri, hizmetlerden yararlanabildikleri, hizmet veren olabildikleri ortadayken yeniden ayrımcılığa yol açacak, eşitsizliğe yol açacak bir anayasal değişikliğin hukuken ve sosyal ihtiyaç anlamında gerekli olmadığı görüşünde olduğumuzu belirtmek isterim.

Sayın Başkanım, özellikle yasa yapma tekniği anlamında ve Anayasa tekniği anlamında baktığımız zaman kullanılan dilin tekniğe uygun olmadığını görüyoruz. Bunun bir sebebinin de çok dar anlamda, dar kapsamlı bir değişiklik yapılmak istenirken çok fazla kelimelerinin uzatılması, kelimelerin birbirinin içerisine geçmesi ve/veya bağlaçlarının bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde kullanılması ve özgürlüklerin önünün açılması yerine özgürlüklerin kısıtlanması yönünde bir çalışma yapmasının düşünülmesi nedeniyle de kullanılan dille birlikte uzun ve belirsiz bir düzenlemenin ortaya çıktığını söylemek durumundayız.

Yapılan düzenlemenin genellik ilkesine de aykırı olduğunu düşünüyoruz çünkü bir hak ve özgürlük alanı belirlenirken her zaman anayasal dil olarak herkes ve hiç kimse şeklinde ifade edilecek kelimeler kullanılırken ve hatta yurttaş kelimesi bile anlamı tam olarak yerine getirmeyen, genellik ifadesi olarak herkesin kullanılması gerekirken hiçbir kimse gibi kelimeler üzerinden bir anayasal değişikliğin yapılmasının da yine genellik ilkesine ve bu anayasal dile aykırı olduğunu düşünüyorum, düşünüyorum.

Sayın Başkanım, düşünülen teklifin açıkça laiklik ilkesine de aykırı olduğunu düşünüyoruz çünkü hepimiz biliyoruz ki Anayasa'nın 2'nci maddesinde yer alan laiklik ilkesi din ve vicdan özgürlüğünün esas koruyucusudur. Dolayısıyla yapılan bu değişiklikle birlikte sadece dinî inançları nedeniyle başın örtülmesinin ele alınmasıyla dinî inanç yönüyle başın örtülmesi denilerek eşitsizliğe ve ayrımcılığa yol açacak düzenlemeler yapılması nedeniyle de ve özellikle dinî inanç şeklinde söylemlerle birlikte devletin dinî inançlara eşit şekilde uzak durulmasının önünün kapatılması nedeniyle de Anayasa'nın laiklik ilkesine aykırılık oluşturduğunu düşünüyoruz.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Teşekkür ediyorum Sayın Suiçmez.

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ BAŞKAN YARDIMCISI SİBEL SUİÇMEZ – Sayın Başkanım, izin verirseniz...

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – İki dakika ilave ettim ama bir dakika daha ilave edeyim.

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ BAŞKAN YARDIMCISI SİBEL SUİÇMEZ – Bir dakikada ifade edersem şunu söylemek gerekir ki en önemlisi eşitlik ilkesine aykırı. Kadın ve erkek eşitliğini ortadan kaldırdığı gibi kadınlar arasında da alt başlıklar ortaya çıkararak başını açanlar, kapatanlar; başını kapatanları da dinî amacıyla başını açanlar, kapatanlar diye ayırmak suretiyle açıkça bir ayrımcılığa ve

eşitsizliğe yol açacak bir düzenleme yapılmaktadır. Bu hâliyle kadınların tümünü kapsayan, kadınların kılık ve kıyafetlerinin tümünü kapsayan bir değişiklik olmadığının, tam tersine kadınlar üzerinden tekrar bir ayrımcılığa, eşitsizliğe yol açacak bir düzenleme olduğunun ve bu hâliyle hukuken Anayasa'mızın genel ilkelerine, laiklik ilkesine, insan hak ve özgürlükleri bakış açısına, İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmeden sonra bu yönde bir düzenlemeyle birlikte Avrupa Konseyi ilkelerine de aykırı bir değişiklik yapılacağına, bir hukuki metin olduğunun altını çizmek isterim.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Teşekkür ediyorum Sayın Suiçmez.

Hukukçu Kadınlar Derneği adına Figen Şaştım.

Evet, buyurun Sayın Şaştım.

HUKUKÇU KADINLAR DERNEĞİ BAŞKANI FİGEN ŞAŞTIM - Teşekkür ediyorum Sayın Başkanım.

Sayın Başkan, Türkiye Büyük Millet Meclisinin kıymetli milletvekilleri, kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcileri, sivil toplum kuruluşlarının değerli temsilcileri; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Süre konusunda geçen toplantıda on bir buçuk saat büyük bir sabırla dinlemiş birisi olarak biraz iltimas geçilmesi, ek süre verilmesini de saygılarımla arz ederim.

Aslında tekrara düşmek istemiyorum ancak konu hepimizi derinden yaralayan temel hak ve hürriyetlerle ilgili, insan haklarıyla alakalı hakikaten netameli, hakikaten büyük bir kitleyi mağdur etmiş bir konudan bahsediyoruz. Esasen başörtüsü hakkı temel hak ve hürriyetler kategorisinde, Anayasa ve kanunlarda temel hak ve hürriyetler kategorisinde düzenlenmiş, din ve vicdan hürriyetinin vazgeçilmez temel değerlerinden birisidir ve tüm kadınlar için, dinî inancından dolayı başını örten tüm kadınlar için tabii huktan kaynaklanan vazgeçilmez, dokunulmaz ve doğuştan var olan bir haktır.

Bu hakkın olması noktasında kendim de 11 yaşından itibaren ciddi mağduriyetler yaşamış birisiyim. Aslında hepimizin hikâyesi birbirine benzer görüne de her bir başörtülünün, başörtüsü zulmüne maruz kalmış her birimizin hikâyesi bambaşka, apayrı ve bu, toplumumuzda derin ve ağır travmalara sebebiyet vermiş bir konu. Dolayısıyla, kısaca önce kendi mağduriyetime birkaç cümleyle değineceğim, daha sonra da burada olmamakla birlikte Sayın Kaboğlu Hocamızın Anayasa yapma tekniği açısından itirazlarına birkaç cümleyle de değinmek istiyorum.

11 yaşında imam-hatipte bayrak töreninde başörtümü açmayı unuttuğum için müdür tarafından iki saat kilitli bir odada tutularak uyarı cezası da değil, kınama cezasıyla tecziye edildim. Burada çoğumuz hukukçuyuz, 11 yaşında bir çocuk “Bilinçli bir eylemle devleti yıkma teşebbüsü.” gibi ağır cümlelerle ailem okula çağrılarak daha imam-hatipte başörtüsünün niçin örtüldüğünü bile bilmeyen birisi olarak, lise 2'ye kadar da okula giderken ve dışarıda başı açık bir birey olarak... Çünkü ailem beni baskılayarak değil, kendi inancım gereği ve Allah'ın emri olduğuna inandığım için başını örten bir birisiydim. Daha sonra imam-hatipte eğitim görmemize rağmen Kur'an-ı Kerim dersleri dışında maalesef başımızı örtmemiz yasak olduğu için ailelerimizin haberi olmadan -bakın yani bir baskıyla olsa- eylemli olarak 20 kız öğrenci on beş gün derslere gitmeyerek başörtülü eğitim hakkını kendimiz –ne denir- sivil itaatsizlik eylemi yaparak almış olduk. Üniversiteye geldik, rahmetli Turgut Özal, rahmetle yâd ediyorum, YÖK Kanunu'nun ek 16'ncı maddesinde yaptığı değişiklikten sonra Anayasa Mahkemesi'ne götürüldü. Anayasa Mahkemesi yerindelik denetimine girerek ki yerindelik denetimini yapamaz...

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Son bir dakika ilave ediyorum.

HUKUKÇU KADINLAR DERNEĞİ BAŞKANI FİGEN ŞAŞTIM – Başkanım, daha hiçbir şey konuşmadım.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Barolar Birliği...

HUKUKÇU KADINLAR DERNEĞİ BAŞKANI FİGEN ŞAŞTIM - O zaman hızlıca geçiyorum.

Üniversite hayatımdan sonra 3 şehir dolaşarak avukatlık ruhsatını alabildim, devlet memurluğundan merkezi hükümetin başörtüsü baskısı sebebiyle istifa etmek zorunda kaldım. Meslek hayatımda on yedi yıl boyunca başörtülü olduğum için duruşmalara katılamadım Türkiye Barolar Birliğinin Meslek Kuralları Genelgesi sebebiyle; Anayasa, kanun değil, bir genelge sebebiyle. O genelgenin iptali için Danıştay’da dava açtım, 2013’te o genelgenin 20’nci maddesi iptal oldu ve o tarihten sonra başörtülü avukatlar olarak duruşmalara katılabildik. Şimdi, kendi serencamımı daha fazla uzatmayacağım, madem süre sınırı var.

Sayın Kaboğlu geçen toplantıda konuşana kadar Sayın Tezcan, Sayın Engin Altay, Levent Gök tüm muhalefet partilerinin Grup Başkan Vekillerinin konuşması beni müthiş derecede heyecanlandırdı ve bir mutluluk, sevinç yani bir millî mutabakat herhâlde sağlanıyor; Türkiye’de ilk defa yerli ve millî bir konsensüs sağlanıyor diyerek hakikaten heyecanlandım, hakikaten endişelerim bertaraf oldu. Ancak Sayın Kaboğlu konuşunca endişeli olmakta, korkmakta ve Millet İttifakı eğer ki iktidar olursa yeniden aynı korkulu rüyayı, kabusu görmekte, endişe etmekte ne kadar haklı olduğumu gördüm çünkü Sayın Kaboğlu dedi ki: “Anayasa yapmak için usul, zaman ve zemin uygun değil.” Şimdi, ben şunu merak ediyorum: Burada...

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Sayın Şaştim, teşekkür ediyorum.

HUKUKÇU KADINLAR DERNEĞİ BAŞKANI FİGEN ŞAŞTIM – Sayın Başkanım, bir dakika daha lütfen.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Teşekkür ediyorum ama bunun...

HUKUKÇU KADINLAR DERNEĞİ BAŞKANI FİGEN ŞAŞTIM – Ama lütfen Sayın Başkanım, ben geçen hafta bir de 38 derece ateşle buraya gelmiştim.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Geçen hafta o nedenle size...

HUKUKÇU KADINLAR DERNEĞİ BAŞKANI FİGEN ŞAŞTIM – O zaman şunu söyleyeyim...

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Son cümlelerinizi söyleyin.

HUKUKÇU KADINLAR DERNEĞİ BAŞKANI FİGEN ŞAŞTIM – Peki, şöyle: Şu anda seçilmiş bir Meclis var, Anayasa yapma noktasında hiçbir sorun yok, kurucu meclis ya da danışma meclisinin olmasına gerek yok. Dolayısıyla da ben tüm partilerin mutabakatıyla bir Anayasa’nın 24’üncü madde düzenlenmesinin geçeceğini, artı, 41’inci madde konusunda da tüm dünyada insanlık adına, ailenin temellerinin dinamitlendiği, aile müessesesinin zarar gördüğü dikkate alındığında, LGBTQ hareketinin bu konuda örgütlenerek Türkiye’de de bilinçli anlamda eşcinselliğin yalnızca kişiye özel bir mahremiyet alanı olmaktan çıkarılıp, bunun propaganda aracına dönüştürüldüğü ve eşcinsel evliliklerin teşvik edilip kadın-erkek değil, kadın ile kadın, erkek ile erkeğin teşvik edildiği evlilik düşünüldüğünde ailenin korunması açısından da 41’inci maddedeki düzenlemenin de mutlaka yapılması gerektiğini düşünüyorum.

Saygılarımla.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Sayın Şaştim’a teşekkür ediyorum.

Aile ve Sosyal Araştırmalar Platformu adına Sayın Ayla Kerimoğlu.

Buyurun...

MURAT EMİR (Ankara) – Sayın Başkan, yalnız bu konuşmacı arkadaşlarımız STK’leri temsilen geliyorlar dolayısıyla kurumlarının görüşlerini ifade etseler bence daha iyi olur. Yani buradaki üyeler arasındaki tartışmaların tarafı olmak zorunda değiller. Bu konuda hassasiyet göstermenizi rica ediyorum.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Haklısınız.

Değerli sivil toplum kuruluşları temsilcisi arkadaşlarımız, meslek örgütümüz de dâhil bütün arkadaşlarımız, milletvekilleri Parlamentoda birbiriyle sataşır, söz söyler; bu, Parlatentonun geleneğindedir ama misafir arkadaşlarımızın, lütfen, kendi görüşlerini, kurumlarının görüşlerini, şahsi görüşlerini söylemekle sınırlı olup mümkün olduğu kadar Parlamento içi polemige girmemelerini özellikle istirham ediyorum.

Buyurun Sayın Kerimoğlu.

AİLE VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR PLATFORMU YÖNETİM KURULU ÜYESİ AYLA KERİMOĞLU – Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Üç dört nesil geçmiş olan başörtüsü yasakları hem sivil alanda hem siyasi alanda yapılan pek çok mücadele sonucu bugünkü haklarını kazandı. Yasaklar başörtülü kadınlar üzerinde geri döndürülemez hak kayıplarına ve psikolojik sorunlara neden oldu. Binlerce kadın ve genç kızın yaşadığı travmalar ve geçen zamanlarının bir telafisi yok ne yazık ki. Ne özür ne başka bir şey bu kadınların hak kayıplarını geri döndüremez. Siyasi atmosferin başörtülüler lehine değişmesi ve muhalefetin bir yerden sonra vakayı kabullenmek zorunda kalmasıyla geline özgürlük noktasının kalıcılığına dair şüphe duymak hiç de yadırganacak bir durum değil. Sayın Bülent Tezcan da aslında konuşmasında bunu ifade ettiler. Yasalardan gücünü almayan haksız ve hukuksuz yasaklamalar kaç nesil kadının hayatını olumsuz etkiledi. Geline noktada yasaklamanın hiçbir şeye çare olmadığı da görülmüş oldu ancak tekrar bu utanç dolu günlere geri dönmek için anayasal değişikliğin yapılmasının elzem olduğunu düşünüyoruz. Böylece başörtüsü ve başörtülü kadın, siyasetin konusu ve malzemesi olmaktan da çıkarılabilir.

Şimdi, 2007 yılında Hazar Derneği olarak Hazar Derneğinin konuya ilişkin yaptığı bir çalışma vardı, başörtüsü yasaklarının kadınların hayatını nasıl etkilediğiyle ilgiliydi bu çalışma fakat ilginç olan, o dönemi herkes biliyor ve burada aslında herkes itiraf ediyor yaşananların ne kadar ağır olduğunu. 2021-2022 yıllarında biz bu programı, anketi yeniledik. İşin ilginç tarafı da burası. “Yasakların kalktığı” dediğimiz dönemde, 2021 ve 2022 yılında da yasakların zihniyet olarak devam ettiği, başörtülü kadınların tacize, sözlü şiddete muhatap olduğu ortaya konu bu çalışmayla. Bu çalışmanın sonuçlarını önümüzdeki günlerde paylaşacağız. Ben bunun önemli olduğunu düşünüyorum. Yasaklar ortadan kalkmadı, zihinsel anlamda devam ediyor ve üstelik artma eğilimini de gösteriyor. Bu açıdan, Anayasa’ya bu hükmün konulmasının gelecekte tekrar bununla alakalı herhangi bir sorun yaşamaya biraz daha fazla engel olabileceği düşüncesiyle destek veriyoruz.

Son bir araştırma var, KONDA’nın yaptığı bir araştırma, Temmuz 2021-2022’de; Bekir Ağırdir bu çalışmayı açıklamış, incelemiş, diyor ki: “Hâkim, savcı, polis, öğretmen olan başörtülü kadınlar yüzde 78 oranında ‘olabilir’ diyor ama geri kalanı ‘olmaz’ diyor.” bu da zihniyeti gösteriyor. Ben buradaki konuşmaları ilgiyle dinliyorum. Bütün siyasi partilerin yasakların kalkması noktasında birleşmiş olmasını da heyecanla takip ediyorum ancak gördüğüm şu ki: Aslında herkes hem “Yasak kalksın.” diyor hem de bir taraftan “Kalkmasın.” diye mesaj aralarından bir alt metin de okuyorum gibi. İnşallah, burada umduğumuz gibi çıkmaz ve bu Meclisin başarısı olur, herhangi bir siyasi partinin değil. Biz siyasetin malzemesi olmaktan çok sıkıldık, dört nesildir bu durumu yaşıyoruz, inanın hâlâ konuşurken gözlerimiz dolacak şekilde geliyor, her birimiz çok ağır şeyler yaşadık. Lütfen, her birinizden rica ediyorum, bütün siyasi partilerden rica ediyorum, artık bu konuyu tartışmayalım, artık şu konuya bir son nokta koyalım da biz her seçimde malzeme olmaktan kurtulalım diyorum.

Çok teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Sayın Kerimoğlu, teşekkür ediyorum. Süre konusundaki hassasiyetiniz için de ayrıca...

Anadolu'dan Yeryüzüne Sivil Toplum Kuruluşları Vakfı adına Sayın Vildan Bayraktar.

Buyurun, lütfen siz de...

FETİ YILDIZ (İstanbul) – Başkan, arkadaş da konuşsun da maddelere geçmiştik, değişiklik önergesi gerekçesini de arkadaşlarımız...

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Sayın Yıldız, CHP'nin değişiklik önergesi var, arkadaşlarımıza...

FETİ YILDIZ (İstanbul) – Konuşuldu yani.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Şöyle: Arkadaşlarımızı geçen gün de geç saate kadar beklettik, davet ettik, misafirlerimiz geldi, hiç olmazsa onları da belirli süreyle de olsa dinleyelim, çok büyük bir toplumsal konuyu düzenliyoruz.

Buyurun Sayın Bayraktar.

AYSİT BAŞKAN YARDIMCISI VİLDAN BAYRAKTAR – Komisyonadaki herkese iyi günler diliyorum.

Anadolu'dan Yeryüzüne Kadın Sivil Toplum Kuruluşları bir çatı kuruluş, kadın STK'lerini kapsayan bir çatı kuruluş. Ayrıca, ben otuz iki yıllık bir hekimim, altı yıl da fakülteyi sayarsanız, otuz sekiz yıldır bu sorunlarla muhatabım. Yani ben 11 yaşından beri Figen Hanım gibi bu şeyleri yaşamadım, ben sonradan örtündüm, kolej mezunuyum, birden birinci sınıf bir vatandaşken örtününce kendimi ikinci sınıf bile değil beşinci sınıf bir vatandaş olarak buldum.

Geçen haftaki konuşmalarda da sürekli şu söyledi: "İşte, kapanmış bir yarayı kaşımayın." Bu yara kapanmadı, ben kapandığımı hiç düşünmüyorum, bir de bunun böyle yara olduğunu da düşünmüyorum, bizim için bu kâbus. Benim de kızlarım var, 2 kızım var, ikisi de örtülü ve gerçekten ben korkuyorum ve kâbus yaşıyorum her an bu durum değişebilir, aleyhimize dönebilir diye.

İkincisi, şunu da anlamıyorum: Yani burada istenmeyen benim zihniyetim mi, başörtüm mü? Eğer ben bu başörtüsünü açacaksam yine değişmeyecek benim zihniyetim, değişecek mi? Değişmeyecek ya da benim gibi düşünen bir erkek, aynı zihniyetle her şeyi yapabiliyorsa ben sırf bu başörtüsünü örttüğüm için niye istenmiyorum? Ya, bunu da bir türlü benim kafam almıyor.

Yine, geçen haftaki konuşmalarda, gerçekten ben bu CHP'nin helalleşme çıkışından çok ümitlenmişim. Diğer milletvekillerinin konuşmasından da ümitvar oldum, buraya gelince ümidim pekişti fakat Sayın Kaboğlu'nun konuşmasında otuz sekiz yıldır bizim önümüze bahane olarak sunulan, yasak bahanesi olarak sunulan her şeyi tek, tek, tek cümle aralarına yerleştirdi Kaboğlu ve benim bütün hayalim yıkıldı gerçekten.

AYSU BANKOĞLU (Bartın) – Görüşlerini ifade etti, milletvekilimize sataşmazsanız, lütfen.

AYSİT BAŞKAN YARDIMCISI VİLDAN BAYRAKTAR – Ama yani öyle, konuşma olarak ben geçen haftaki konuşmalardan şey yapıyorum.

EYÜP ÖZSOY (İstanbul) – Sayın Bankoğlu, milletvekilleri başörtülülere sataşabilir ama başörtülüler milletvekillerine sataşamaz mı?

AYSU BANKOĞLU (Bartın) – Saygı duyuyoruz sizin fikirlerinize. Milletvekillerine sataşmazsanız...

PAKİZE MUTLU AYDEMİR (Balıkesir) – Siz sataşmayın konuşmacıya. Konuşmanın içeriği... Gayet samimi bir şekilde konuşuyor.

AYSU BANKOĞLU (Bartın) – Biz dinliyoruz...

PAKİZE MUTLU AYDEMİR (Balıkesir) – Dinle o zaman.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Sayın Bankoğlu, Sayın Aydemir...

Buyurun lütfen.

AYSİT BAŞKAN YARDIMCISI VİLDAN BAYRAKTAR – Bir de geçen hafta yine sürekli buradan birilerinin ekme yediği, birilerinin ekmeğine yağ sürüldüğü söylendi. Artık bunu birilerinin ekmeğine yağ süren, birilerinin kazanç kapısı olan bir şeyden kurtarmamız gerekiyor. Hangi parti olursa olsun yani Meclis olarak bu işi birilerinin ekme kapısı olmaktan çıkarmak istiyorsanız, bu işi çözüme kavuşturmanız lazım.

“Anayasa’ya gerek yok kanunla yapılınsın.” deniyor. Ben otuz iki yıldır memurum, 657’den atılan bir kişi görmedim, bir kişi bile görmedim ama Kılık Kıyafet Yönetmeliği’nde, Kılık Kıyafet Yönetmeliği’ne uymamanın cezası; birincisi uyarıdır, ikincisi kınamadır. Kınamadan öte, 657’ye göre ceza verilemez ama bu ülkede 28 Şubatta insanlar Kılık Kıyafet Yönetmeliği’ne uymadığı için patır patır memuriyetten atıldı. Ben bu işin kesinlikle anayasal bir güvenceye kavuşması gerektiğini düşünüyorum.

Bir şey daha söyleyeceğim. Herkes o gün “Hata yaptık, hata yaptık, hata yaptık.” dedi. Bütün milletvekillerinden ricam, bir kez daha hata yapmayın.

Konuşmamı burada sonlandırıyorum.

Teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Sayın Vildan Bayraktar, teşekkür ediyorum.

Kadın ve Demokrasi Derneğinden Sayın Sevim Zehra Kaya. Burada mı Sayın Kaya?

KADEM BAŞKAN YARDIMCISI SEVİM ZEHRA KAYA – Evet, buradayım Sayın Başkan.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Buyurun Sayın Kaya.

AYSU BANKOĞLU (Bartın) – Kaç kişi daha var Sayın Başkan?

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – 1 kişi var, bir de hocalarımız var. Yani 3 hocamız var; Profesör Mehmet Ali Zengin, Doktor Adnan Küçük, Profesör Doktor Zeki Bayraktar. Burada mı Sayın Hocalarımız? Hoş geldiniz, hoş geldiniz. Evet, 4 kişi var.

AYSU BANKOĞLU (Bartın) – Komisyonun davet ettiği hocalar mı?

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Evet, Komisyonun davet ettiği.

Buyurun Sayın Kaya...

AYSU BANKOĞLU (Bartın) – Davet edilen hocalarımız ile sivil toplum kuruluşlarına Anayasa Komisyonu Başkanı mı karar verdi? Bizim haberimiz olmadı yani.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Elbette ki Başkan karar verdi.

AYSU BANKOĞLU (Bartın) – Başkan kendi karar verdi, bizim fikrimizi sorma gereği duymadı.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Buyurun Sayın Kaya.

KADEM BAŞKAN YARDIMCISI SEVİM ZEHRA KAYA – E, zamana riayet edebilmek adına...

AYSU BANKOĞLU (Bartın) – Sonra müzakere edelim.

Buyurun, pardon.

İSMAİL BİLEN (Manisa) – Alemdaroğlu’nu çağırıyorduk keşke.

KADEM BAŞKAN YARDIMCISI SEVİM ZEHRA KAYA – Zamana riayet edebilmek adına okuyarak ilerlemek istiyorum, beş dakikalık bir süremiz var zannediyorum.

İSMAİL BİLEN (Manisa) – Alemdaroğlu’nu çağırıyorduk keşke.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Buyurun.

KADEM BAŞKAN YARDIMCISI SEVİM ZEHRA KAYA – Anayasa Komisyonunun Kıymetli Başkanı ve üyeleri, değerli katılımcılar; merhaba.

İSMAİL BİLEN (Manisa) – Nur Serter’i çağırıyorduk.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Sayın Bilen...

MURAT EMİR (Ankara) – Ama uzmanlar çağırılırken...

AYSU BANKOĞLU (Bartın) – Ben neden bunları çağırıyorsunuz demiyorum.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Sayın Bankoğlu, lütfen...

KADEM BAŞKAN YARDIMCISI SEVİM ZEHRA KAYA – Kadın ve Demokrasi Vakfı adına Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı olarak...

İSMAİL BİLEN (Manisa) – Divan karar verir mi? Yetkisi var mı? Var.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Sayın Bilen...

AYSU BANKOĞLU (Bartın) – Yetkisi yok demedim, usul doğru değil diyorum. Her zaman böyle.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Lütfen...

İSMAİL BİLEN (Manisa) – Alemdaroğlu’nu da çağırıyorduk dedim.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Sayın Bilen, zamanımızı kullanalım.

İSMAİL BİLEN (Manisa) – Nur Serter’i de çağırıyorduk dedim.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Bu konu Komisyon Başkanının yetkisinde. Komisyon Başkanımız...

AYSU BANKOĞLU (Bartın) – Usul doğru değildir diyorum.

MURAT EMİR (Ankara) – Doğru bir şey söylüyor.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Arkadaşlar... Sayın Bankoğlu, Sayın Emir, lütfen.

Buyurun devam edin Sayın Kaya.

MURAT EMİR (Ankara) – Tartışmak istiyorsanız, burada her görüş ifade edilsin istiyorsanız çağırduğunuz uzmanları ve dernekleri de bir zahmet bize sormanız gerekir.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Murat Bey, Sayın Levent Gök Bey’e dedim ben.

PAKİZE MUTLU AYDEMİR (Balıkesir) – Bunu söylemenin bir usulü var.

AYSU BANKOĞLU (Bartın) – Üslupla söylüyorum, siz dinlemediğiniz için.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Sayın Komisyon Başkanımız...

PAKİZE MUTLU AYDEMİR (Balıkesir) – Öyle olmuyor, söz isteyeceksin.

AYSU BANKOĞLU (Bartın) – Sen değil, “siz”.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Tamam teşekkür ederiz.

Devam edin siz, buyurun devam edin.

AYSU BANKOĞLU (Bartın) – Ben size “siz” diyorum.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Sayın Bankoğlu, lütfen ama...

Buyurun.

KADEM BAŞKAN YARDIMCISI SEVİM ZEHRA KAYA – Süremizi sanırım baştan başlatacağız.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Evet, başladı.

KADEM BAŞKAN YARDIMCISI SEVİM ZEHRA KAYA – Kadın ve Demokrasi Vakfı adına Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı olarak buradayım.

Mevzubahis Anayasa değişikliği tekliflerine dair görüşlerimizi aktarmak üzere geldik. İlk toplantı günü olan perşembe günü de geçen hafta da buradaydık ve oturumları takip edebildik, not alabildik. Görüş beyan eden ilgilileri dikkatle dinleme fırsatımız oldu. Açıkçası, o gün toplantıya gelirken de zihnimde bu Anayasa değişikliğiyle başörtüsü özgürlüğünün güvence altına alınmasına dair bir tasavvur vardı, bunun gerekliliğine dair bir tasavvur vardı. Bununla beraber toplantıya gelip görüşleri dinledikten sonra bu konudaki düşüncem pekişmiş oldu, aslında daha kesin bir hâl aldığını söyleyebilirim. Çünkü başörtüsünü yasaklayarak faşizan bir süreç yaratan zihniyetin maalesef ki dipdiri ayakta durduğunu, yaşadığını o “hata” denen şeylerin tekrar etmesinin çok muhtemel olduğunu görmüş oldum bir vatandaş olarak, bir sivil toplum gönüllüsü olarak, yıllardır hayatını bu şekilde insan haklarına vakfetmiş bir akademisyen olarak. Özgürlüğü gerekçeler üreterek geçersiz kılan bu uygulamaların ayakta olduğunu maalesef gördüm. Hatta bakın, o kadar komik uygulamalar oldu ki bu ülkede bunların unutulduğunu gördüm. Birtakım absürt uygulamalar yaşadık. Laiklik adına uygulanan bu yasağa gerekçe üretilemek adına din içinden gerekçeler bulunmaya çalışıldı. Mesela, başörtüsünün ayetlerle sabit olup olmadığı kanıtlanmaya çalışıldı; bunlar tartışıldı. Dolayısıyla bu uygulamaların her birinin, bütün o travmaların biraz tahfif edildiğini görme fırsatı doğmuş oldu bu Anayasa Komisyonu toplantısı dolayısıyla.

Bir kere, niçin bu yasayla özgürlüğün garanti altına alınması gerektiğine dair biraz görüşlerimizi ifade etmek isterim. Bir kere, yasak uygulanmasıyla en başta kadınlar iradeleri üzerinde söz söylenebilir hâle getirildiler. Yani nasıl yaşamaları gerektiğine dair kararı üçüncü şahıslara bağımlı hâle geldi maalesef. Nasıl daha iyi, nasıl daha güzel olabileceklerine dair hep ikna ve bir cebir uygulandı bu süreç içinde ve bu bitmiş değil. Bakın, kamu kurumlarında bir şekilde bunun üstesinden gelinmeye, yasakçı zihniyetin üstesinden gelinmeye çalışılıyor ama özel sektörde tam anlamıyla aşılmış değil. Hâlâ bile gazeteciler nezdinde bu yasağın ne kadar gerekli olduğunu -hatta vekiller nezdinde dinledik- savunan zihinler, söylemler mevcut maalesef akıl alır gibi değil. Örnekler var yani bırakın eğitim öğretim gibi temel hakları hastayken bile 70 yaşını geçmiş insanların başörtüsüz fotoğraf vermediği takdirde tedavi edilemediği, kanser tedavisi göremediği bir zamanı yaşadık maalesef. Ya da öğretim üyesi olarak kampüse girmek isteyen bir akademisyenin başörtülü kızı ve eşi olduğu için arabada görevinden alındığına şahit olduk. Başörtülü turistler dahi bazı alanlara sokulmadı bu ülkede. Başörtülüler için kapalı bir cezaeviydi bu ülke zamanında. Bunların travmalarını atlatılmış değil maalesef bu ülkenin kadınları. Bu travmayı lüks gösterebilecek kadar büyük acılar, kayıplar devam ediyor. Buna rağmen açıkçası “Ben söyledim de oldu.” zihniyetinin veya söyleminin de savunmasının da çok komik ve acınası olduğunu söylemem gerekiyor. Yani “Biz getirdik ve çözüyorsunuz.” “Biz söylediğimiz için çözüyorsunuz.” gibi tahfif edici tavırlarla başörtüsü özgürlüğünü garanti altına alma çabası açıkçası beni korkuttu. Yine bu özgürlük konusunda, sabitkadem durulması gerektiği noktasında kesin bir kararlılık olması gerektiğini hissettirdi.

Tabii hızlı geçmek istiyorum. Özellikle bir hata vurgusu vardı ve bu hataların tekrar edebilme olasılığı bu özgürlüğün garanti altına alınması, kesin bir dille garanti altına alınması gerekliliğini de aslında çok net bir şekilde ortaya koyuyor diyebiliriz. Ve biz -arkadaşlarımız da aslında ifade ettiler- ne olursa olsun hiçbir şekilde başörtüsü meselesinin tartışmasız bir hâle gelmesini istiyoruz, bir siyaset malzemesi hâlinde kullanılabilir olmaktan çıkartılmasını istiyoruz. Bu Anayasa değişikliği bunu getirebilir kanaatindeyiz açıkçası kurum olarak.

Bunun haricinde de siyaseten yalnızlaştırılmanın haricinde de sivil alanda da aslında kadın hareketi çerçevesinde meselenin nasıl yalnız bırakıldığını da görmüş olduk. Gerek 28 Şubat sürecinde gerek şimdiki süreçte kadın haklarını savunduğunu iddia eden birçok yetkili, sivil hareketin mensupları da başörtülü kadınları o gün de bugün de maalesef yalnız bırakmışlardır. Hatta bugünkü tavır maalesef 28 Şubatı tavrın bile üstüne çıkmıştır. Bu özgürlüğü garanti altına alma çabasının önünde durmaya çalışmaktadır kadın dernekleri. Açıkçası bu çok dehşet verici geliyor bana.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Sayın Kaya, teşekkür ediyorum.

KADEM BAŞKAN YARDIMCISI SEVİM ZEHRA KAYA – Ben de son sözlerimi söylüyorum Sayın Başkan.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Son cümlelerinizi alayım.

KADEM BAŞKAN YARDIMCISI SEVİM ZEHRA KAYA – Teşekkür ediyorum.

Dolayısıyla Anayasa’yla özgürlük altına alınması, garanti altına alınması gerekiyor başörtüsünün. Teşekkürler herkese.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Çok teşekkür ediyorum.

Kadın ve Demokrasi Derneği Sayın Canan Sarı...

Sayın Profesör Mehmet Ali Zengin, söz sizin bundan sonra.

Buyurun Sayın Sarı.

KADEM BAŞKAN YARDIMCISI CANAN SARI – Sayın Komisyon Başkanı, Komisyonun kıymetli üyeleri, değerli milletvekilleri, kamu kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının değerli temsilcileri; öncelikle hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Bu değişiklik teklifinin ve bu oturumun hayırlara vesile olmasını temenni ediyorum.

Ben de KADEM, Kadın ve Demokrasi Derneği adına bir STK temsilcisi olarak Anayasaya değişikliğine ilişkin görüşlerimi ifade edeceğim.

Her şeyden önce bizler, demokratik bir düzen içinde, temel hak ve hürriyetlerin korunmasından yanayız ve milletimizin huzurunu, barışını ön planda tutan bir yaklaşımla meseleyi ele alıyoruz ve Anayasa değişikliği teklifine de aslında bu şekilde bakıyoruz. Özellikle derneğimizin çalışma alanı olan kadın ve kadının demokratik haklarının korunması, kadınların ve kız çocuklarının sadece kadın olmaktan kaynaklanan sebeplerle ayrımcılığa maruz kaldığı, şiddete uğradığı, bütün vatandaşlara tanınan bazı temel hak ve özgürlükleri kullanmak hakkından engellendiği, eğitim hakkından çeşitli sebeplerle alıkonulduğu, çalışma hayatında ötekileştirildiği gibi konularda çalışmalar yapıyoruz ve kadınların her alanda güçlendirilmesi, psikolojik olarak, hukuki olarak, akademik olarak, ekonomik olarak güçlendirilmesi için de faaliyetlerde bulunuyoruz.

Tabii bu çalışmalarımız esnasında görüyoruz ki toplumda her zaman zaten dezavantajlı konumda bulunan kadınlar bunun yanında yakın zamana kadar da devlet eliyle ayrımcılığa maruz bırakıldılar ve dinî inanışları nedeniyle başlarını örtmek istemelerinden dolayı da eğitim haklarından, çalışma haklarından, seçilme haklarından, belli bir yerde bulunma haklarından da alıkonuldular. Üstelik burada,

Komisyonunda pek çok milletvekilinin ve konuşmacının da ifade ettiği gibi bu ayrımcılık hiçbir yasal veya anayasal dayanak olmaksızın yıllarca uygulandı ve toplumun bir kesimi bakımından telafisi imkânsız zararlara yol açtığını biliyoruz ve ifade edildi. Aslında bu durum yani inanç özgürlüğü gereğince giyinme ve başını örtme hakkından kadınlar mahrum edilirken yani temel bir hak olarak tanınan ve doğal haklardan olan inanç hürriyeti kadınlar için görmezden gelinirken aynı zamanda bu siyaseten de kullanıldı ve kadınların giyim kuşama, başörtüsü siyasete malzeme yapıldı. Bu gerçekçyle de kadınlar hiçbir yasal dayanak olmaksızın sosyal alandan ötelendi, evinde oturmaya mahkûm edildi ve bazı durumlarda da rızası hilafına giyinmeye mecbur bırakıldı.

Bu nedenle biz, sosyal ve hukuk devleti olarak bundan sonra bir daha asla bu hak kayıplarının ülkemizde yaşanmaması adına teklif edilen bu değişikliğin bir ihtiyaç olarak çok kıymetli olduğunu ifade etmek istiyoruz. Başlı açık, başı kapalı fark etmeksizin tüm kadınların ve kız çocuklarının kanun önünde eşitlik ve sorumlulukta adalet çerçevesinde konuya yaklaşarak bundan sonra kadınların kıyafetinin inanç özgürlüğü kapsamında düşünülmesini, konunun siyasete malzeme yapılmamasını ve siyasetüstü olarak değerlendirilerek tüm partiler tarafından uzlaşmayla, oy birliğiyle kabul edilmesini ümit ediyoruz. Kadınlara inançları nedeniyle yapılan bu ayrımcılığın ve temel hak ve özgürlüklerin ihlalinin bundan sonra da gelecek nesillere bırakılmadan anayasal bir koruma altına alınmasının, çözüme kavuşturulmasının elzem olduğunu görüyoruz. Bundan sonra istiyoruz ki kadınlar kıyafetiyle, başörtüsüyle değil, yaptıkları akademik çalışmalarıyla gündem olsunlar; iş hayatındaki başarılarıyla, buldukları icatlarla, kurdukları girişimleriyle konuşulsun. İnanın bunun ülkemize ve milletimize çok daha faydalı olacağına inanıyoruz.

Bu nedenle de değişiklik teklifinin kabul edilmesinin kadın hakları bakımından çok kıymetli olduğunu tekrar ifade etmek ve teklif sahiplerine teşekkür etmek istiyorum.

Sizlere de çok teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Sayın Canan Sarı, teşekkür ediyorum.

Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesinden Profesör Doktor Mehmet Ali Zengin.

Buyurun Sayın Zengin.

PROF. DR. MEHMET ALİ ZENGİN – Sayın Başkan, Komisyonun kıymetli üyeleri; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Şimdi, tabii daha önce de, ilk toplantıda da dile getirilen bazı hususlar vardı, ben bu konuda teknik bazı açıklamalarda bulunmak istiyorum.

Şimdi, burada “Seçim döneminde Anayasa değişikliği yapılamaz.” şeklinde Sayın Kabaoğlu’nun bir görüşü vardı. Bu tabii bir görüş olarak, sadece bir görüş olarak dile getirilebilir ama bunun normatif anlamda Anayasa’da bir karşılığı yok. O nedenle, seçim döneminde Anayasa değişikliği yapılamayacağına ilişkin Anayasa’da herhangi bir hüküm bulunmamaktadır, bunu engelleyen bir durum söz konusu değil.

İbrahim Kaboğlu Hocamızın “Suistimalci anayasadır.” şeklinde dile getirdiği bir husus vardı. “Popülist anayasacılık” veya “suistimalci anayasacılık” bu tartışılıyor tabii, anayasa hukukunda da tartışılıyor. Şimdi, bu zor bir konu, şöyle: Subjektif noktası olan yani subjektif açıdan tespiti gerçekten nasıl ortaya konulabilecek bir muamma, bir çıkmaz çünkü yapılan her Anayasa değişikliğini “suistimalci anayasa” olarak nitelendirmek mümkün. Bunu objektif olarak ifade etmek oldukça güç. Bu noktada bu kavramın çok rahat kullanılmaması gerekir kanaatindeyim. Aksi takdirde hiçbir Anayasa değişikliğini gerçekleştiremezsiniz.

MURAT EMİR (Ankara) – Siz görüşlerinizi söyleyin Sayın Hocam, sizden yararlanmak isteriz.

PROF. DR. MEHMET ALİ ZENGİN – Evet, tabii, ben de...

MURAT EMİR (Ankara) – Buraya her gelen İbrahim Kaboğlu'na laf yetiştirmek istermiş gibi bir durum var.

PROF. DR. MEHMET ALİ ZENGİN – Hayır, ben teknik olarak...

MURAT EMİR (Ankara) – Siz teknik görüşlerinizi ifade edin, yararlanalım sizden.

PROF. DR. MEHMET ALİ ZENGİN – Evet, teşekkür ederim.

Yani İbrahim Hocam teknik olarak söylediği için ben de zaten konuşmamın başında söyledim, bu konularda teknik olarak söylenmesi gerekenleri söylüyorum.

AYSU BANKOĞLU (Bartın) – “Yapılmaz.” demedi ama “Yapılmamalıdır seçimden önce.” dedi

PROF. DR. MEHMET ALİ ZENGİN – Ben de onu söyledim yani hocanın görüşüdür, o şekilde görüşler de var.

PAKİZE MUTLU AYDEMİR (Balıkesir) – Ama siz böyle karşılıklı konuşursanız...

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Arkadaşlar, bakın, biz akademisyen arkadaşlarımızı, hocalarımızı davet ediyoruz. Bırakın, bir dinleyelim.

PROF. DR. MEHMET ALİ ZENGİN – Ben burada siyasi bir değerlendirme yapmayacağım, burada sadece hukuki olarak... Hocanın görüşü bu şekilde, farklı düşünenler de var, anayasa hukuku açısından da farklı görüşler var.

Siyasi atmosfer, temel hak ve hürriyetlerin koruyucusu ve güvencesi olamaz. Bülent Tezcan Bey bahsetmişti, 80 ihtilali sonrasında bu sorunun ihtilalin bir getirisi olduğunu; o tespite ben de katılıyorum, hakikaten ihtilalin bir neticesi, o noktada başörtüsüyle alakalı mevzuat hükümlerine ve mahkeme kararlarına baktığınız zaman, bunun ağırlıklı olarak ihtilal sonrasında olduğunu görürüz, siyaset alanının daralmasının etkisini görüyoruz.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Biz “darbe” diyoruz ama...

PROF. DR. MEHMET ALİ ZENGİN – Aynı şekilde “80 darbesi” de diyebiliriz.

Şimdi, burada siyasi atmosfer temel hak ve hürriyetlerin güvencesi olamaz, temel hak ve hürriyetler ancak Anayasa'yla güvence altına alınabilir.

MURAT EMİR (Ankara) – AKP'de göreviniz var mı?

PAKİZE MUTLU AYDEMİR (Balıkesir) – Ya, siz niye konuşmayı kesiyorsunuz?

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Var, var, tabii, MKYK üyemiz.

MURAT EMİR (Ankara) – Ama buraya bilim insanı diye çağırıyorsunuz...

PAKİZE MUTLU AYDEMİR (Balıkesir) – Ay, siz niye... Böyle bir üslup var mı?

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – AK PARTİ'de görev alması bilim üyesi, Anayasa sözcüsü olmasına engel mi?

PAKİZE MUTLU AYDEMİR (Balıkesir) – Kaboğlu milletvekili, o da bilim insanı. O ne olacak?

EYÜP ÖZSOY (İstanbul) – “Bülent Tezcan'a katılıyorum.” dedi ona bir şey demiyorsun.

MURAT EMİR (Ankara) – Gelecek dönem milletvekili olsun gelsin, burada tartışalım ama bu şekilde gelmeyin ya.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Sayın Emir, anayasa profesörü olması kanunun verdiği...

AYSU BANKOĞLU (Bartın) – Ama AKP üyesi!

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Aysu Hanım, lütfen müdahale etmeyin.

Sayın Zengin, buyurun.

AYSU BANKOĞLU (Bartın) – AK PARTİ’de üyeliğiniz var mı?

PAKİZE MUTLU AYDEMİR (Balıkesir) – Size ne!

AYSU BANKOĞLU (Bartın) – AK PARTİ MKYK üyesi misiniz?

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – MKYK üyesi evet, MKYK üyesi, anayasa profesörü. Anayasa profesörü olması MKYK üyeliğine engel değil; bu hem anayasal hem de kanunidir.

AYSU BANKOĞLU (Bartın) – Ama AKP üyesi.

PROF. DR. MEHMET ALİ ZENGİN – Ben, burada siyasi bir kimlikle bulunmuyorum.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Siyasi bir değerlendirme yaparsa o kısmını...

PAKİZE MUTLU AYDEMİR (Balıkesir) – Kaboğlu da anayasa profesörü.

AYSU BANKOĞLU (Bartın) – Bizimki milletvekili.

PAKİZE MUTLU AYDEMİR (Balıkesir) – Bizimki de belki olacak.

AYSU BANKOĞLU (Bartın) – Milletvekili mi olacak?

MURAT EMİR (Ankara) – Başka anayasa profesörü bulamadınız mı?

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Ne münasebet ya! Böyle bir şey olur mu! Ne engeli var? Hiçbir engeli yok.

MURAT EMİR (Ankara) – Ayıp, ayıp! Ahlaka aykırı, etik değil.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – O sizin ayıbınız. Lütfen müdahale etmeyin.

AYSU BANKOĞLU (Bartın) – Böyle bir usul yanlışır.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Buyurun Sayın Zengin, buyurun.

PROF. DR. MEHMET ALİ ZENGİN – Efendim, şimdi, lütfen, ben burada siyasi bir değerlendirme yapmıyorum.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) - Bitince söz istiyorum.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Hocaları bitirelim, size de söz vereceğim.

PROF. DR. MEHMET ALİ ZENGİN – Siyasi kimliğimle de konuşmuyorum, lütfen. Ben teknik olarak söylemem gerekenleri söylüyorum.

AYSU BANKOĞLU (Bartın) – Ama bir siyasi parti üyesisiniz.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Sanki diğer gelenler siyasi partilerde değil.

İSMAİL BİLEN (Manisa) – Hocaların siyaset yasağı mı var?

AYSU BANKOĞLU (Bartın) – Ben öyle bir şey söylemiyorum.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Sayın Bankoğlu, bakın, durup durup laf atarak ortalığı hep geriyorsunuz.

Devam edin.

İSMAİL BİLEN (Manisa) – Sayın Başkan, bir hususta söz istiyorum. Bir dahaki toplantıya lütfen Kemal Alemdaroğlu’nu, Kemal Gürüz’ü...

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Millet onları zaten en güzel yere koydu, millet koyacağı yere koydu.

İSMAİL BİLEN (Manisa) – Kesinlikle davet edin, zihniyetin değişmediğini görelim.

(Gürültüler)

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Arkadaşlar, lütfen...

Sayın Zengin, devam edin.

PROF. DR. MEHMET ALİ ZENGİN – Efendim, ben hukuki değerlendirmelerimi yapayım; ben siyasi bir kimlikle konuşmuyorum, hukuki olarak düşüncelerimi söylüyorum, teknik olarak söylüyorum.

Siyasi atmosferle alakalı olarak da siyasi atmosfer temel hak ve hürriyetlerin güvencesi olamaz, temel hak ve hürriyetler ancak Anayasa’yla güvence altına alınabilir. Burada siyaseten önemli demokratik bir adımın atılmasının arifesinde, önemli bir görüşme yapılıyor. Bu noktada baktığınız zaman, Anayasa altı düzenlemelerin hepsinin yetersiz kaldığını görüyoruz. Bunu eğer biz güvence altına almak istiyorsak ancak Anayasa’yla güvence altına alabiliriz çünkü bu zamana kadar getirilen düzenlemelerle -yönetmelikler, yönergeler, üniversitelerin yazıları, yönergeleri- bu çerçevede temel hak ve hürriyetler düzenleme altına alınma yoluna gidilmiş. Bu yönetmeliklerde başörtüsü yasağını kaldıran, başörtüsü yasağını getiren düzenlemeler idare tarafından değiştirildiği zaman bunlar Danıştay tarafından iptal edilmiş. Bu nedenle, Anayasa altı düzenlemeler... Kanun çıkmış, kanunlar Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiş, bu düzenlemelerin yeterli olmadığını görüyoruz. Teknik olarak eğer Anayasa değişikliğine ilişkin bu düzenleme ölçü norm hâline getirilirse başörtüsüyle ilgili sorunun hukuken çözülebileceğinin şahsi olarak kanaatindeyim.

Ben burada teknik olarak, hukuki olarak bir değerlendirmede bulundum. Sayın Hocamız, İbrahim Hocamızın görüşleri çerçevesinde, söylediği teknik mevzularda ben siyasi değerlendirme yapmadım. İbrahim Hocanın söylediği görüşlerin kendisinin görüşleri olduğunu, kabul edilenlerin olduğunu, kabul edilemeyenlerin olduğunu arz ettim, bilgilendirdim. Bu konuda da belli noktalara açıklık getirme gayreti içerisinde oldum. Sadece bu Komisyona bir katkı sağlamak istiyorum, katkı sunmak istiyorum. Önemli bir mevzu; temel hak ve hürriyetler noktasında başörtüsü konusunun, toplumda yaşanan böyle bir sorunun ancak anayasal güvenceyle çözülebileceği kanaatindeyim.

Efendim, fazla da vaktini almak istemiyorum Komisyonunuzun.

Başarılar diliyorum, teşekkürler.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Teşekkürler.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Başkanım, söz istiyorum.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Söz vereceğim, bir dakika...

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Hayır, bir milletvekiline de en azından...

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Üstadım, ne yapacağıma, müsaade edin...

Sayın Zengin, benim size sormak istediğim bir husus var bir anayasa profesörü olarak. Anayasa metninde “hiçbir” “hiçbir şekilde” gibi bir kelime kullanılmaması gerektiği hususunda söz beyan edildi. Karşılaştırmalı hukukta, anayasa hukukunda böyle bir sınırlama yapılabilir mi?

PROF. DR. MEHMET ALİ ZENGİN – Efendim, şimdi, bu kelimelerin kullanılıp kullanılmaması tamamen politik bir tercihtir; kullanılması veya kullanılmaması noktası da Meclisin takdirindedir, bu konuda Meclisi sınırlayacak herhangi bir düzenleme de söz konusu değildir. Yasamanın genelliği ilkesi vardır, yasamanın yetkisi aslidir, geneldir. Bu noktada da istediği gibi içeri de doldurabilir; kanun Anayasa’ya aykırı olmamak şartıyla istediği gibi düzenlemeyi yapabilir.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Teşekkür ediyorum, sağ olun.

MURAT EMİR (Ankara) – Anayasa’da bir örneği var mıdır?

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Sayın Tezcan, size bu kısım ile ilgili...

PROF. DR. MEHMET ALİ ZENGİN – Murat Bey bir soru sordu, yani ben kendi fikrimi, düşüncemi söyleyeyim. Ben şöyle düşünüyorum: Anayasa’da örneği var mıdır yok mudur? Anayasa’da örneği olmaması veya olması yasamanın yetkisini sınırlandıracak bir düzenleme değildir. Efendim, bunun hiç örneği yok. Peki, yasama yetkisine bir sınır gelebilir mi? Yasama yetkisi geneldir, yasama yetkisinin genelliği var.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Teşekkür ediyorum.

Bizim yetkimizi ancak Türk milleti sınırlandırır, bunun dışında hiç kimsenin sınırlandırma yetkisi yoktur.

PROF. DR. MEHMET ALİ ZENGİN – Evet efendim, arz ederim.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Her türlü yetkiye hem Komisyon hem de Meclis Anayasa çerçevesinde yetkilidir.

Sayın Tezcan, size bu konuyla ilgili...

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Sayın Başkan, şimdi, bakın, kurum görüşlerini bildirmek üzere söz verdiniz. Biz aslında bir polemik oluşturmamız diye, geçen sefer çağrılarını özellikle belirli bir anlayış doğrultusunda yapıldığını görmemize rağmen bunun üzerinden özel bir tartışma yaratmadık. Şunun için yaratmadık, sebebini söyleyeyim; şimdi, çağrılan kadın dernekleri özellikle bu konuda tutumu belli olan derneklere, biz bununla ilgili “Niye böyle yapıyorsunuz?” demedik, sebebi şu: Bir yarayı tamir etmeye dönük bir değişiklik yapılıyor ve o dernekler de o yaranın mağduru olduğunu söyleyen kadın dernekleri. Onların bir araya... Bu, makul bir şey, bakın, bununla ilgili bir itirazda bulunmadık. Durdurmak, biz de dinleyeceğiz “Bu nasıl bir travmaya yol açmış.” diye. “Fırlanan kadın dernekleri de var, siz onları niye çağırılmıyorsunuz.” demedik çünkü bizim amacımız... Bu zeminde farklı düşünen kadın derneklerini çatıştıralım, kavga ettirelim, yeni bir kırılma yaratalım, yeni bir yaralanma yaratalım düşüncesinde değiliz Sayın Başkanım. O yüzden, bakın, ismini özellikle zikretmiyorum “Fırlanan dernek de var, niye çağırılmadınız? Fırlanan sivil toplum örgütü de var, niye çağırılmadınız?” demedik. Niye demedik? Onu dersek belki de kendi görüşleri gereği bunun Anayasa’ya girmesini istemeyecektir, başka bir... Bu konuda, uzlaşma sağlanmasını istediğimiz bir konuda sivil toplumda yeni bir kırılma, yeni bir çatışma yaratacağız; bunu istemedik ancak istihdam ediyorum, bakın, burada gelen dernek... Barolar Birliği geldi, Barolar Birliğinin bir görüşü var; temsilcisi, bu kanun teklifini yapanları ismen zikrederek onların görüşlerine dönük bir şey söylemedi, bir hukuk birimi olarak görüşünü söyledi. Hukuk örgütü olarak üst örgüt...

OSMAN MESTEN (Bursa) – Ama aynı zamanda CHP’li olduğunu da ifade etti.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Bir saniye...

OSMAN MESTEN (Bursa) – CHP üyesi o da aynı zamanda.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Bir saniye efendim, CHP’li olabilir. “Sayın Feti Yıldız böyle dedi.” demedi yani ya da işte, diğer milletvekili arkadaşımızı zikrederek söylemedi ancak diğer kuruluşlar, ikide bir bizi överek konuşurken -bizimle ilgili tabii, hoşumuza gidiyor, sağ olsunlar- İbrahim Kaboğlu Hocanın anayasacılığını tartışmaya başladı; bu doğru bir iş değil. Yani ben bundan sonra konuşan sivil toplum örgütlerinin bu çerçevede yaklaşmasını doğru bulmuyorum. İbrahim Kaboğlu’yla anayasacılık

konusunda tartışacaksınız hodri meydan, anayasa zeminleri vardır, çıkarsınız. Bütün dünya tanımıştır, vermesi gereken yetkiyi bilim dünyası verir onun hukukçuluğunun hangi düzeyde olduğunu. Akademik tartışmanın üslubu böyle olmaz, bu bir.

İkincisi, yani şimdi, hocama saygı duyuyorum, ben onun hukukçuluğunun notunu verecek durumda değilim. Yani üniversite de... Hangi üniversitede görevli?

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Yıldırım Beyazıt Üniversitesinde ancak şimdi, başka anayasa hukukçuları da var; Ergun Özbudun var, çağırılmamış, duayeni bu işin. Niye çağırılmadı, ben merak ediyorum yani Cumhuriyet Halk Partili de değil, hatta bir dönem AK PARTİ anayasa yazdırdı, AK PARTİ özel olarak Ergun Özbudun'a "Bir anayasa yazın." dedi, yazdı. Niye çağırılmadı, ben merak ediyorum. Partili çağıracaksınız Serap Yazıcı da var, anayasa hukukçusu ya da hiç partili olmayan – misal olarak aklıma geliyor- Bertil Emrah Oder var, o da anayasacı. Bir de bunların görüşlerini alalım, aklıma gelenler bunlar. Benim hocam vardı, Oya Araslı, anayasa hukukçusu, çok da iyi bir anayasa hukukçusuydu. Şimdi, şunu söylemeye çalışıyorum...

Neyse, çağırdınız yani meselemiz şu değil: Arada isteme sebebim de bu, bundan sonra söz alacak arkadaşlarımız akademisyense, hocaysa lütfen hukuk çerçevesinde meseleyi ele alsın, bizim milletvekilimizin ismini zikrederek "Bu böyle dedi, şu şöyle dedi." demesin, derse müdahale ederiz. Biz sizinle tartışırız bunu milletvekilleri olarak.

Teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Teşekkür ediyorum Sayın Tezcan.

Arkadaşlar, bütün arkadaşlarımız, mümkün olduğu kadar milletvekillerimizin isimlerini zikretmeden kendi konularını konuşurlarsa memnun oluruz.

Anayasa madde 10: "Hiç kimseye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz." Anayasa madde 12: "Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir." Anayasa madde 18: "Hiç kimse zorla çalıştırılmaz." Dolayısıyla "hiçbir" "hiç kimse" "herkes" Anayasa'mızda mevcut kavramlardır.

Sayın Doktor Adnan Küçük, Kırıkkale Üniversitesi Hukuk Fakültesinden.

Buyurun Sayın Küçük.

DR. ADNAN KÜÇÜK – Sayın Başkan, Komisyonun çok kıymetli üyeleri, saygıdeğer milletvekilleri ve katılımcılar; şimdi, birkaç hususa temas edip bitireceğim, fazla uzatmayacağım.

Birincisi, Anayasa değişikliğine ihtiyaç var mı? Şimdi, temel hak ve hürriyetlerin Anayasa'da yer alması, belli dönemde bu sorunun çözülüp çözülmediği bağlamında değerlendirilmez yani Anayasa sadece bugün için yapılmaz, Anayasa değişiklikleri konjonktürel şartlara göre yapılmaz. Geçmişte birtakım sorunlar yaşanmışsa veya yaşanmamış olsa bile geleceğe yönelik teminat sağlayıcı Anayasa değişiklikleri yapılabilir. Bu konuda bir örnek vermek istiyorum: Mesela Bilgi Edinme Kanunu 2003 yılında çıkarılmıştır, daha sonra aslında pek sorunlu olarak görülmediği hâlde 2010 yılında Anayasa değişikliği olarak Anayasa'da yerini almıştır.

Bir diğer husus, şimdi, tabii, toplumda yaşanan travmaları çok iyi okumak, görmek gerekiyor yani bunları yaşayan insanların o hâlini bilerek ona göre muamele etmek, ona göre üslup, dil kullanmanın gerekli olduğunu düşünüyorum.

Bir başka husus, “dinî inancı gereği başını örtmek” ifadesi var burada. Aslında kılık kıyafet vicdan hürriyetinin bir gereğidir. Ne demek bu? Vicdan hürriyeti hem din hürriyetini kapsıyor hem siyasi düşünce hürriyetini kapsıyor yani kişinin hem dinî inancı gereği başını örtmesi veya bir başka sebeple, moda olsun diye başını örtmesi de veya başını açması aslında vicdan hürriyetinin bir gereğidir. Her ikisinin birlikte teminat altına alınması icap ediyor, nitekim bu değişikliğin de bunları birlikte kapsadığını düşünüyorum. Bu konuda benim bir önerim olacak: “Dinî inancı veya bir başka saikle başının örtülü veya açık olması sebebiyle” şeklinde olursa belki tartışma da ortadan kalkabilir; “Dinî inanç sebebiyle mi başını örtüyor, başka sebeple mi başını örtüyor?” şeklindeki tartışmalar bu şekilde sona erdirilebilir diye düşünüyorum.

Daha önceki başörtüsüne ilişkin yasaklamalar maalesef Anayasa’ya çok bariz, açık aykırılıklar şeklinde gerçekleşti. Bu yasak ilk olarak 1925 yılında söz konusuydu, daha sonra 1982 yılında çıkarılan yönetmelikte de aslında 1925 tarihli Bakanlar Kurulu Kararnamesi’ne referans yapılıyor. Her ikisi de anayasal olarak Anayasa’ya aykırı çünkü özellikle 1982 Anayasası’nda temel hak ve hürriyetlerin mutlaka ve mutlaka kanunla sınırlandırılması öngörülüyor, dolayısıyla bu dönemdeki bütün yasaklar yargısal temelli de olsa, yönetmelik işlemleri şeklinde de olsa bunların olması Anayasa’ya aykırılık teşkil ediyor.

Son bir husus: Kanunla düzenleme güvence sağlar mı? Kanunla düzenleme ile yönetmelikle düzenleme arasında güvence sağlama noktasında çok büyük bir farklılık yoktur. Şimdi, çok rahatlıkla -ki yönetmelik değiştirildi, sorun çözülmüş oldu gibi görünüyor- kanunla düzenlemede bir başka dönemde Mecliste basit bir çoğunlukla bunun değiştirilmesi mümkündür, o açıdan anayasal bir düzenlemeye bağlanması her yönden insanların zihinlerinin, beyinlerinin, vicdanlarının rahat etmesini sağlayacaktır. Yani insanlar şu kaygıyı taşımayacaklardır: “Ya, bu iktidar gitti, yeni bir iktidar geldi, dolayısıyla başımıza ne gelecek?” saikiyle böyle bir düşünce içerisinde olmamaları gerekiyor.

Sabrınız için teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Sayın Küçük, çok teşekkür ediyorum.

Son söz, Profesör Zeki Bayraktar’ın.

Hocam, herhâlde siz Sağlık Üniversitesi olduğu için aile kısmı ve bu husus...

PROF. DR. ZEKİ BAYRAKTAR – 41’inci maddeyle ilgili.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Evet, buyurun. Sizden de orayı alabilirsek...

PROF. DR. ZEKİ BAYRAKTAR – Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Ben, ürolog akademisyenim, hukukçu değilim. Görüşlerimi 41’inci maddeyle ilgili, teknik bağlamda üç dakikaya neyi sığdırabilirsek...

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Hocam, size üç dakika daha ilave veririz, bize yeter ki konuyu tam anlatın ama bir dakika daha istemeyin.

PROF. DR. ZEKİ BAYRAKTAR – Evet, benim çağırılma nedenim, gerekçem sanıyorum Türkiye’de tercüme olmayan tek alandaki kitap yazarı olmam herhâlde, “İnterseks-Hermafrodit ve Eşcinsel” isimli kitap ve başka çalışmalarımız var. Şimdi, hukuki bağlamda zaten benim herhangi bir şey söyleme yetkinliğim yok, o konuya girmeyeceğim fakat bu konuda yirmi beş yıldır alanda çalışan bir ürolog olarak gördüklerimizi ve literatürde olan bilgileri harmanlayarak şunu söyleyebilirim: Bir dip dalgayla karşı karşıyayız ve henüz bunun kamuoyu tarafından da algılanabildiğini düşünmüyoruz çünkü bu dip dalga kamuoyunun algılayabileceği şekle gelmemiş. Kamuoyu eş cinsel ve transseksüel

bireyleri görür, biz ise bunun öncüllerini görüyoruz şu anda. 2019’da bu konuda yapılan akademik bir çalışmaya göre Türkiye’de eş cinsellik oranı yüzde 4 olarak raporlanmıştır. Bu konuda yapılan muhtelif çalışmalar var ama -İngiltere’de bir akademisyen tarafından yapılan- bu akademik çalışmayı ben naklediyorum. Bu çalışmaya göre Türkiye’de eş cinsellik oranı yüzde 4, Hollanda’da yüzde 15; en yüksek oran Hollanda’da tespit edilmiş fakat bütün literatür verileri son on yılda, bunun da özellikle son beş yılında daha önce görmediğimiz yeni bir durumla karşı karşıya olduğumuzu gösteriyor, hatta bu kelime sizi ürkütebilir ama yine bir salgın var fakat bu enfeksiyon salgını değil, “ergen karmaşası” dediğimiz, “ergenlerde biseksüel konfüzyon” dediğimiz, aslında eskiden beri var olan ama yüzde 98’i geçici olan bir durumun günümüze özgü koşullar nedeniyle, özellikle internet ve sosyal medya etkileşimleri bağlamında kalıcı hâle gelmesi sonucunda gördüğümüz ve teknik terimle “ergenlerde hızlı başlangıçlı cinsiyet hoşnutsuzluğu” adı verilen bir durum var, bu yeni bir klinik antite. Eğer biz bu süreci doğru yönetemezsek; hekimler olarak, yöneticiler olarak, devlet olarak bu süreci rasyonel biçimde, akılcı yöntemlerle, panik yapmadan doğru bir şekilde yönetemezsek ne yazık ki önümüzdeki yıllarda eş cinsel ve transseksüel vakalarda bir patlamayla karşı karşıya kalabiliriz. Çünkü bu, eş cinselliğin ve transseksüelliğin öncülü olan bir durumdur. Aslında eş cinsellik ve transseksüellik büyük oranda erken çocukluk döneminde “cinsiyet kimlik bozukluğu” dediğimiz ve burada da hatalı ebeveyn davranışlarının etkili olduğu, akran etkileşimlerinin rol oynadığı, ergenlik döneminde yaşanan bu karmaşaların rol oynadığı bir süreçtir, bu süreci iyi yönetemezsek önümüzdeki yıllarda böyle bir patlamayla karşı karşıya kalabiliriz. “Olsun -çünkü bizim bunu söyleyen arkadaşlarımızın da var olduğunu biliyoruz; bir karşıt görüş olarak da ele alınabilir, bir görüş olarak da ele alınabilir- eş cinsellik diyelim ki önümüzdeki yıllarda Hollanda gibi yüzde 15’lere, yüzde 25’lere çıksın, neticede bu da bir tercihtir, niçin bundan kaygılanalım?” denilebilir mi? Cevabı şöyle verelim: Devlet, vatandaşının, özellikle gençlerinin beden ve ruh sağlığını korumakla yükümlüdür. Bu, devletin anayasal görevidir benim bildiğim kadarıyla.

FETİ YILDIZ (İstanbul) – Doğrudur.

PROF. DR. ZEKİ BAYRAKTAR – Eş cinsellik ve transseksüellik, adına ister “hastalık” deyin, ister “tercih” deyin, ister “yönelim” deyin, ister “normatif bir davranış” deyin, ne dersiniz deyin, öyle bir şeydir ki bireyin yaşam süresini on altı yıl ile yirmi yedi yıl arasında kısaltan yani ömrü ortalama yirmi beş yıl kısaltan bir durumdur. Niye bu böyle? Çünkü eş cinseller, eş cinselliğe özgü davranışlar nedeniyle multipartnerli bir yaşam sürerler yani çok fazla partnerli bir yaşamları olur; 100’lü, 200’lü, 300’lü, 500’lü ve bu yaşamın getirdiği zührevi hastalıklar, riskler nedeniyle başta HIV olmak üzere bütün cinsel temasla gelen hastalıklara çok yüksek oranda yakalanırlar ve bu nedenle de başta kaposi sarkomu, lenfoma, anal, genital kanserler olmak üzere, kanserler ve enfeksiyonlar çok sık görülür ve bunlardan dolayı bağışıklık sistemi baskılanır ve ortalama yirmi-yirmi beş yıl ömrü kısalır bu bireylerin. Ayrıca, yaşadığı sürede de yüksek oranda psikolojik sorunlar yaşar yani madde bağımlılığı, anksiyete, depresyon, intihara eğilim ve bizatihi intihar eğilimleri 7 kat ile 16 kat arasında fazla görülür bu bireylerde.

Dolayısıyla, sanıyorum hepimiz çocuklarımızın, torunlarımızın böyle bir durumla karşılaşmasını arzu etmeyiz. Devletin de vatandaşlarının beden ve ruh sağlığını korumakla görevli olduğunu düşündüğümüz zaman -teknik detayını ben bilemem ama- bu konuda belli önlemlerin alınması gerektiği ortadadır ve hatta bunun aslında yine benim görebildiğim kadarıyla, daha sistematik bir şekilde, sadece Anayasa veya yasal düzenlemelerle değil, devletin etkin kurumlarının, Bakanlıklarının devreye girerek, bütün ebeveynlerin bu konuda bilinçlendirilmesini, bütün öğretmenlerin bu konuda bilinçlendirilmesini

sağlayarak, özellikle bu ergen karmaşasını nasıl yöneteceğimiz konusunda bilinçlendirme yaparak bu süreci iyi yönetmemiz gerekiyor. Bu konuda biz elimizden geldiğince STK’lerde katkı vermeye çalışıyoruz, bugün de bu sunumu yaparak katkı vermiş olduk.

Süremi aştım mı bilemiyorum.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Yok, teşekkür ediyoruz Sayın Hocam, size özellikle teşekkür ediyorum. İsminizi duyuyorduk ama ilk defa gördük. Bu konuyu bu kadar kısa sürede bu kadar vazih anlattığınız için ayrıca teşekkür ediyorum.

PROF. DR. ZEKİ BAYRAKTAR – Bir soru var Sayın Başkanım.

FETİ YILDIZ (İstanbul) – Hangi sene yapıldı bu.

PROF. DR. ZEKİ BAYRAKTAR – Az önce verdiğim eş cinsellik oranı çalışması 2019’da yapıldı, 25 ülke incelemesi var.

FETİ YILDIZ (İstanbul) – Yaş aralığı?

PROF. DR. ZEKİ BAYRAKTAR – Erişkinlerde, 20 yaşın üzerindeki ama o “Ergenlerle ilgili salgın var.” dediğimiz şey ergen grubu yani 12-18 yaş arası grupta.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Evet, Milletvekilimiz Sayın Murat Emir hem doktor hem de hukukçu.

Buyurun.

MURAT EMİR (Ankara) – Sayın Başkan, ben bir Komisyon üyesi olarak şimdiye kadar söz almadım ve soruyu da birkaç dakikalık bir açıştan sonra soracağım eğer izin verirseniz.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Estağfurullah, Genel Kurulda da yoklama istiyormuşsunuz herhâlde, onu da dikkate alarak çünkü bir gidip gelmemiz lazım.

MURAT EMİR (Ankara) – Çok çok kısa ama bence çok önemli bir nokta var burada. Yani Komisyonun -Sayın Tezcan da ifade etti- biz burada gerçekten çok pozitif bir yaklaşımla ve yapıcı olarak, çoğulcu bir anlayışla Türkiye’de, bu ülkede yaşayan neredeyse herkesin artık üzerinde uzlaştığı başörtüsü gibi bir konuda ortaklaşa bir metin çıkarabilmek amacıyla buraya geldik ve bu noktada da duruşumuzu elbette ki devam ettiriyoruz ve zaman zaman da buna uygun davranışlar gördüğümüz gibi uygun olmayanlara da tanık oluyoruz maalesef. Bunlardan birini de Komisyon Başkanlığımız yapıyor; uzman seçerken, STK seçerken, hadi STK’ler konusunda belki bir tartışma açılсын istenmedi, bunu da anlayışla karşılıyoruz ama uzman seçerken bir anayasa hukukçusunun ama aynı zamanda AKP’de MYK üyesi olacak kadar yönetimde olan birisinin seçilmiş olması doğrusu bence talihsizlik. Türkiye ciddi bir bilimsel birikimi olan, üniversite birikimi olan bir ülkedir ve bu konuda gerçekten aydınlatıcı olacak birçok da uzman bulunabilir.

Kendisine sorduğum soruda bakın “Anayasa’da 176 madde var, hiçbiri hiçbiri diye başlıyor mu?” diye sorduğumda ifade ettiler: “Yok ama yasamanın önünde bir sınır yoktur.” dediler, siz de onayladınız. Elbette yok arkadaşlar, tabii ki yok. Millî iradenin üzerinde kim, ne olabilir ama burada teknik amaçla gelen bir bilim insanına sorulan soru şu: Yani bu, eğer uygun olsaydı bu kelime daha önce de kullanılırdı. Yani demek ki yokmuş, bakın bu da tutanaklara geçsin.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Var, okudum ben, okudum ben.

İSMAİL BİLEN (Manisa) – Okudu bak.

MURAT EMİR (Ankara) – Hayır, ola da bilir.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Okudum, özellikle okudum.

MURAT EMİR (Ankara) – Hayır, ben şunun altını çizmeye çalışıyorum. Bakın, biz burada teknik katkı verilsin istiyoruz, yararlanmak istiyoruz ve olabilecek en doğru metnin çıkması için gayret gösteriyoruz.

Devam ediyorum; şimdi, ben geçen haftaki oturumda bir talepte bulunmuştum, bakın “sapıklık” “sapıklık” falan deniyor, hiç olmazsa Türk Psikiyatri Derneğinin bir temsilcisini çağırın demiştim. Bilim insanı gelsin, birkaç kişi gelsin, Türk Tabipleri Birliğinden de gelsin ve bu konuda bizi aydınlatsınlar. Ben burada derin bir cehalet görüyorum. Kendi pozisyonumu ifade edeyim önce yanlış anlamalara izin verilmemesi için. Türkiye’de, bu ülkede, bu toplumda çocuklarımızı, ergenlerimizi korumak birincil görevimizdir ve bunun için millî eğitimden tutun birçok alanda yapılması gereken birçok şey olduğuna inanıyorum, bu alanın başıboş bırakılmaması gerektiğine inanıyorum.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Çok özür diliyorum ama Genel Kurul ara vermiş, Meclis kapanmış.

MURAT EMİR (Ankara) – Geliyorum, geldim, bir dakika kaldı Sayın Başkan.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Yine kapattırırsınız Genel Kurulu.

MURAT EMİR (Ankara) – Bakın, sayın uzmanı çağırdınız, sayın meslektaşımı çağırdınız, önemli bilgiler verdi, teşekkür ederim ama...

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Hocama sorun ki...

MURAT EMİR (Ankara) – Soruyorum, şimdi soruyorum.

Bakın, kullandığı kelimeleri söylüyorum, sizi şey yapmak için söylemiyorum, siz çünkü ürologsunuz hâliyle; bakın, ergenlik karmaşası, cinsel kimlik bunalımı, cinsel kimlik arayışı, normatif davranış, psikolojik sorunlar, intihar, depresyon; ya bunlar üroloğun işi değil arkadaşlar, bunlar psikiyatristlerin işi, psikologların işi, ergen psikiyatrisiyle uğraşanların işi; getirin bir tane uzman, onlar anlatsın bunları. Ya, bu yüce Meclis bunlara mahkûm mu?

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Bak, bu hiç olmadı, bu hiç olmadı Murat Bey.

MURAT EMİR (Ankara) – Evet, bakın, bu soruların hangisi ürolojinin alanıdır?

PROF. DR. ZEKİ BAYRAKTAR – Bir cevap verebilir miyim?

MURAT EMİR (Ankara) – Hocam, bakın söylediğiniz kelimeler... Ergenlik karmaşası ürolojinin alanı mıdır? Psikolojik sorunlar ürolojinin alanı mıdır? İntihar, depresyon ürolojinin alanı mıdır? Ruh sağlığını korumak, cinsel kimlik ürolojinin alanı mıdır Hocam?

PROF. DR. ZEKİ BAYRAKTAR – Teşekkür ediyorum.

Şimdi bu konu konuşulurken ifade edilen bir kısaltma var, biliyorsunuz LGBTİ: L, lezbiyen; G, gey ve biseksüel; T, transseksüel; İ, interseks. Bu kitap bunların tamamını anlatan bir kitaptır. Mesela “interseks” dediğimiz hasta grubu tamamen ürolojinin alanıdır, psikiyatristler tek bir interseks görmezler; bir. Transseksüeller yani cinsiyet değiştirme ameliyatları...

MURAT EMİR (Ankara) – Ya yapmayın, ameliyata son anda size geliyorlar.

PROF. DR. ZEKİ BAYRAKTAR – Müsaadenizle...

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Evet, Sayın Emir, Hocam cevap versin.

Ben kapatmak durumundayım, bir ara vermek durumundayım, Genel Kurula geçeceğiz.

PROF. DR. ZEKİ BAYRAKTAR – Cinsiyet değiştirme ameliyatları da keza ürologların dâhil olduğu bir şeydir. Geyler ile biseksüeller psikiyatristlerin terapi alanıyla alakalıdır ama bunlar psikiyatristlerden 10 kat daha fazla bize gelirler biyolojik zührevi hastalıklar nedeniyle yani benim yirmi beş yılda gördüğüm biseksüel...

AYSU BANKOĞLU (Bartın) – Ne alakası var Anayasa değişikliğiyle?

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Sayın Bankoğlu, lütfen...

PROF. DR. ZEKİ BAYRAKTAR – Ama meslektaşımın şu dediği doğru: Buraya da bir psikiyatrist çağırılmalı, çağırılabilir fakat ben burada terapiyle ilgili bir şey söylemedim. Dikkat ederseniz...

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Hocam, mesele...

PROF. DR. ZEKİ BAYRAKTAR – Altını çizmek istiyorum Sayın Başkan.

Bakın, ben psikiyatristlerin terapi alanına karışmadım hatta eş cinselliği bir hastalık olarak nitelemedim, yönelim olarak nitelemedim, normatif veya normatif değil diye nitelemedim çünkü bu tartışmaları ben biliyorum. Dedim ki: Nasıl nitelerseniz niteleyin sonuca bakıyoruz. Sonuç: Eş cinsellik öyle bir durumdur ki bireyin ortalama yaşamını on altı yıl ile yirmi altı yıl arasında kısaltan bir durumdur. Neden bu durumdur? İşte bunu psikiyatristler bilmezler. Bir psikiyatrist arkadaşım olsa tartışırdık. Çünkü ben...

MURAT EMİR (Ankara) – Olsun diyoruz işte, biz gelsin istiyoruz.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Onu da biz konuşacağız.

Hocam, teşekkür ediyorum, ara vereceğim.

Sayın Sibel Suiçmez'in de 22 Nisan tarihi itibarıyla CHP'ye üye olduğunu...

MURAT EMİR (Ankara) – Oluyor mu böyle Sayın Başkan! Baro...

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Baro gönderince uygun...

MURAT EMİR (Ankara) – Nasıl baro gönderiyor Sayın Başkan?

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Yok böyle bir şey arkadaşlar.

Teşekkür ediyorum.

On beş dakika ara veriyorum, görüşmek dileğiyle.

Kapanma Saati: 17.22

İKİNCİ OTURUM**Açılma Saati: 17.43****BAŞKAN: Yusuf BEYAZIT (Tokat)****BAŞKAN VEKİLİ: Ali ÖZKAYA (Afyonkarahisar)****SÖZCÜ: Emine ZEYBEK (Kocaeli)****KÂTİP: Zeynep GÜL YILMAZ (Mersin)**

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Toplantıyı açıyorum.

Ayhan Bey, sizin bir söz talebiniz var.

AYHAN EREL (Aksaray) – Komisyon üyemiz var önce.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – O zaman sözü Feridun Bey’e veriyorum şimdi.

Buyurun.

FERİDUN BAHŞİ (Antalya) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Sayın Başkan, Komisyonun değeli üyeleri, değerli hazırun; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Perşembe günkü konuşmamızda da uzun uzun bahsettik; sabah, Grup Başkan Vekilimiz Sayın Usta da ayrıntılarıyla bahsetti. Diyoruz ki: Gelin, bu sorunu çözelim, bu sorunu teklifimiz çerçevesinde çözelim. Şimdi, birincisi, benim anladığım kadarıyla “dinî inanç sebebiyle” metnine bizim karşı çıkmamıza arkadaşlar takılmışlar. Dinî inanç sebebiyle örttüğünün ispatı sıkıntı yaratan bir konu. Kaldı ki 24’üncü maddenin üçüncü fıkrasına ekrandan şöyle bir bakalım arkadaşlar. Diyor ki: “Kimse dinî inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz.” Anayasa’nın amir bir hükmü, bir maddesi. Şimdi, başörtüsünü kadın niye taktı? “Dinî inancı sebebiyle mi yoksa farklı bir sebeple mi taktı?” sorusuna muhatap olması bile Anayasa’nın aynı maddesinin üçüncü fıkrasına doğrudan aykırı. Bu sebeple, gelin... Bir de bizim teklifimizde ne var? Kıyafet. Kamuda çalışan insanların belli kıyafetlerle işini yapma zorunluluğu var; avukatlar, hâkimler, hemşireler, asker, polis, birçok sayabiliriz; bunlarla ilgili “Tercih ettiği kıyafeti sebebiyle kamu görevi yapması engellenemez.” hükmü bize göre yanlış. Yarın -biraz uç örnek vereceğim- bikiniyle hâkim kürsüye çıkabilir mi arkadaşlar? Ya da burkayla hâkim kürsüye çıkabilir mi?

RAVZA KAVAKCI KAN (İstanbul) – Yapmayın yani baş örtüsü mü bu? Çok çirkin bir mukayese.

FERİDUN BAHŞİ (Antalya) – Hanımefendi, bir dakika, ben kıyafet diyorum, kıyafet; ben kıyafetteyim, başörtüsünü konuşuyoruz zaten. Şimdi, biz diyoruz ki: Başörtüsüyle ilgili sorunu çözelim, gelin, buyurun çözelim, resmî görevlilerle ilgili kıyafet sıkıntısını da çözelim, birlikte çözelim; önerimize destek verin, hiçbir sıkıntı yok. Bu sorunları sizler yaşadınız, bizler de yaşadık; üniversitedeyken benim eşimin de başı kapalıydı. Yani başörtüsünü çözelim, başörtüsü konusunda burada bir tane aksi fikirde olan insan yok; Cumhuriyet Halk Partisi destekliyor, İYİ Parti destekliyor, Milliyetçi Hareket Partisi ile AK PARTİ zaten Anayasa teklifinin hazırlayıcıları; gelin, çözelim ama “dinî inancı sebebiyle” hükmü -koyduğunuz zaman- sorgulanmasını gerektirecek de bir konu ve az önce dediğim gibi üçüncü fıkraya aykırı “Dinî inanç ve kanaatlerini açıklamaya kimse zorlanamaz.” Yarın “dinî inancı sebebiyle” diye bir ibare olursa sorgulamaya tabi tutulacak; bu sorgulama yapılmasını istiyoruz ama kıyafet konusunda üniformist mesleklerde devlet sınırlama yapabilir, yapması da gerekir. Belki biraz önceki cümlem biraz radikal olduğu için tepki gösterdiniz ama devlet, hâkimlerle ilgili, askerlerle ilgili, polislerle ilgili mutlaka bir müdahalede bulunmalıdır.

SERAP YAŞAR (İstanbul) – Geriye mi gideceğiz yani?

FERİDUN BAŞŞİ (Antalya) – Hayır, hayır, başörtüsünü demiyoruz, başörtüsünü demiyoruz. Bakın, başörtüsünü çözelim diyoruz. Sadece karşı olmak için cevap vermeyin. Başörtüsünü çözelim, çö-ze-lim! “Dini inancı sebebiyle” ibaresini kaldıralım. Herkes...

FETİ YILDIZ (İstanbul) – Niye kaldıralım?

FERİDUN BAŞŞİ (Antalya) – Bakın, az önce dedim, dini inancı sebebiyle başını örtüp örtmediği sorgulamaya tabi olmasın. Zaten böyle bir düzenleme...

MUHAMMET EMİN AKBAŞOĞLU (Çankırı) – Sorgulamaya tabi olması söz konusu değil zaten, asla değil.

FERİDUN BAŞŞİ (Antalya) – Ya, nasıl değil? Dinî inancı sebebiyle örttüğünü... Böyle bir inisiyatif var. Dini inancı sebebiyle örtüp örtmediğini açıklamak zorunda.

FETİ YILDIZ (İstanbul) – Değil.

FERİDUN BAŞŞİ (Antalya) – Hayır, hayır, kesinlikle... Diyoruz ki: Gelin, bu maddenin mutlaka olması gerekmiyor. Ne sebeple örterse örtsün ya da ne sebeple açarsa açsın kamu görevinde her türlü, başörtüsüyle zaten görev yapsın.

FETİ YILDIZ (İstanbul) – Var zaten.

FERİDUN BAŞŞİ (Antalya) – Varsa niye düzenleme yapıyoruz? Oraya girmeyelim.

Dediğim gibi -az önceki sorgulama sebebiyle diyorum- kimse dini inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz. “Ben tercih ettiğim dini inanç sebebiyle başımı örtüyorum...” “Örtmüyorsun.” sorgusunu kimse yapamasın arkadaşlar.

SERAP YAŞAR (İstanbul) – Eski Türkiye’de vardı o, şimdi yok artık.

FERİDUN BAŞŞİ (Antalya) – Ya, tamam, yok zaten. O zaman Anayasa değişikliği yapıyorsak bunu yapalım diyoruz biz de, gelin, yapalım.

MUHAMMET EMİN AKBAŞOĞLU (Çankırı) – O zaman destek verin.

FERİDUN BAŞŞİ (Antalya) – Destek veriyoruz ama “dini inancı sebebiyle” niye konuluyor? Bu bir.

MUHAMMET EMİN AKBAŞOĞLU (Çankırı) – Teklife destek verin, tamam.

FERİDUN BAŞŞİ (Antalya) – İkincisi, biz belli mesleklerde kıyafet konusunda “Tercih ettiği kıyafet sebebiyle kamu görevi yapması engellenemez.” hükmüne ben karşıyım, bizim partimiz de karşı. Niye? Polisler de askerler de hâkimler de savcılar da ve sayamayacağım bir sürü resmî üniformalı mesleklerde devlet düzenleme yapabilmeli; bunun önüne geçilmeli.

ALİ ÖZKAYA (Afyonkarahisar) – Var Sayın Bahşi.

FERİDUN BAŞŞİ (Antalya) – Başörtüsüne engel olmamak kaydıyla.

MUHAMMET EMİN AKBAŞOĞLU (Çankırı) – Biraz evvel Erhan Bey başka, siz başka söylediniz.

FERİDUN BAŞŞİ (Antalya) – Hayır, hayır, hayır, bir dakika...

ALİ ÖZKAYA (Afyonkarahisar) – Sayın Bahşi, son fıkra, “Alınan veya verilen bir hizmetin gereği olan kıyafet söz konusu olduğunda Devlet, ancak dini inancı sebebiyle kadının başını örtmesini ve tercih ettiği kıyafetini hiçbir surette engellemek...” Var, devlete o yetkiyi verdik yani o normal mesleklerde var...

FERİDUN BAŞŞİ (Antalya) – Kıyafet konusunda?

MUHAMMET EMİN AKBAŞOĞLU (Çankırı) – Kıyafet konusunda da...

FERİDUN BAŞŞİ (Antalya) – Ya, aynı şeyi söylüyoruz.

ALİ ÖZKAYA (Afyonkarahisar) – Sizin dediğiniz manada var zaten hüküm.

ERHAN USTA (Samsun) – Orada da “dinî inancı” çıkartıyoruz; aynı şey. Orada da sadece “dinî inancı” çıkartıyoruz arkadaşlar.

LEYLA ŞAHİN USTA (Konya) – Dinî inanç lafından neden bu kadar rahatsız oluyorsunuz?

ERHAN USTA (Samsun) – Ya, dinî inanç lafından niye rahatsız olalım Hanımefendi, niye suçluyorsunuz bizi ya! Ya, gerekçesini açıklıyoruz. Yarın size soracak birisi diyelim ki...

MUHAMMET EMİN AKBAŞOĞLU (Çankırı) – Yok, sormaya gerek yok.

FERİDUN BAŞŞİ (Antalya) – Ya, niye sormasın; inisiyatif veriyorsunuz.

MUHAMMET EMİN AKBAŞOĞLU (Çankırı) – Sorulmasını gerektiren bir durum yok.

FERİDUN BAŞŞİ (Antalya) – Hayır, inisiyatif veriyorsunuz.

MUHAMMET EMİN AKBAŞOĞLU (Çankırı) – Öyle bir şey yok.

FERİDUN BAŞŞİ (Antalya) – Hayır canım, inisiyatif veriyorsunuz.

MUHAMMET EMİN AKBAŞOĞLU (Çankırı) – Ben biraz sonra açıklayacağım efendim.

ERHAN USTA (Samsun) – Otorite misin sen?

FERİDUN BAŞŞİ (Antalya) – Özetle...

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Sayın milletvekilleri, değerli arkadaşlar; böyle bir usul yok. Lütfen, toplantının mehabetine uygun hareket edelim.

FERİDUN BAŞŞİ (Antalya) – Arkadaşlar izin verirseniz bitireyim, izin verirseniz bitireyim.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Lütfen toparlayın.

(Gürültüler)

FERİDUN BAŞŞİ (Antalya) – Susarlarsa Sayın Başkan...

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Arkadaşlar, söz sahibi vekilimiz konuşacak.

Buyurun Sayın Bahşi.

FERİDUN BAŞŞİ (Antalya) – Müdahale ettiler, cevap verdik.

Biz diyoruz ki: Başörtüsü konusunda kesinlikle hiçbir engel olmamalı, kamuda da olmamalı, özelde de olmamalı, özel çalışma gruplarında da olmamalı; başörtüsü konusunu mutlaka ve mutlaka çözelim ama kıyafet konusunda da... Ha, başörtüsünde bir tek şeyimiz var “dinî inancı sebebiyle” hükmünü kaldıralım, sorgulanmasın. “Dinî inanç sebebiyle mi açıyor ya da örtüyor?” diye bir soruya kimse muhatap olmasın diyoruz.

FETİ YILDIZ (İstanbul) – Ne yapalım, oraya...

FERİDUN BAŞŞİ (Antalya) – Feti Ağabey, sen benim Ağabeyimsin ya, bir lütfen dinle, Ağabey dedim, ben sana bugüne kadar hiç başka bir laf etmedim ya.

Yani dinî inanç sebebiyle...

FETİ YILDIZ (İstanbul) – Kardeşim...

FERİDUN BAŞŞİ (Antalya) – Ağabeyim, izin verir misin?

“Dini inanç sebebiyle” gibi bir metin, bir ibare sorgulamayı gerektirecek açana ya da örtene. Böyle bir sınırlama olmasın diyoruz. Bu hüküm Anayasa’nın 24’üncü maddesinin üçüncü fıkrasına da aykırı. “Ben dini inancım sebebiyle başımı örtüyorum ya da açıyorum...” Arkadaşlar, diyorum ki: “Dini inanç ve kanaatlerini açıklamaya kimse zorlanamaz.” “Çözelim.” diyorsanız, gelin, bizim teklifimize onay verin, hep birlikte, başörtüsü Anayasa’ya girsin, bir daha bu konu tartışılmasın diyoruz.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Peki, ben teşekkür ediyorum.

Sayın Akbaşıoğlu, size söz veriyorum. Kısaca şey yapın, sonra önergeyi oylayacağım çünkü.

Buyurun.

MUHAMMET EMİN AKBAŞOĞLU (Çankırı) – Çok teşekkür ediyorum Sayın Başkanım.

Bütün Komisyon üyelerimizi hürmetle, muhabbetle selamlıyorum. Saat 15.00’ten itibaren hem değerli milletvekillerimizi hem sivil toplum kuruluşlarımızın temsilcilerini hem de değerli akademisyenleri dinledik. Bütün görüşlerden müstefit de olduk. Ben bu vesileyle, katkı veren herkese öncelikli olarak teşekkürlerimi sunuyorum.

Tabii, konu önemli, hakikaten hayati bir konuyu görüşüyoruz, söylenecek çok şey var. Ben de bu konuda, Komisyonunda ilk defa konuşuyorum, kendi kanaatlerimi, değerlendirmelerimi... 26’ncı Dönemde, Değerli Bülent Tezcan ve Sayın Levent Gök’le beraber de Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine ilişkin Anayasa değişikliğinde değerlendirmeleri hep beraber burada uzun uzadıya günlerce yapmıştık. Bu nedenle, Anayasa Komisyonu eski üyesi sıfatıyla da Sayın Başkanım, şu anda da grubumuz adına ve ilk imza sahipleri adına da söz vermiş oldunuz. Ben teşekkür ediyorum ve kanaatlerimi sizlerle paylaşmak istiyorum.

Şimdi bu meseleyi niye görüşüyoruz? Biz niçin buradayız? Burada, bu meseleyi konuşmamızın sebebi, Sayın Kılıçdaroğlu’nun bir gece bir “tweet” atmak suretiyle “Gelin, başörtüsü meselesini kökünden çözümlayelim.” teklifidir. Dolayısıyla “Bu konuyla ilgili yasal düzenleme yapalım ve biz kanun teklifimizi de Meclise sunuyoruz.” şeklindeki yaklaşımı münasebetiyle bir süreç başladı. Daha önce neler yaşandığıyla ilgili, geneli üzerindeki konuşmalarda işin tarihçesi, hakikaten yaşanan dramlar, bu konudaki zulümler, ikna odaları bütün toplumun huzurunu kaçıran, insanları temel hak ve özgürlüklerini doyasıya yaşamaktan alıkoyan hiçbir anayasal ve kanuni dayanağı olmaksızın bazı yönetmeliklerle ve fiili uygulamalarla hem eğitim öğretim hakkında hem de çalışma hakkında hizmet almak veya hizmet vermektan tamamen elimine edilerek büyük bir ayrımcılık ve eşitsizlikle bu ülkenin kadınlarına, kızlarına büyük zulümler yapıldı; bunlar da Komisyon konuşmalarında zapta geçti, bunları tekrarlamak istemiyorum, bunların hepsini bizzat yaşadığımızı eşimiz, yeğenlerimiz, arkadaşlarımız, bütün burada bulunan insanlar, toplumun farklı katmanlarında bulan insanlar hayatın içerisinde bizzat bu zulümlere şahitlik etti; bir daha bunlar yaşanmasın istiyoruz. Bunların yaşanmaması noktasında 2013 yılında Sayın Başbakanımız Recep Tayyip Erdoğan’ın Başbakanlık genelgesi ve ilgili kılık kıyafet yönetmeliklerindeki düzenlemelerle bu manada, elhamdülillah, 2013 yılından bugüne kadar bir problem yaşanmamakta ve ortadan kalkmaktadır. Bununla beraber durum böyleyken ve temel hak ve özgürlüklerin yaşanabilmesi... “Eşyada aslanan ibahadır ve onun yapılabilmesi esastır.” temel evrensel hukuk kaidesi çerçevesinde hiçbir problem yaşanmaması lazım gelirken demek ki bir problem alanı var ki diye düşündü Sayın CHP Genel Başkanı ve 6’lı masada bu meselenin gündeme gelmesi ve 6’lı masanın bileşenlerinin bu konuda kendi tabanlarına daha ikna edici bir yaklaşım sergileyebilmeleri adına Sayın Kılıçdaroğlu’ndan böyle bir deklarasyonda bulunması gerektiğine dair kamuoyuna yansıyan, basına yansıyan birtakım bilgiler muvacehesinde 4 Ekim 2022 tarihinde CHP başörtüsüyle

İlgili bir kanun teklifi sundu. Biz de AK Parti olarak dedik ki, aynı zamanda Milliyetçi Hareket Partisi olarak: “Buyurun, siz böyle bir yasa düzenlemesiyle bu meseleyi ileriye matuf mesele olmaktan kökünden çıkartalım ve çözelim teklifini madem siz getirdiniz, teşekkür ediyoruz, buyurun, o zaman hep beraber bunu düzenleyelim, nitelikli bir kanunla düzenleyelim. Öyle, gelen giden iktidarların kendi sayısal çoğunluğuna göre değil, toplumun tamamının talebini toplumun selameti açısından madem kanun değişikliği teklifini ortaya koydunuz, nitelikli bir kanun teklifi olan Anayasa teklifiyle bunu zapturapt altına alalım ve hep beraber bu düzenlemeyi geçirelim.” Teklif sizden geldi biz kabul ettik, Anayasa teklifini sunduk. Niye öyleyse burada bu tür müzakereleri farklı noktalara çekme girişimleri oluyor? Temelinde bunu anlamak pek mümkün değil. Eğer ikircikli bir yaklaşım söz konusu olmayacaksa, gerçekten samimi bir yaklaşım söz konusu olacaksa biz bu meseleyi niye konuşuyoruz? Teklifimiz çok açık. toplum ortada, talepleri ortada; başörtüsü ve kılık kıyafetle ilgili toplumumuzun, sivil toplum kuruluşlarının, bu meseleyi bizzat yaşayan insanların, onların temsilcilerinin, sivil toplum kuruluşlarının ortaya koyduğu müdellel hakikatler, gerçekler; toplumun temeli olan ailenin sarıh bir şekilde korunmasına, evlilik birliğinin nasıl gerçekleşeceğine dair hükmün ortaya konmasına dönük herhangi bir problem alanı olmaması lazım gelir kanaatindeyim. Şimdi, eğer sizin gündeme getirdiğiniz başörtüsü meselesini “İleriye dönük, ilanihaye kökünden çözelim.” deyip bizim nitelikli çoğunluklu kanun değişikliği olan Anayasa değişikliğiyle bunu değiştirelim dememize siz farklı bir yaklaşım sergiliyorsanız, o zaman burada bir ikircikli yaklaşım ortaya çıkıyor ve asıl siyasi istismar bu şekilde tezahür ediyor. Bu meselenin siyasi istismarını AK PARTİ ve MHP olarak biz yapmıyoruz. Biz samimi olarak sizden gelen teklifi gelin Anayasa’ya bağlayalım, ilanihaye kökünden çözelim diyoruz. Bunu tersinden okuyarak kendi yaptıklarınızı birtakım bahanelere dönük yaklaşımlarınızı bizim üzerimize bırakma girişimini kabul etme imkânımız yok. Bunu reddettiğimizi ifade etmek isterim.

Helalleşme için de çok güzel samimi bir adım atmanın da başlangıcıdır. Yani topluma taahhütlerinizde, bu konudaki taahhütlerinizde turnusol kâğıdı gibi gerçekten samimi misiniz, değil misiniz? Teklifinize dönük bizim ortaya koyduğumuz yaklaşıma... Arkadaşlar, şöyle, birtakım konuşmalarla...

(Uğultular)

MUHAMMET EMİN AKBAŞOĞLU (Çankırı) – Değerli arkadaşlar...

Saat altı, ben tam üç saattir emin olun, hiçbir kelime söylemeden, bütün konuşmacıları cankulağıyla dinledim ve notlarımı aldım. Hiç kimseye de müdahale etmedim yani bir tek müdahale etmedim. Biraz sonra, bir konu olunca sadece o konuyla ilgili de ben kanaatlerimi ifade edeceğim diye bir beyanda bulundum, sadece bu kadar. Oraya da gelmek istiyorum...

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Sayın Akbaşoğlu, isterseniz, şimdi biz, önergeyi oylayacağız...

MUHAMMET EMİN AKBAŞOĞLU (Çankırı) – Bitiriyorum hemen efendim, bitiriyorum.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Toparlayalım, ondan sonrasında şey yapalım.

MUHAMMET EMİN AKBAŞOĞLU (Çankırı) – Tamam, bitiriyorum.

Şimdi, bunu anayasal garanti altına alma noktasında getirdiğimiz teklifin metnine baktığımızda burada önergeyle karşı çıkılan dinî inanç kavramsallaştırmasının aslında tam da 24’üncü maddesinin hem başlığında hem de hükümlerinde yer aldığını görüyoruz. 24’üncü madde ne diyor? Onu zaıbitlara geçmesi açısından okuyorum, buradaki bütün arkadaşlarımız biliyor ama yarın, elli yıl sonra, yüz yıl sonra da “Bu mesele nasıl tartışıldı?” anlamında tarihçilere havale edildiğinde onların da bir eksiklik görmemesi açısından huzurunuzda okumak istiyorum 24’üncü maddenin mevcut hâlini: Başlığı “Din ve vicdan hürriyeti” arkadaşlar. “Herkes...” biraz evvel “hiç kimse” “herkes” tartışması yaşanmıştı; bakın,

24'üncü madde zaten... Biraz evvel “herkes” “hiç kimse” veya “hiçbir” gibi kelimelerin Anayasa’da yer alıp almadığıyla ilgili tartışma konusu olmuştu Sayın Başkanım “Herkes” ibaresi 24'üncü maddede demek ki kullanılıyor “hiç kimse” “hiçbir” ibareleri de Anayasa’nın çeşitli maddelerinde yer alıyor. Biraz evvelki tartışmalara istinaden onu da kayıt altına almak için ifade ediyorum. “Din ve vicdan hürriyeti” başlıklı 24'üncü maddeyi okuyorum: “Herkes, vicdan, dini inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir.” Bu dinî inanç, inanmama veya inanma şeklinde tezahür edebilir; o da bir inançtır, inanmama da bir inançtır, hiçbir şeye inanmama inancı. “Herkes, vicdan, dini inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir. 14 üncü madde hükümlerine aykırı olmamak şartıyla ibadet, dini ayin ve törenler serbesttir. Kimse, ibadete, dini ayin ve törenlere katılmaya, dini inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; dini inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz ve suçlanamaz.” Çok açık yani çok açık hükümler; devam ediyorum “...Din ve ahlak eğitimi ve öğretimi Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlak öğretimi ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitimi ve öğretimi ancak, kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanuni temsilcisinin talebine bağlıdır.

Kimse, Devletin sosyal, ekonomik, siyasi veya hukuki temel düzenini kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasi veya kişisel çıkar yahut nüfuz sağlama amacıyla her ne suretle olursa olsun dini veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz.” Hüküm çok açık, dinî inançlardan bahsediyor, dinî inançların güvence altına alındığından bahsediyor, onların dinî ayinlerle yerine getirilebileceğini hüküm altına alıyor. Dinî inancın zorla açıklanamayacağını, bu konuda açıklama için zorlanamayacağını, açıklayanların da dinî inancından dolayı kınanamayacağını hüküm altına alıyor. Dolayısıyla biraz evvel ifade edilen dinî inanç dışında da başörtüsünü takıp takmayacağıyla ilgili sorgulama yapılıp yapılmaması noktasında herhangi bir problem getirdiğimiz teklifin ilgili maddesinde başı açık veya başı örtülü olmak üzere hiç kimsenin bu konuda herhangi bir temel hak ve özgürlüğü kullanma, hizmet alma veya hizmet verme noksanda hiçbir ayrımcılığa tabi tutulamayacağını zaten ifade ediyor, onu zaten garanti altına alıyor bizim teklifimiz. Bununla beraber, aynı şekilde, 24'üncü maddenin diğer fıkralarında yer alan dinî inançları münasebetiyle, dinî ayin veya dinî inancı nedeniyle örtünmek, başına örtmek isteyenlere de aynen herhangi bir problem teşkil edilmeyeceğini ifade ediyor. Dolayısıyla bizim 337 milletvekilinin imzasıyla huzurunuzda getirdiğimiz ve sizlerin kanaatlerini, görüşlerini almaya getirdiğimiz teklif, bu tür sizin bahsettiğiniz endişeleri tamamen ortadan kaldırıyor. Gündeme getirilen buradaki hususlar hukuki, teknik anlamda bir karşılık bulmuyor. Bu ancak olsa olsa bu teklifimize, şu anda gündemde olan teklife destek vermememin ve başka yollara tevessül etmenin bir bahanesi olarak karşımıza çıkabilir.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Toparlayalım, bitirelim Sayın Akbaşıoğlu.

MUHAMMET EMİN AKBAŞOĞLU (Çankırı) – Bitiriyorum.

Dolayısıyla ister özgürlüklerle isterse dinî inançla ilgili olsun, hiçbir şekilde... Bu konuda isteyen başını örtebilecek, isteyen başını açabilecek. Anayasa tam bir eşitlik ilkesi içerisinde, hiçbir ayrımcılık yapmadan, ayrımcılığa da imkân tanımadan bütün insanlarımızın, kadınların, kızların temel hak ve özgürlüklerini kendi özgürlükleri doğrultusunda ortaya koyabilme imkânlarını teminat altına alıyor. Dolayısıyla bunun dışındaki mülâhazaları kabul etmemizin mümkün olmadığını ifade ediyorum ve şimdilik teşekkürlerimi sunuyorum.

Sağ olun, Sayın Başkanım.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Çok teşekkür ediyorum.

AYHAN EREL (Aksaray) – Sayın Başkan, bir dakika rica edebilir miyim.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Kısa bir söz vereceğim, evet.

Zaten ben Komisyon üyelerimize gerçekten çok teşekkür ediyorum. Güzel bir uzlaşmayla konu görüşülüyor, değerlendiriliyor. Siz de cevap teşkil etmeyecek şekilde, çok kısa bir şekilde bir dakika içerisinde cevaplandırınız; biraz zaman alalım.

Buyurun.

AYHAN EREL (Aksaray) – Başkanı, çok teşekkür ediyorum.

Şimdi, biz İYİ Parti olarak teklif metninden “dinî inançlar” kısmının çıkarılmasını istediğimizde hak etmediğimiz suçlamalarla karşı karşıya kalmaktayız. Bizler, bizim kuşak “Kanımız aksa da zafer İslam’ın.” sloganları arasında kişiliğini ve kimliğini bulan insanlarız. Bu manada İstanbul Üniversitesinin kapısında yazılan yazının -Feti ağabeyim bilir oradaki- indirilmesini sağlayan da mensubu olmaktan gurur duyduğumuz ülkücü hareketin temsilcileriydi.

Dolayısıyla bizlerin dinî inançlara karşı olmamız, dinî inançlar yönünde vatandaşımızın, milletimizin kazanımlar elde etmesinin karşısında durmamız, bir kere kendimizi inkâr anlamına gelir. Biz ileride polemik yaratmamak, bu sorunun her alanda bir daha yaşanmaması için, bu alanın siyasi malzeme olarak kullanılmaması için ileride hem başını örten hem de başını örtmeyen insanların bir sorun yaşamaması için samimi olarak bir teklifte bulunuyoruz. Şimdi, teklifte “dinî inançlar” ibaresi var. Şimdi, ben bu konuda mağduriyet yaşayan kız kardeşlerimi, bacılarımı çok yakından bilen bir insanım. Dolayısıyla 28 Şubat ideolojisine sahip bir iradenin devlet yönetimine egemen olduğu ileriki günlerde -varsayalım- benim torunum başörtüsüyle beraber üniversite kapısına geldiğinde, başörtüsü karşısında bir Çin Seddi gibi duran rektör “Kızım sen başını dinî inanç itibarıyla örtmüyorsun, sen başını siyasal amaçla örtüyorsun veya sen başını moda olarak örtüyorsun; seni okula almıyorum.” dediğinde yeni bir mağduriyet alanı yaratmayacağız mı?

MUHAMMET EMİN AKBAŞOĞLU (Çankırı) – Böyle bir şey yok ama.

AYHAN EREL (Aksaray) – Nasıl yok canım?

MUHAMMET EMİN AKBAŞOĞLU (Çankırı) – Yok, yok. Biraz evvel...

AYHAN EREL (Aksaray) – Nerede yaşıyorsunuz Mehmet Emin Akbaşoğlu Bey, nerede yaşıyorsunuz?

MUHAMMET EMİN AKBAŞOĞLU (Çankırı) – Cesarettir, bunların karşısında durmak cesarettir.

AYHAN EREL (Aksaray) – Ya, bunları yaşadık, 28 Şubat sürecinde bunlar yaşandı. Yani söylediğimin neresi mantıksız, söylediğimin neresi mantıksız? Bunlarla ileride karşılaşma durumu yok mu? Allah için elinizi vicdanınıza koyun. Bu ayrımı yine yapacaklar ve yine bugün çözüm bulmaya çalıştığımız mesele ileriki zamanlarda...

LEYLA ŞAHİN USTA (Konya) – Sayın Erel...

ERHAN USTA (Samsun) – Kan ve gözyaşı üzerine siyaset yapıyorsunuz. Masanın altında.... (AK PARTİ ve İYİ Parti milletvekilleri arasında karşılıklı laf atmalar, gürültüler)

LEYLA ŞAHİN USTA (Konya) – Allah aşkına! Kim kan ve gözyaşı üzerine siyaset yapıyor?

EYÜP ÖZSOY (İstanbul) – Kim masanın altındaydı ya, ne konuşuyorsun! Sen masanın altına girersen, haddini bil ilk önce!

RAVZA KAVAKCI KAN (İstanbul) – Kim masanın altındaydı? Ne diyorsunuz siz!

EYÜP ÖZSOY (İstanbul) – Sensin masanın altında! Kim masanın altında!

AYHAN EREL (Aksaray) – Değerli arkadaşlar... Ya, amacımız...

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Sayın milletvekilleri...

Sayın Erel, lütfen toparlar mısınız, lütfen son cümleliz...(AK PARTİ ve İYİ Parti milletvekilleri arasında karşılıklı laf atmalar, gürültüler)

RAVZA KAVAKCI KAN (İstanbul) – “Masanın altındaydınız.” diyorsun, nasıl bir konuşma tarzı!

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Sayın Kavakcı...

Ya, böyle bir üslup yok. Arkadaşlar, bir hatip de kendi ifadesini söyleyecek.

(AK PARTİ ve İYİ Parti milletvekilleri arasında karşılıklı laf atmalar, gürültüler)

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Bir saniye, sayın milletvekilleri...

AYHAN EREL (Aksaray) – Şimdi, herkes başörtüsüyle okulun kapısına gelen veya bir resmî kurumun kapısına gelen başı örtülü kardeşimizin dinî inancını ölçebilecek bir alet edevat tesis edildi, bulundu da bizim haberimiz mi yok? Neye göre buna karar vereceğiz, bunu neye göre ayıracağız? Eğer oradaki idareci başörtüsüne karşı menfi düşüncelere sahipse bu kardeşlerimizi gene mağdur edecek. Gelin, bu muallak kelimeyi ortadan kaldıralım. Başını örten veya örtmeyen, hangi sebeple olursa olsun, ister moda olarak ister kültürel olarak ister inanç olarak isterse siyasi amaçla örtsün. Madem ki temel hak ve özgürlükler alanında bir anayasal düzenleme yapıyoruz, bu hakkı niye esirgiyoruz? Devletin işi mi ya vatandaşın başörtüsüne karışmak, kılık kıyafetine karışmak? Bırakın, nasıl giyersek giysin. Toplumun zaten sosyal davranış kurallarını sınırlandıran kültürümüz var, inancımız var, ahlakımız var, örf ve âdetimiz var. Devletin görevi, vatandaşın başını örtmesine karışıp karışmama değildir. Devletin görevi başını örten ve örtmeyen vatandaşlara o özgür ortamı hazırlamaktır ve yine devletin görevi vatandaşa istediği kıyafete ulaşabilme hakkını ve ekonomik düzeyi sağlamaktır. Lütfen, gelin, bu sorunu çözelim. Bakınız, bu hâliyle çıkarsa bugün bu kanun teklifine “evet” diyen AK PARTİ’li kardeşlerimiz bu vebal sizin boynunuzda olur. Açık söylüyorum: Yarın öbür gün AK PARTİ gittiğinde, başka bir irade devlet yönetimine egemen olduğunda başörtülü torunlarınız bu sorunu yaşayacak. Dersiniz Ayhan Erel böyle dedi ama Ozan Arif’in dediği gibi “İş işten geçmiş olur.”

Çok teşekkür ediyorum.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Çok teşekkür ediyorum.

Sayın Özel, size de önergeyle ilgili, kendi grubunuzla ilgili çok kısa, bir dakikayı geçmeyecek şekilde bir cevap vermeniz...

RECEP ÖZEL (Isparta) – Sayın Başkanım, saygılarımı sunuyorum.

Cumhuriyet Halk Partili ve İYİ Partili arkadaşlarımızın vermiş olduğu önergeyi inceledik. Şimdi, bu önergede metinden, bizim mevcut teklifimizin içinden “dinî inancı sebebiyle başını örtmesi” ibarelerini çıkarmak istiyorlar ama Anayasa’nın “Din ve vicdan hürriyeti” başlıklı 24’üncü maddesini biz düzenliyoruz. Madde başlığı ile bizim getirdiğimiz bu “din ve vicdan özgürlüğü” cümlesi buraya uyuyor. “Bunu buradan çıkaralım.” demek yani bir kere maddenin başlığına çok geniş bir anlamda, kıyafet serbestliğini getirme anlamında, devletin kamu düzenini sağlama noktasında ileride zafiyet yaşanması bakımından da... Biz her türlü özgürlüğün takipçisiyiz, her türlü özgürlüğü savunuyoruz ama bunu çok geniş manada giyim özgürlüğünü yani istemediğimiz anlamda kamu düzenini bozacak şekilde olmasını da... Sizin getirmiş olduğunuz önerge buna bir şekilde cevaz verir mahiyette.

Bir diğer konu da sadece diğer maddedeki fıkrayı da madde metninden çıkartıyorsunuz en son cümleyi çıkartıyorsunuz. Şimdi, sadece bu özgürlüğü başörtüsüne indirgemek istiyorsunuz. Kişinin tesettüre dönük özgürlüğünü yani “sadece başını kapat ama diğer tesettürün gereklerini yerine getirme” anlamını da taşıyabilecek şekilde önergeniz sakıncalar ihtiva ediyor. Çok daha bizimkini genişletici, daha muhkem, sağlam hâle getirici, yanlış uygulamalara mahal vermeyecek bir önerge olsa biz

bunu çoktan kabul edelim ama bizim kelime kelime, cümle cümle bunu yazdırırken ki amacımız hiçbir yanlış uygulamaya mahal vermeden, hiçbir yargı kurumu ya da kamu kurumu, bakanlık şu bu yanlış bir uygulama yapmasın diye üzerinde çok tartışılarak ince dokuulnarak hazırlanmış bir metin. Bunu daha genişleterek, daha güzel bir şekilde olması gerekirken getirmiş olduğunuz önerge bizim tereddütlerimizi geri getiren bir önerge olduğu için pek sıcak yaklaşmadık yani onu size açıklıkla ifade etmek istiyorum.

Saygılar sunuyorum.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Çok teşekkür ediyorum Sayın Özel.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Sayın Başkanım bir cümle, oylamadan önce bir cümle...

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Buyurun efendim.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Değerli arkadaşlar, bir cümle, öyle uzun değil, önceki konuşmalar nedeniyle...

Getirdiğimiz teklif burada din ve vicdan hürriyetini güvence altına alacak teklif. Dini kimsenin kendi arzusuna göre yorumlamamasını güvence altına alacak teklif. Din adına, şu veya bu şekilde yorumlar üzerinden yeni bir özgürlük alanını sınırlama imkânı yaratmamak üzere getirilen bir, tekliftir. Hiç kimse lafi çevirerek evirerek “Bu dine karşıymış, inanca karşıymış, bundan rahatsız olunuyormuş.” gibi bir iddia, itham ve yaklaşım içerisinde olmasın. Bunu külliye ve kesinlikle reddederiz. Tam tersine, dini kimse oyuncak yapmasın; söylemek istediğimiz budur.

Çok teşekkür ediyorum.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Peki, teşekkür ediyorum.

Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önerge kabul edilmemiştir.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Sayın Başkanım...

ERHAN USTA (Samsun) – Sayın Başkan...

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – 1’inci maddeyi oylarınıza sunuyorum...

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Başkanım, bir saniye...

RECEP ÖZEL (Isparta) – Oylasın, bitsin.

ERHAN USTA (Samsun) – Hayır, canım aceleniz ne ya?

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Olur mu öyle şey?

ERHAN USTA (Samsun) – Maddeye geçmeden önce bir değerlendirme yapabilir miyim?

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Kısa...

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Hayır, önergeyle, maddeyle ilgili konuşmalar tamamlandı. Maddeyi oylayacağım, 2’nci maddede... Yürürlük maddesi...

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Önergeyle ilgili konuştuk Başkanım.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Bir saniye... Arkadaşlar...

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Önergeyle ilgili konuştuk, bir saniye, önergeyi oyladınız.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Hayır, maddeyle ilgili de konuştuk, öncesinde maddeyle ilgili konuştuk.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Hayır, önergeyle ilgili konuştuk...

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler...

MURAT EMİR (Ankara) – Sayın Başkan, neyi kaçıyorsunuz Sayın Başkan?

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Neyi kaçıracağız ya? Kaçıracağımız bir şey yok.

MURAT EMİR (Ankara) – Neyi kaçırıyorsunuz?

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Kabul etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Böyle bir şey yok.

MURAT EMİR (Ankara) – Amacımız ne?

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – 1’nci madde kabul edilmiştir.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Sayın Başkan, söz istiyorum.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Şimdi, 2’nci maddeyi okutuyorum...

ERHAN USTA (Samsun) – Sayın Başkan...

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Söz vereceğim.

ERHAN USTA (Samsun) – Hayır, 1’nci maddeyle ilgili.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – 1’nci madde geçti.

MURAT EMİR (Ankara) – Aceleniz ne, neyi kaçırıyorsunuz Sayın Başkan?

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Ya, neyi kaçıralım; bunu nasıl söylüyorsunuz?

MURAT EMİR (Ankara) – Amacımız ne? Bakın, madde oylandıktan sonra...

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Yani saat üçten beri maddeyi konuşuyoruz.

ALİ ÖZKAYA (Afyonkarahisar) – Ya, kaçıracak olsak o gün konuşurduk. Yapmayın ya her şeyi konuşuyoruz ya, istediğiniz kadar söz veriyoruz ya.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – 2’nci maddeyi okutuyorum:

MADDE 2- Türkiye Cumhuriyeti Anayasasınının 41 inci maddesinin kenar başlığı “I. Ailenin korunması, evlilik birliği ve çocuk hakları” şeklinde ve birinci fıkrasında yer alan “temelidir ve” ibaresi “temelidir. Evlilik birliği, ancak kadın ile erkeğin evlenmesiyle kurulabilir ve” şeklinde değiştirilmiştir.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Başkanım, meramımızı anlatalım 1’nci maddede okusun ondan sonra maddeyi. Meramımızı anlatalım.

(CHP milletvekillerinin ayağa kalkmaları, gürültüler)

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Bir saniye... Bir oturun lütfen, lütfen...

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Yani burada herkesi dinledik, sesimizi, bir cümle meramımızı zapta geçireceğiz. Hayır niye söz vermiyorsunuz?

ALİ ÖZKAYA (Afyonkarahisar) – Bülent Başkanım, bir oturun. Ya, bir oturun, sakın olun. Bu kadar temel bir konuyu konuşuyorken...

AYHAN EREL (Aksaray) – Yanlış yapıyorsunuz.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Değerli arkadaşlar...

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Ya, bunun bir de Genel Kurulda oylaması var. Niye bunu böyle bir gerilim içerisinde yapıyorsunuz? Genel Kurula da incek bu.

ERHAN USTA (Samsun) – Genel Kurulu var daha bunun.

ALİ ÖZKAYA (Afyonkarahisar) – Ya, hiç şüphesiz... Lütfen sakın...

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Meramımızı söyleyelim, sonra okutun neyi okutuyorsanız.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Oylamayı yaptık, buyurun söz vereceğim.

Buyurun söz veriyorum.

Ben oylamayı yaptım, söz veriyorum, ben söz vermiyorum demiyor ki.

Sizden başlayalım, buyurun Sayın Usta.

ERHAN USTA (Samsun) – Teşekkür ederim Sayın Başkanım.

Yani ben hakikaten çok üzüldüm. Bu önerge niye reddedildi? Ya, bu önergede sizi rahatsız eden ne var arkadaşlar? Bakın, ya din ve vicdan hürriyetini, kıyafet hürriyetini tam teşekküllü bir şekilde garanti altına alan, teminat altına alan bir önergeyi reddediyorsunuz. Değerli milletvekili arkadaşımın ifadesinden anlaşıldığı üzere yani biraz kısıtlayalım, bakarsınız çok aşırı bir genişleme olur hak ve özgürlüklerde diye; böyle bir endişe olabilir mi? Çelişkilerle dolu veya bizim önergemizin tesettürü kısıtlayacak neresi var; böyle bir şey olabilir mi? Şimdi, biz samimiyetle geldik, bir Anayasa teklifi geldi, bir ihtiyaç olmaması rağmen, buna siz de katılıyorsunuz normal şartlarda sorun çözülmüş olmasına rağmen. Madem böyle bir teklif geldi biz de buna destek verelim, katkı verelim dedik, geldik buraya oturduk ama şunu çok üzüldük görmek istiyorum ki sizin amacınız başörtüsü sorununu çözmek değil arkadaşlar yani bu tavır başörtüsüne ihanettir değerli arkadaşlar. Samimi değilsiniz yani amacınız üzümlü yemek değil bağcıyı dövmek. Yani şu önergenin neresi beğenilmedi? Ya, vicdanınıza havale ediyorum, Allah rızası için akşamleyin eve gidince tekrar bakın, çocuklarınıza, eşinize dostunuza gösterin. Burada mütebedeyin kesimi veya başını örtmeyen kesimi rahatsız edecek ne var değerli arkadaşlar? Tam tersine, daha sonra, muhtemel, olabilecek sıkıntıları gidermeye yönelik bir şey koyuyoruz ortaya, bir düzeltme teklifi koyuyoruz. Yani şimdi bu olmazsa biz şunu da söyledik, bakın, bu teklif reddedildiği durumda biz maddeye şey vermeyeceğiz. Burada oy çokluğuyla geçiriyorsunuz, yarın Genel Kuruldan nasıl geçireceksiniz bunu? Nitelikli çoğunluk ihtiyacı var. Ya, bir el uzatıyoruz “Başörtüsü sorununu çözelim.” diyorsunuz, bizim elimizi reddediyorsunuz “Başörtüsü sorunu çözülsün.” diyorsunuz. Bu tavrın geldiği nokta budur arkadaşlar. Yani dolayısıyla milletin korkularıyla yine bu korku üzerinden bir seçim kampanyası geçirmek amacımız; onu çok net bir şekilde anladık. Yani denilecek ki “Bakın, bu iş geçmedi; işte yarın şöyle olacak, böyle olacak.” üzerinden hani o “tepinmek” diye söylediğimiz mesele üzerinden, bu başörtüsü üzerinden bir seçim kampanyası geçirmeyi kafanıza koymuşsunuz, çözümlenmesini istemiyorsunuz; çok net bir şekilde gördüm. Bakın, bireysel olarak demiyorum ben kurumsal tavra bir şey söylüyorum, şahsi olarak değerli arkadaşlarımız “Ya, keşke olsaydı.” demiş olabilirler. Kurumsal tavra söylüyorum, burada muhataplarım da şahıslar değil o anlamda, kurumsal tavır, AK PARTİ’nin kurumsal tavır. AK PARTİ Grubundan bireysel görüştüğüm her arkadaş -MHP’den kimseyle görüşmedim- şu önergeye destek verdi benim değerli arkadaşlarım AK PARTİ Grubundan bireysel olarak görüştüğüm her arkadaş bu önergeye destek verdi. Bu önergenin kabul edilmesi ne anlama geliyordu biliyor musunuz? Genel Kurulda bunun 500’ün üzerinde bir oyla, tam bir toplumsal mutabakatla başörtüsü meselesinin çözülmesi anlamına geliyordu. Şu anda siz Leyla Hanım... Bu reddediliyor, ben buna üzülüyorum. Diyelim ki, “Hafif eksikliği oldu.” Ya, varsın hafif eksikliği olsun, eksikliği yok, fazlası var yani sizinkinden çok daha fazla mütebedeyin kesim... Ben dedim ya, ya benim kızıma yarın “Kardeşim, sen dinî inanç gereği örtmüyorsun...” Niye? Efendim, işte, diyelim ki pantolonunu biraz dar giydi hem başörtüsü taktı; genç kız bu yani her şeyine karışmıyorsun. Başörtüsünü taktı dinî inancı gereği ama altına da tayt giydi diyelim ya. Şimdi, normal şartlarda, buna birisi bakıp diyebilir ki: “Ya, tayt ve başörtüsü olmadı kardeşim. Sen bunu dinî inanç gereği örtüyorsun, sen siyasal simge olsun diye örtüyorsun veya filan olsun diye, falan olsun diye örtüyorsun.” Ya, bu sorgulama niye yapılınsınız bizim çocuklarımıza?

LEYLA ŞAHİN USTA (Konya) – Yapılmasın işte zaten.

ERHAN USTA (Samsun) – Ama hayır işte “Dinî inanç gereği.” dediğiniz andan itibaren Leyla Hanım bu yapıyor. Dolayısıyla acı ve göz yaş istiyorsunuz, yıkıcı sorunlar gündemine dönüştür istemiyorsunuz. Seçim bunun üzerinden gitsin diye isteniyor. Ve şunu söyleyeyim, bakın: Yirmi yılın sonunda defalarca Anayasa değişikliği yapmış, eğer sorun varsa ve ihtiyaç varsa, ki bunu getirdiğinize göre ihtiyaç var; yirmi yılın sonunda defalarca Anayasa değişikliği yapmış bir AK PARTİ başörtüsü sorununu çözmemiş olarak tarihin tozlu sayfalarındaki yerini alacaktır. Beceriksiz bir iktidar olarak görüleceksiniz; bunun siyasi sorumluluğunu nasıl karşılırsınız bilmiyorum; biz de bunu söyleyeceğiz. Her şeyi çözdüler, sistemi değiştirdiler, rejimi değiştirdiler, tek adam rejimini getirdiler, başörtüsü meselesini çözmediler. Çözme imkânları vardı, uzattığımız eli de geri çevirdiler diyeceğiz.

Dolayısıyla bu gollük pas olarak gördüğü Sayın Cumhurbaşkanına ilk günkü mesajını son günde de... Tarih sizi affetmeyecek. Dediğim gibi, 500’ün üzerinde milletvekilinin -belki de 600’e yakın milletvekilinin- net bir şekilde kabul edeceği bir eli, bir tarihi fırsatı bu tavrınızla... Hiçbir şekilde izah edemeyeceğiniz, kimseye izah edemeyeceğiniz ve vicdanları sızlatacak bu tavırla bu eli reddediyorsunuz değerli arkadaşlar.

Bu şartlardan sonra bu Komisyonunda durmanın ben bir anlamı olduğunu düşünmüyorum çünkü burada yapılan şey tamamen siyasettir. Burada AK PARTİ Grubunun başörtü meselesini çözme gibi zerre kadar bir kaygısı yoktur; bu tescillenmiştir değerli arkadaşlar ve ben bu şartlarda Komisyonu terk ediyorum. (Gürültüler)

MUHAMMET EMİN AKBAŞOĞLU (Çankırı) – Bu, kurgulanmış bir konuşma, kurgulanmış bir tiyatro! (Gürültüler)

EYÜP ÖZSOY (İstanbul) – Kaçma, kaçma! Masanın altına kim saklandı; onu söyle!

(Gürültüler)

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Sayın Tezcan, buyurun.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Sayın Başkan...

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Sayın milletvekilleri, Sayın Tezcan’a söz verdim.

FETİ YILDIZ (İstanbul) – Utanmadın mı çıkarken!

AYHAN EREL (Aksaray) – Kim karar verecek dini inancından ötürü olduğuna!

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Sayın Tezcan, siz buyurun.

ALİ ÖZKAYA (Afonkarahisar) – Sayın Erel, Anayasa Mahkemesi kararını vermiş onun.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Arkadaşlar, sükûnete davet ediyorum.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Sayın Başkan, değerli Komisyon üyeleri; birlikte önerge verdiğimiz İYİ Parti Grup Başkan Vekili ayrıntılı olarak anlattı, ben uzun uzun anlatmayacağım. Geçen hafta da bu hafta da samimiyetimizi ifade ettik. Samimiyetimizin göstergesi olarak toplumun her kesimini kucaklayacak bir değişiklik teklifi önerisi verdik. “Bu meseleyi kanunla çözelim.” dedik, “Hayır, gollük pas.” dediniz. Peki, geldik Komisyonla, Komisyonla belki bir uzlaşma alanı bulunur diye sadece başı örtülü olanların değil başı açık olanların da güvence altında kendisini hissedeceği, herkesin birbirine kız kardeşi, bacası, anası, annesi, arkadaşı diye bakabileceği bir iklim yaratmak istedik; kimse istismar edemesin dedik; iktidarların, gücü eline geçirenin, arzu ettiği gibi yorumlar yaparak bundan sonra kızlarımızın, kardeşlerimizin üzerinde, onların hakları üzerinde canları istediği gibi yorumlar yapamasın istedik.

MUHAMMET EMİN AKBAŞOĞLU (Çankırı) – İşte o teklifi getirdik.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Bunun için de gelin dedik ve bütün bu dertlerimizi anlattık ve bunu 600 oyla geçirebilme –yuvarlayarak, milletvekili sayısı öyle olduğu için söylüyorum- imkânı vardı, tarihsel bir uzlaşma imkânı vardı, tarihsel bir mutabakat imkânı vardı. Yani bu konudaki niyetlerinizi tahmin ediyorduk ama yine de yanılmak istiyorduk; bu mesele burada çözülebilir ve bir daha bu, artık, siyasetin malzemesi olmaktan çıkar diye, Kars'taki kız kardeşimizin meselesi siyasetçinin oyuncağı olmaktan çıkar diye; Trabzon'daki, Samsun'daki, Aydın'daki evladımızın meselesi, üniversite kapısındaki evladımızın meselesi siyasetçinin malzemesi olmaktan çıkar diye.

Samimi bir şey söyleyeyim arkadaşlar, burada geçen hafta da dinlerken, biraz önceki konuşmada da söyledim, çok büyük acıları anlatan kardeşlerimiz vardı: başörtülü kardeşlerimiz. İşte oturuyor Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinden emsal içtihada sebep olan milletvekili arkadaşımız; bunları dinlediğimizde rahatsız olduk ve bunları değiştirelim istiyoruz, değiştirelim dedik ama görüyorum ki bu önergeyi reddetmekle, Genel Kurulda da bu meseleyi hâlâ bundan sonraki süreçte de başka bir mecrada sürdürmek istemekle buraya gelip kendisini anlatamayacak başörtülü kız kardeşlerimizin meselelerini yine siyaseten malzemesi olarak kullanılacak hâlde, kullanışlı malzeme olarak devam ettirmek niyetindesiniz. Yemin billah olsun bundan sonraki her dönemde, Türkiye'nin her yerine gidip, Anadolu'da, Trakya'da bu meseleyi mesele yapmanız da yapmanız da üniversite kapısından geri dönmüş başörtülü kız kardeşlerimize sizi şikâyet edeceğiz. Gideceğiz, her yerde, bugüne kadar bu dertleri yaşamış olan kız kardeşlerimize, yaşamışsa derdini burada ifade edebilecek... (Gürültüler)

RECEP ÖZEL (Isparta) – Allah Allah, gelişme var, vallahi billahi var.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Bir dakika, niye rahatsız oluyorsunuz, niye?

Derdini burada ifade edebilecek pozisyona gelememiş kardeşlerimize gidip “Bir dönem üniversite kapısında sizinle beraber başörtülü olduğu için ıstırap çeken kardeşleriniz, arkadaşlarınız vardı; bugün onların statüsü Mecliste karar verilebilecek noktadaydı, işte o Mecliste karar verebilecek noktaya gelenler sizin hakkınızı, siz gelemediğiniz için, siz derdinizi Mecliste anlatabilecek makam ve mevkiye olmadığınız için sizi siyaset uğruna terk ettiler.” diyeceğiz, şikâyet edeceğiz. Bu saatten sonra bu oyunun parçası olmayacağız.

Teşekkür ederim. (CHP ve AK PARTİ milletvekilleri arasında karşılıklı laf atmalar)

MUHAMMET EMİN AKBAŞOĞLU (Çankırı) – Sayın Başkan, nasıl bir kurgu içerisinde oldukları görülüyor. Tiyatro oynuyorsunuz, tiyatro!

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Niye rahatsız oldun, niye? (Gürültüler)

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Evet, arkadaşlar, lütfen.

Değerli milletvekilleri, değerli arkadaşlar, Anayasa Komisyonu kurguların komisyonu değildir. Anayasa Komisyonu üyeleri, herkes burada vicdani düşüncelerini, kanaatlerini serdediler, temel hak ve özgürlükler kavramında, insan hakları kavramında bir konu tezekkür edilirken görüşme yaptıktan sonra çıkmayı da doğru bulmuyorum. Herkes burada birbirini sabırla dinler, sonuca tahammül eder ve fikirlerini de açık bir şekilde serdeder.

Yaptığımız olay, önergeyle ilgili konu oylandı, 1'inci maddeyle ilgili konu görüşülüyor, dolayısıyla, 1'inci madde kabul edildikten sonra önergeyle ilgili değişik şekillerde yaklaşım yapmak aslında bu Komisyonun da geleneklerimizin de teamüllerimizin de mehabetine çok uygun değildir.

Ben, toparlaması için Sayın Cengiz Aydoğdu Bey'e söz vermek istiyorum.

Kayıtlara geçmesi açısından çok önemli, bir de önergede neler olduğuyla ilgili de değerlendirirseniz memnun olurum.

Buyurun.

CENGİZ AYDOĞDU (Aksaray) – Teşekkür ediyorum.

Bütün haziruna hürmetlerimi arz ediyorum.

İkinci Dünya Savaşı'nın başladığı günlerde İngiltere enteresan bir şey yapar, Churchill'i tekrar başbakanlığa getirir çünkü o acı günleri, o sıkıntılı günleri, buhranlı günleri idare edecek adam Churchill'dir. Fakat Churchill'in arkasında Parlamento desteği çok kuvvetli değildir.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Değerli danışman arkadaşlar, kaydı demin heyecanla alıyordunuz, şimdi de alın, buyurun, oturun bir yerlere.

CENGİZ AYDOĞDU (Aksaray) – Churchill bir gün, makam aracını atlatarak yayan bir şekilde Londra sokaklarında yürür ve metroda rastladığı gençleri de yanına alarak Parlamente'ye gelir. Churchill Parlamente'ye girer, arkasında bir halk kalabalığıyla, kürsiye doğru yürür, çok güzel bir konuşma yapar, bütün Parlamente'nin savaşa desteğini alır. Bir muhalif “Winston Churchill ne yaptı şimdi?” diye sorar, Churchill'i çok iyi tanıyan eski bir arkadaşı, biraz da muzipçe “Churchill şu anda İngilizceyi de savaşa soktu.” der, hoş bir anekdottur bu.

Burada, arkadaşlarımız, gerek İYİ Parti sözcüleri gerek Cumhuriyet Halk Partisi sözcüleri giderken bunu yaptılar, güzel Türkçemizi de siyasete soktular. Dille siyaset yapılır, dil siyasete bir aktör olarak girmez, onu yaptılar, çok acıydı. Ne demek istiyorum, onu arz edeceğim. Şimdi, metni okursak baştan “Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasıyla kamu veya özel kesim tarafından sunulan mal ve hizmetlerden yararlanılması hiçbir kadının başının örtülü veya açık olması şartına bağlanamaz.” Bu hüküm, aslında arkadaşlarımızın verdiği önerenin maksadının tamamını karşılıyor. Burada olan, esasa dair bir şey değil, usule dair bir şey. Nedir o? Muhalefetin önerileri Komisyonda reddedildi, yoksa başörtüsünü düzenleyen maddenin içeriğine dair bir şey reddedilmedi çünkü onların içerikten murat ettiklerini gerek bu madde gerek devamı... Devamını okuyalım: “Hiçbir kadın dinî inancı sebebiyle başını örtmesi ve tercih ettiği kıyafetinden dolayı...” Burada tercih ettiği kıyafetinin sebebi dinî inancı değil, her ne sebeple olursa olsun tercih ettiği kıyafet.

Dolayısıyla şimdi, arkadaşlarımız mütemadiyen şunu söylediler: “Gollük bir pas.” Ee, siz de doğrudan gol atmak istediniz yani bu başörtüsü meselesini Sayın Genel Başkan gündeme getirirken doğrudan gol atmak istedi, karşı taraftaki de siyaset yapıyor, “Sana attırmam golü ben atarım.” dedi eğer öyle bakarsak, öyle bir şey yok tabii. Neden yok? Başörtüsü meselesini hepimiz çok iyi biliyoruz, bizim çok can yakıcı bir meselemiz. Bu mesele üzerinde siyaset yapmak isteyen kaybeder, hiç kimse yapamaz. Siyaseti kabul etmeyecek kadar hassas bir konu ve bunun böyle olduğunu en iyi bilen siyasi kadrolar da AK PARTİ kadrolarıdır çünkü biz bu işi çok bihakkın yaşadık, çok içeriden yaşadık, çok canımız yandı ve bunun, şimdiye kadar Türkiye'nin tercih ettiği demokrasinin bir türlü oturamamasının temel sebeplerinden biri olduğunu da biliyoruz. Neyi kastediyorum? Şunu: Kılık kıyafet dünyanın her yerinde, dünyanın bütün kültürlerinde bir statü sembolüdür; hele geleneksel toplumlarda, sanayileşme öncesi toplumlarda tamamen öyledir ve bunun kavgasını ilk veren de bizler değiliz, pek çok toplum bunun kavgasını vermiştir ama sanayileşmeyle, endüstrileşmeyle, Birinci ve İkinci Dünya Savaşı tecrübelerinden sonra pek çok ülke bunu aştı, biz aşamadık, şimdi aşıyoruz. Yani Türkiye, sanayileşirken sanayileşmenin kültürel boyutunu da tamamlıyor, bunu biraz da öyle alalım. Mesela, bizim dışımızdaki Türk dünyası, İslam dünyası, Avrupa dünyası bizim bu meseleyi nasıl tartıştığımıza, nasıl çözdüğümüze, nasıl sonuca bağladığımıza bakacak, onlara emsal olacağız. Onun için, şöyle diyebilirdi muhalefetten arkadaşlar: “Beraber bir önerge verelim.” Öyle bir teklif gelmedi, kendi önergesini verecek, o kabul edilecek; bu da bir siyasettir.

Dolayısıyla ben bu olanları tamamen siyasi bir tavır olarak değerlendiriyorum, Komisyonun terk edilmesi siyaset değildir, Komisyonun terk edilmesi siyaset sahasını terk etmektir, işte orada asıl oyun başlıyor.

Ben meramımı anlattım zannediyorum, bütün arkadaşlarımı saygıyla selamlıyorum.

MUHAMMET EMİN AKBAŞOĞLU (Çankırı) – Sayın Başkanım, çok kısa söz alabilir miyim?

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Sayın Akbaşıoğlu, kayıtlara geçmesi açısından bir cümle olarak alayım.

Buyurun.

MUHAMMET EMİN AKBAŞOĞLU (Çankırı) – Çok teşekkür ediyorum Sayın Başkanım.

Şimdi, biraz evvel hep beraber sükunetle bütün fikirleri hakikaten dinledik, demokratik çoğulculuk çerçevesinde herkes kanaatlerini... Tamamen taban tabana zıt, hakikat dışı, çarpıtılarak ortaya konulan cümleleri de büyük bir dikkatle ve sabırla dinledik, hiçbir müdahalede bulunmadık. Bu zemin demokratik bir zemin, barikâi hakikat müsademeyi efkârdan doğar, dolayısıyla bütün fikirler burada tartışılacak, fikre de fikirle karşılık verilecek, hukuki mütalaalar, değerlendirmeler de burada ilgili arkadaşlar tarafından ortaya konacak. Biz buradayız ama CHP ve İYİ Parti, bütün temsilcilerini, bütün Anayasa Komisyonu üyelerini ve olmayan kişileri de hep beraber alıp götürdü. Bakın, bu önemli, bunun zapta geçmesi lazım. Hani bireysel olarak özgürlük, hani bireysel yaklaşım; herkesin kendi vicdani kanaatleri doğrultusundaki yaklaşımını ortaya koyma çerçevesi? Dolayısıyla bir emirle, bir talimatla hep beraber hareket edilmesi ve daha önceden kaleme alınmış bir kurgunun, bir tiyatronun hep beraber izlenmesine şahit olduk. Bu önemli, bakın, metinden okudular bazı sayın vekiller, önceden cümleler, kelimeler metne yazılmış ve ben de gene zapta geçmesi açısından çok önemli görüyorum, okuyorum efendim 337 milletvekilinin vermiş olduğu teklifi okuyorum: “Temel hak ve hürriyetlerin kullanılması ile kamu veya özel kesim tarafından sunulan mal ve hizmetlerden yararlanılması, hiçbir kadının başının örtülü veya açık olması şartına bağlanamaz.” Dolayısıyla bu konuda, her ne sebeple olursa olsun bakın, her ne sebeple olursa olsun başını örten veya açan kişi her türlü temel hak ve özgürlüklerini kullanma ehliyetine sahiptir, asla bir kısıtlamaya tabi tutulamaz, net. Dolayısıyla biraz evvel önerge münasebetiyle, CHP ve İYİ Partinin müştereken vermiş olduğu önerge çerçevesinde, güya ortaya koymaya çalıştıkları hususların hepsini, bu bizim teklifimizin birinci fıkrası zaten teminat altına alıyor. Bu konuda mugalataya, birtakım istismarlara hiçbir şekilde kapı aralamıyor. Dolayısıyla bütün bu iki partinin temsilcilerinin şu tavrı ikircikli bir tavidir, samimiyetsiz bir tavidir ve aslında siyasi istismar tavidir, net ve açık bir şekilde ortaya çıkmıştır. Başörtüsü meselesinin de ailenin ve evlilik birliğinin teminat altına alınması, çocukların üstün yararının gözetilmesi gerektiğine dair 41’inci maddeyle ilgili de tamamen o konuyla ilgili gündem olmasın diye kaçıp sıvışmak için buradan gittikleri nettir, bir siyasi atraksiyon ve operasyon içerisindedirler, bunu mahşeri vicdan değerlendirecektir.

Devam ediyorum ikinci fıkraya, teklifimizin ikinci fıkrası: “Hiçbir kadın; dinî inancı sebebiyle başını örtmesi ve tercih ettiği kıyafetinden dolayı eğitim ve öğrenim, çalışma, seçme, seçilme, siyasi faaliyette bulunma, kamu hizmetlerine girmeye diğer herhangi bir temel hak ve hürriyeti kullanmaktan ya da kamu veya özel kesim tarafından sunulan mal ve hizmetlerden yararlanmaktan hiçbir surette yoksun bırakılamaz. Bu nedenle kınanamaz, suçlanamaz ve herhangi bir ayrımcılığa tâbi tutulamaz. Alınan veya verilen bir hizmetin gereği olan kıyafet söz konusu olduğunda devlet, ancak dinî inancı sebebiyle kadının başını örtmesini ve tercih ettiği kıyafetini hiçbir surette engellemek şartıyla gerekli tedbirleri alabilir.” Dolayısıyla burada ileri sürülen her türlü hususları da düzenleme altına alan, başı açık veya başı örtülü bütün Türk vatandaşlarının, bütün insanların temel hak ve özgürlüklerini teminat altına alan bir düzenlemeyi tamamen siyasi saiklerle, siyasi şovlarla, siyasi tiyatrolarla siyasi

istismar malzemesi yapanlar İYİ Parti ve CHP'dir. Bu, apaçık bir şekilde tescillenmiştir, bunun değerlendirmesini, mahşeri vicdanında aziz ve asil milletimiz de mutlaka yapacaktır. Şunu da ifade etmek istiyorum ki: AK PARTİ'yi kurumsal olarak töhmet altında bırakan yaklaşımlar nedeniyle... Biz bu konuda evet, uzlaşmaya açıldık, evet, diyaloga açıldık, evet, her türlü görüşün serbest bir şekilde ortaya konmasına en başından beri açıldık ancak burada bir kurgu ve operasyon olduğu nettir.

Bu "gol" meselesine gelince, Sayın Kılıçdaroğlu kendisi demek ki kendi kalesine gol attırmak istedi, o zaman onların söylediğine göre çünkü bu meseleyi durup dururken gündeme getiren, kanun teklifini sunan Sayın Kılıçdaroğlu oldu. Biz de buyurun, daha nitelikli bir kanunla değiştirelim dedik. Buyurun, siz gol atın, 400'ün üzerinde oyla CHP ve İYİ Parti de "Evet." desin, 400'ün üzerinde bizim ortaya koyduğumuz teklif geçsin, siz gol atın, gol atmak sizin elinizde. Ne için o zaman bu konuyu da istismar ediyorsunuz?

Dolayısıyla bu konuda korku ve seçim endişesiyle hareket ettiğimiz ithamı tam da kendilerinin kafalarındaki kilerin ve zihinlerindeki kilerin ifşasıdır. Aslında, suçladıkları her şey kendilerinin düşünceleridir, dolayısıyla bir yaftalamadır. Kendi düşüncelerini, yaklaşımlarını ve siyasi duruşlarını bizim üzerimize bocalamak suretiyle kafa karıştırma ve tamamen tersine propagandayla buradan siyasi nemalanma peşinde olan, samimiyetsiz, takiyeci, ikiyüzlü bir muhalefetle karşı karşıya olduğumuz açık ve beyandır diyor, Yüce Komisyonu saygıyla selamlıyorum.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Teşekkür ediyorum.

Sayın milletvekilleri, şimdi, 1'inci maddeyi zaten kabul etmiştik ama bir cümlelik bir açıklama için Sayın Başkan Vekilime bir söz vereceğim, ondan sonra, Sayın Başkan Leyla Hanım geliyor, 2'nci madde üzerinde konuşmak isteyen arkadaşlarla devam ettireceğim, olur mu? Yani 2'nci maddeyle ilgili dolayısıyla zaten Feti Bey sizlerin de var, bende kayıtlı şeyler, sadece Ali Bey'e kısa bir söz vereceğim.

RAVZA KAVAKCI KAN (İstanbul) - Benimki 1'inci maddeyle alakalıydı.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Olabilir ama işte 1'inci madde oylandı, kabul edildi. 2'nci maddede siz oradan değerlendirirsiniz.

Buyurun Sayın Özkaya.

ALİ ÖZKAYA (Afyonkarahisar) - Sayın Başkan, Saygıdeğer Komisyon üyelerimiz, değerli milletvekillerimiz ve kıymetli katılımcılar; Meclis Araştırma Hizmetleri Başkanlığımızın bütün dünya anayasalarında yaptığı incelemede dünyanın 23 anayasasında açıkça "din" kavramı ve din ve vicdan özgürlüğü belirlenmiş, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin pek ünlü Türkiye kararında da başörtüsüyle ilgili din ve vicdan özgürlüğüne engel olan bir profesörün aldığı cezanın onaylandığı sabit. Bizim Anayasa değişikliğimiz, 24'üncü maddenin birinci fıkrasındaki düzenleme, genel, tüm kadınları hiçbir kısıtlamaya tabi kılmaksızın -başörtülü başı açık- tüm haklardan eşit, adil bir şekilde yararlanmasını mutlak bir anayasal güvence altına alıyor.

İkinci fıkranın ayrıntılı, gerekçeli ve uzun yazılmasının temel sebebi Türkiye'nin yaşadığı geçmişten beri gelen sıkıntılar da başörtüsü nedeniyle. Tabii ki başörtüsünü bir kavram olarak koymak gerekiyor.

İkinci kısmı, tercih ettiği kıyafetteki her ikisinde de atfı dinî bir inanç sebebiyle. Yine, Anayasa Mahkemesi, Tuğba Arslan kararında neyin dinî inanç, neyin bireysel bir tercih, neyin vicdan özgürlüğü içinde olduğunu, bunların toplumun genel kabulleriyle kolayca tespit edilecek kavramlar olduğunu belirlemiş. Benim kanaatim, bu ikinci fıkradaki "hiçbir kadın..."dan sonraki noktalı virgülün "dinî inancı sebebiyle..." kısmına konulduğunda daha doğru, ikisine de atfı tam bir tekabül ettireceği düşüncesindeyim.

Bu hususu, arkadaşlarımız, İYİ Parti ve CHP'deki arkadaşlarımız keşke açık, beraberce bu noktaya getirdiğimiz hususu da tamamlasalar diyorum, hepinize teşekkür ediyorum.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Teşekkür ediyorum.

2'nci maddeyi okutuyorum:

MADDE 2- Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 41 inci maddesinin kenar başlığı "I. Ailenin korunması, evlilik birliği ve çocuk hakları" şeklinde ve birinci fıkrasında yer alan "temelidir ve" ibaresi "temelidir. Evlilik birliği, ancak kadın ile erkeğin evlenmesiyle kurulabilir ve" şeklinde değiştirilmiştir.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – 2'nci madde üzerinde söz isteyen Sayın Usta, buyurun.

LEYLA ŞAHİN USTA (Konya) - Başkanım teşekkür ediyorum öncelikle.

Ben de tüm heyeti saygıyla selamlıyorum.

Tabii, az önce yaşadıklarımız içimizi daralttı açıkçası. Neden derseniz, yirmi yıl önce duyduğumuz cümlelerin aynısını yeniden duyduk. Yok efendim, Siz başınızı şu sebepten örttünüz, bu sebepten örttünüz. Hâlâ işte "Siyasi sebeple örttüğünüz için masanın altında saklandınız." şöyle, böyle; birtakım ithamlarla karşılaştık yine, İYİ Partiden Erhan Usta'nın sözlerinden bahsediyorum, bunlar hâlâ incitici sözler, doğru değil.

Özellikle dinî inancın yazılmasını neden önemsiyoruz? Çünkü o dönem -geçen toplantıda da anlattım- zaten soruldu ve biz dedik ki: "Ben dinî inancım gereği başımı örtüyorum." dediğim için özellikle yasaklandı yani dinî inancın bir sembolü denilerek bu yasak uygulandı. Şimdi, maalesef, bu önergeyle birlikte sanki yeniden zamanı ve vakti geldiğinde "Dinî inanç kapsam dışında tutulacak, dinî inancıyla örtmek isteyenleri biz yine yasaklayacağız." mantığını güdüyorlar; buna müsaade edemeyiz. Zaten bu sebeple biz bunun özellikle yazılmasını arzu ediyoruz. Biri aklına estiği zaman çıkıp da "Anayasa'da dinî inanç yazılmamış kardeşim, sen dinî inancın sebebiyle takıyorsun, ben seni yine almıyorum kapıdan." dediğinde ne yapacağız? Yine kapı dışında kalacağız. Bunu engellemek için bence bunu...

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Başını örtmeyi bile tanımlayabilir, kısmen bile yapabilir yani.

LEYLA ŞAHİN USTA (Konya) – Evet, evet. O yüzden, dinî inancın buradaki ehemmiyeti bence çok önemli ve hâlâ kadınların -o günde söyledim- niyetlerinin okunma çabası çok incitici ve gerek o dönemde gerekse bu dönemde milletin huzurunda çok açık ve net söylüyoruz, başörtüsü meselesinin artık siyasi bir polemik meselesi olmaktan çıkarılmasını en çok isteyen bizleriz çünkü bunların en çok acısını yaşayan bizleriz. Kimsenin bizim başörtümüzle uğraşmasını da istemiyoruz, biz de kimsenin başıyla, kıyafetiyle uğraşmak istemiyoruz. Onun için, Anayasa'da bunların tanımlanması çok önemli ve kıymetli. Anayasa teklifimizin bu hâliyle geçmiş olması, Genel Kurula kadar böyle gelecek olması kıymetli ama Genel Kurula kadar belki, muhalefetin bu söylemler üzerine fikri değişik ve "Evet, doğru söylüyorsunuz, 'Dinî inanç sebebiyle başını örtenlere yine yasak uygulanabilir.' gerekçesiyle biz de düşündük, kararımızı değiştirdik." diyerek bu işin doğrusunun bu olduğu anlayışına kavuşarak onları Genel Kurulda oylarını kullanmaya da davet ediyoruz özellikle. Bu, Türkiye'nin meselesiye bunu hep birlikte çözmeyi arzu ediyoruz.

Hep bir kurgudan bahsediyorlar, kurgumuz falan yok; derdimiz, meselemiz, kadınların dinî inançları ve din ve vicdan özgürlüğü üzerinden, başörtüsü üzerinden siyasete malzeme yapılmasından vazgeçilmesidir. Hele hele, böyle konuşup, bağırıp çağırıp bize verilecek söz hakkını beklemeden çekip gitmek de açıkçası ciddi bir edepsizliktir ve saygısızlıktır diye düşünüyorum. Dinlemeye tahammülleri yok, o zaman da öyleydiler, yine öyleler. Keşke bunlar yaşanmasaydı.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Feti ağabey, buyurun, size söz veriyorum.

FETİ YILDIZ (İstanbul) – Değerli arkadaşlar, saat 15.00'ten 19.00'a kadar yani on dakika önceye kadar, Cumhuriyet Halk Partili ve İYİ Partili arkadaşlara istedikleri kadar konuşmaları için süre tanındı fakat bu arkadaşların söyleyeceği fazla şey yoktu çünkü bir cümle üzerine, bir kelime üzerine kurgulanmış bir tertip. 41'inci maddeye geçildiğinde salonu terk edeceklerini biliyorduk biz, böyle bir hazırlıkları vardı, başka türlü de bir davranış bekleyemezdik. Anlattıklarının hiçbir mantığı olmadığını burada uzun uzun anlatmaya gerek yok; elbette, başörtüsü dinî inanç gereğidir. "Dinî inanç gereği"nin çikarılmasının herhangi bir noktasında Milliyetçi Hareket Partisi yoktur, buna ne tahammül ederdi ne de müsaade ederdi.

Değerli arkadaşlar, 2'nci maddeye gelirse gördüğümüz yanlışları söylemeye cesaret edemezseniz o yanlışları yavaş yavaş benimsersiniz ve yanlışlar size doğru gelmeye başlar. Ahlakın ahaksızların elinde oyuncak olduğu bir toplumdaki hayır gelmez. Yanlış yaptığımızda bizi uyarmalısınız, elbette uyaracak arkadaşlar; eğer o uyarıları dikkate almazsak bizden hayır gelmez ancak gerçeği de biz onlara anlatmazsak o zaman bizden hayır gelmez. Biz burada hakkı, hakikati, adaleti anlatıyoruz. Neredeyse elli yıl çile çekmiş arkadaşlarımızı burada bizzat dinliyoruz, dinlerken "Vah vah..." diyorlar ancak karar verme aşamasına geldiğinde, otuz yıl önce ne yaptılarsa, yirmi yıl önce ne yaptılarsa aynı yapılmaktan da bir adım geri kalmıyorlar; bunu görmek zorundayız.

2'nci maddede dünyanın birçok ülkesinde arkalarına aldıkları academia, siyaset, medya araçları, uluslararası sermaye, bazı holdingler "LGBT"nin -adını bile söyleyemiyoruz- bu sapkın akımın lobilerini her türlü maddi olarak desteklemekte ve büyük bir algı oluşturmaktadır, dünyanın her tarafında bu bir mesele hâline gelmiştir. Daha önce konuşan arkadaşımız, profesör arkadaş "Toplumda bu neredeyse yüzde 4 seviyesinde." falan dedi, yüzde 4 korkunç bir şey. Yani sokağa gönderdiğimiz çocuğumuzu, "Sokakta oynasın." dediğimiz, akşam ezanıyla beraber eve çağırdığımız çocuğu sokakta nasıl tehlikeler beklemektedir? Bana göre -maddeler arasında kıyas yapılmaz ama- bu madde de 1'inci madde kadar önemlidir, bunu ihmal edemeyiz. Devletimizin görevlerinin arasında da ahlaklı nesiller ve sağlıklı nesiller yetiştirmek vardır. Devletimiz bunu bihakkın yerine getirmiş midir? Evet diyemeyiz. Yani görüyoruz, buna karşı çıktığımız anda, bu lobilere, bu ahksız lobilere karşı çıktığımız anda bir linç kampanyasıyla karşı karşıya kalıyorsunuz. Yine, öyle bir azınlık var ki bunlar her türlü faaliyetin içerisinde ve iftira atmaktan da hiçbir zaman... Yani Allah'ı yok, dini yok, mezhebi yok, insanlığı kalmamış, her türlü melanetin içindeler. Aileyi insanlıktan sapma olarak görece kadar yoldan çıkmış bir Lût kavmiyle karşı karşıyayız yani Lût kavminin bugünkü versiyonuyla karşı karşıyayız. Arkadaşlar, kadının kadınla yaşamasını, erkeğin erkekle yaşamasını aile olarak tanımlayan bir grup var, hiç azımsanmayacak bir grup. Bunların farklı cinsel tercihlerine karşı çıkanlar da... Dünyanın bir televizyonda bir avukat hanım "Bu karşı çıkanlar marjinal bir azınlık. Erkeğin erkekle yaşaması, kadının kadınla yaşamasından, aile olmasından bunlara ne? Bunun önünde de bir engel olmaması lazım, yasal bir engel de yok." diyor yani kendine göre bahaneler üretmeye çalışıyor. Tabii, verilecek çok cevap var, çok fazla cevap var ama asıl bunun bir tarihi geçmişi var yani Lût kavminde, Hasan Sabbah'ın Alamut Kalesi'nde buna benzer şeyler var ama önemli olan, şimdiki nesli korumak. Neslimizi korumak için de bizim bazı tedbirler almamız lazım. Aile birliğini devletin koruması için bu maddenin Anayasa hükmü hâline gelmesi lazım. Diyorlar ki: Medeni Kanun'da var, şu kanunda var, bu kanunda var; bir evlilik kadın ile erkek arasında olur. Böyle bir şey yok, doğru dürüstü, tam bir açık tanımı yok. Milletimizin mahremiyetini, ailesini, cinsiyetinin, nesillerini bozmaya elbette hiç kimsenin gücü yetmeyecektir. Milliyetçi Hareket Partisi ve AK PARTİ milletvekillerinin tamamının imzasıyla 41'inci

maddedeki yapılan değişiklikle, ailenin ve evlilik kurumunun her türlü tehlikeye, tehdide, saldırılara, sapkın akımların dayatmasına karşı korunması amaçlanmıştır. Muhalefet partileri ailenin korunmasıyla ilgili maddenin tekliften çıkarılmasını istiyor “Tamamen çıkaralım.” diyor, şurasını düzeltelim, şurasını değiştirelim diye bir şey yok “Çünkü Türk toplumunda, Türkiye’de böyle bir tehlike yok.” diyorlar. Tabii, gerçek bundan çok farklı, bu anlattıklarından farklı. Dışarıdaki tehlikeleri biliyoruz, hatta, bu tehlikeler basın yayın yoluyla da o kadar çok ileri gitmiş ki eskiden sübliminal yöntemlerle yapılmaya çalışılan manipülasyonlar şimdilerde açık seçik ortaya konuluyor, cinsel gelişimini tamamlamamış çocukların saf akılları bulandırılmaya çalışılıyor. Özellikle, Türkiye aleyhinde yaptıkları yayınlarla ve eşcinselliğin övüldüğü dizi ve filmlerde, özellikle tepki çeken Netflix, millî ve manevî değerlerimizi ayaklar altına alıyor, bu konuda içerikler üretiyor. Uluslararası dizi ve film izleme platformları artık eşcinsel temalı yayınların ötesinde bunu özendiriyor yani sapkın ilişkileri ekrana getirmekte de hiçbir beis görmüyorlar. Burada devletimize düşen büyük görevler vardır. Arkadaşlar, iş dünyada o kadar kötü bir hâl almış ki Youtube’un CEO’su diyor ki: “Ben artık çocuğuma izletmek istemiyorum. Netflix izletmiyorum, Youtube dahi izletmek istemiyorum, sınırlamalar koydum.”

Kısacası, değerli arkadaşlar, madde gerekçesinde olduğu gibi, aile, Türk toplumunun temelidir ve ailemizi, neslimizi, geleceğimizi korumak zorundayız. Bunun için de fazla uzatmadan -elbette arkadaşlarımız bu konuda geneli üzerinde konuşma yaptılar, yine konuşsunlar ama- bir an önce oylamaya geçelim. Zannedersenem, bir değişiklik teklifi de gözükmüyor.

Teşekkür ederim, sağ olun.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Başkanım, çok teşekkür ediyorum.

Şimdi, şöyle bir yöntemle devam edeceğiz, arkadaşların bilmesi açısından söylüyorum: Önce bu madde üzerinde Komisyon üyesi olan arkadaşlarıma kısa sözler vereceğim, sonrasında diğer milletvekillerimize vereceğim, yine, STK’lerden söz isteyenlere de -Barolar Birliğinin falan söz talebi vardı- çok kısa bir söz verdikten sonra oylamaya geçeceğim.

Ancak daha öncesinde, Başdenetçimiz Sayın Malkoç’un cevap vermesi gereken bir husus vardı, gerçi soru soran milletvekillerimiz buradan ayrıldılar ama kayıtlara geçmesi için Başkanım eğer lütfeder de kısa bir cevap verirseniz iyi olur diye düşünüyorum.

Buyurun efendim.

KAMU BAŞDENETÇİSİ ŞEREF MALKOÇ – Çok teşekkür ediyorum.

Sayın Başkan, değerli Divan, saygıdeğer milletvekilleri, kıymetli arkadaşlarım; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Sayın Başkanım, aslında benimki bir söz isteme babından değildi, Bülent Tezcan Bey “Kamu Denetçiliği Kurumuna LGBT konusunda başvuru oldu mu?” diye sordu, kayıtlara geçti, en azından bilgi eksikliği olmasın diye ben bilgi arz etmek istedim. Kamu Denetçiliği Kurumuna bu noktada başvurular oldu, şöyle: Bunların 6 tanesi direkt LGBT’yle ilgili yani o tür derneklerin, benzeri kuruluşların başvuruları oldu. Bunun yanında, İstanbul Sözleşmesi yürürlükteyken barolarımızın önemli bir kısmı sözleşmenin yürürlükte kalması için ama sivil toplum kuruluşlarından, platformlardan 214 kurum veya tüzel kişi de İstanbul Sözleşmesi’nin kaldırılması için müracaat etti. Bu müracaatlara baktığımızda, başvuruların 120 tanesinde LGBT’nin yol açtığı sıkıntılardan ve tehlikelerden bahsediyordu.

Sayın Başkanım, söz almışken bu konuda bir hususu daha arz etmek istiyorum. İki ay önce, biz Kamu Denetçiliği Kurumu olarak Avrupa projesi çerçevesinde 50’ye yakın arkadaşımızı değişik zamanlarda Avrupa’daki ombudsmanlık veya Venedik Komisyonu veya Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi gibi kurumlara gönderdik. Biz de kapanış ziyaretini yaptığımızda Avrupa İnsan Hakları

Mahkemesiyle görüştük, Avrupa Parlamentosu ve 3 komisyonuyla görüştük, Türkiye'nin Avrupa Birliği ilerleme raporunu yazan komisyonun başkanı ve üyeleriyle görüştük; istisnasız, tümünde hak ve özgürlükleri sayarken LGBT konusunda ısrarla durdular ve bu konuda da bunu bir proje olarak -biz de bir hak arama kurumu olduğumuz için- ısrarla vurguladılar. Yine bize gelen şikâyetler kapsamında veyahut da görüştüğümüz anlamda, Zeki Hoca ifade etti, bu olay bir tsunami gibi geliyor. Eğer Aile Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Diyanet İşleri teşkilatı veya sivil toplum örgütleri bu manada -sadece itiraz etmekle ilgili değil- gerçekten sosyal faaliyetlerde bulunmazlarsa veyahut da buna ilişkin tedbirler almazlarsa bu bir tsunami gibi geliyor. Bir müddet sonra belki de hiç dönülmeyecek bir noktaya gelecek. Burada da en büyük tahribatı yine bu genç yavrularımız görüyor. Biraz önce bilimsel olarak yaptığı çalışmalardan söyledi, on altı yıl ile yirmi beş yıl arasında ömür kısalması falan ama ondan daha önemlisi, öyle zannediyorum ki annelerin babaların feryadı çok daha etkili olacaktır. O açıdan, biz bu 41'inci maddedeki düzenleme... Hani, muhtevası şöyle olur, böyle olur, önergelye değişir, onu bilmiyorum, o, Meclisin takdirinde, Komisyonun takdirinde ama buna çok ciddi tedbirler alınması lazım; itiraz etmek, karşı çıkmak, gördüğümüz kadarıyla yeterli değil, bunun bir devlet projesine dönüşmesi lazım.

Şunu da izah edeyim: Geçen oturumda kısmen değindim, Türkiye Büyük Millet Meclisinde 2 dönem görev yaptım, sekiz yıl. Son dönemde 21'inci Dönemde Merve Hanım'la birlikteydik. Merve Hanım yemin için kürsüye çıktığında o olumsuz tepkiyi, rahmetli Bülent Ecevit'in o tepkisini yaşayan bir arkadaşımızın, onun hüznü içimizdeydi hâlâ. Ayrıca, Refah Partisi ve Fazilet Partisi Anayasa Mahkemesince başörtüsü sebebiyle kapatılmıştı ve ben o iki partinin de Anayasa Mahkemesinde savunmalarını yapmış bir arkadaşımızım. Şimdi, burada, partiler arasında başörtüsü konsensüsünü görünce memnun olduğumu ifade etmek istiyorum. Herhâlde arkadaşlar ayrıldı ama önemli değil, bu konsensüs temin ediliyor demek, bu ayrılma geçicidir, öyle zannediyorum. Bu konsensüsün diğer hak ve hürriyetlerle ilgili konularda da temin edileceği kanaatindeyim.

Teşekkür ediyorum efendim, saygılar sunuyorum, başarılar diliyorum.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Çok teşekkür ediyorum Başkanım.

Sayın Bilen, size söz veriyorum.

Buyurun.

İSMAİL BİLEN (Manisa) – Sayın Başkanım, muhterem arkadaşlar; ben de hepinize hayırlı akşamlar diliyorum.

Keşke arkadaşlar ayrılmasaydı, şu hususu yüzlerine de söylemek isterdim ancak kayıtlara geçişin babından bunu ifade etmek isterim. Altmış-yetmiş yıldır bu mağduriyetlerin müsebbibi olanların bizi samimiyet testine tabi tutmalarını akıl tutulması olarak görüyorum. Hatiplerin meselenin özüne girmeden, geneli üzerinde yaptıkları konuşmalara da baktığımızda işin etrafında dolandıklarına ancak bu işe çözüm bulma noktasında samimi bir tavır ve duruş gösteremediklerine de şahit olduk. İnşallah, Genel Kurulda bunun tersini gerçekleştirme imkânımız olabilir. Hani, bir de uzlaşmadan çok sık söz eder muhalefet. Bunu değişik konuşmalarımızda da ifade etmiştim; uzlaşma, azınlığın çoğunluğa tahakkümü olmamalıdır. Keşke bizim yaptığımız gibi, önergelerini bizimle de paylaşılsalardı, bizim kurumsal olarak gerek AK PARTİ gerekse Milliyetçi Hareket Partisi, Cumhur İttifakı olarak kendilerine tekliflerimizi, hatta yazılı metne dönüştürmeden önerilerimizi götürdüğümüz gibi onlar da önergelerini bizlerle paylaşılsalardı, biz de onun üzerinde bir fikir beyan edebilseydik ya da Genel Kurulda zaman zaman yaptığımız gibi, bizim ve onların verdiği önergeleri müşterek bir önergeye dönüştürüp, birlikte imza altına alıp Komisyonunda veya Genel Kurulda -bu yol henüz tükenmiş, bitmiş değil- yapma imkânına sahip olabilseydik ve olalım inşallah, tekrar bunu ümit ediyorum.

Yine, Anayasa değişiklik teklifimizin burada yapılan konuşmalardan ne kadar haklı olduğu, muhalefetin görüşmelerde takındığı ve söylediği ifadelerden ve tavırlardan da net bir şekilde anlaşılmaktadır. Bunu üzülerek söylüyorum, konuşmaları çok samimiyetle, can kulağıyla dinlediğimde, hiç kimse meselenin çözümüne yönelik bir girişimi veya ifadeyi kullanmadı. Daha önce de ifade etmiştim, sivil toplum örgütlerimiz başta olmak üzere, özellikle de baroların ve yüksek mahkemelerin özellikle temel hak ve hürriyetler noktasında kısıtlayıcı tutum ve davranışlarından bir hukukçu olarak hep üzüldüm, zaman zaman da utanç duydum. Şimdi gelinen noktayı çok kıymetli, değerli bulunduğumu da ifade ettim. Eğer temel hak ve hürriyetler noktasında bir kısıtlamaya gitmeyeceksek -tekrara girmek için söylemiyorum- Cengiz Bey'in de bahsettiği gibi, gerek dinî inancı gereği gerekse inancı dışında da kılık kıyafetini dilediği gibi seçme hürriyetine her vatandaşın sahip olabileceği bizim getirdiğimiz metinde aynen durmaktadır.

Son, ikinci bölümle ilgili, 41'inci maddeyle ilgili özellikle bir şeyi de söylemek istiyorum: Özellikle de hekim arkadaşımızı da dinledikten sonra, konunun ne kadar ciddi olduğunu, ne kadar vahim olduğunu, gençlerimiz ve aileler için de ne kadar tehdit taşıdığını gördüm bir hukukçu olarak, bir Anayasa Komisyonu üyesi olarak, bu hususta da getirdiğimiz teklifin inşallah kurumlarımızı da ciddi sorumluluklar yükleyerek bu tehdidi bertaraf etme ya da gelişimini durdurma noktasında hem Hükümetimize hem Hükümetlere hem de devlete görevler ve sorumluluklar yüklemesi sebebiyle teklifi olumlu buluyorum.

Hepinize saygılar sunuyorum.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Çok teşekkür ederim.

Şimdi, burada kurumlarımız var. Sayın vekillerim, size söz vereceğim ama bu arada kurumlarımızdaki arkadaşlarımızın da görüşlerini alalım.

Faruk Bilir Hocamız, çok kısa bir değerlendirmede bulunursanız memnun olurum.

Buyurun Hocam.

KİŞİSEL VERİLERİ KORUMA KURUMU BAŞKANI PROF. DR. FARUK BİLİR - Sayın Başkanım, değerli Komisyon üyeleri; ben de hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Tabii, bende bir Anayasa hukukçusu olarak yapılan düzenlemenin aslında ilk fıkrasının başı açık ve başı örtülü kadınları eşit koruma altına aldığını; ayrıca, sunulan hizmetlerden yararlanılmasının, anayasal güvenceye kavuşturulmasının son derece önemli olduğunu söylemek isterim ve bu yapılan düzenlemenin de demokratik hukuk devletine ve laik devlet anlayışına uygun bir değişiklik olduğunu söyleyebilirim.

Dinî inancı sebebiyle başını örten ve kıyafet tercihinde bulunan kadınların da haklarının en üst düzeyde güvence altına alındığını görmekteyiz çünkü Anayasa'nın da amacı budur.

Teklifin 1'inci maddesinin ikinci fıkrasına göre hiçbir kadın; dinî inancı sebebiyle başını örtmesinden ve tercih ettiği kıyafetinden dolayı ayrımcılığa tabi tutulamaz denilmekte. Hatta, hizmetin gereği olarak bir kıyafet zorunluluğunun olması durumunda dâhi başını örtmesi ve tercih ettiği kıyafetin hiçbir surette engellenmemek şartı getirilmektedir. Bu açıdan olumlu bir düzenleme olduğunu söylüyorum.

Tekrar, söz verdiğiniz için teşekkür ediyorum.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Hocam, çok teşekkür ediyorum.

Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu Başkanımız Profesör Doktor Hasan Tahsin Fendoğlu da Komisyonumuzda. Ben kendisine de kısa bir söz vermek istiyorum.

Buyurun Sayın Fendoğlu.

BİLGİ EDİNME DEĞERLENDİRME KURULU BAŞKANI PROF. DR. HASAN TAHSİN FENDOĞLU - Teşekkür ederim Sayın Başkanım.

Sayın Başkanım, çok değerli Komisyon üyeleri, değerli sivil toplum kuruluşu mensupları, çok değerli konuklar; Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu olarak bize de başvurular yapıldı. Özellikle bu 41'inci maddeyle ilgili, İstanbul Sözleşmesi bağlamında Cumhurbaşkanlığı kararının gerekçesi istendi. Birkaç başvuru oldu.

Bunun dışında, ayrıca, daha önce RTÜK üyeliği de yaptım, hâlen de bir fakültede anayasa hukuku hocası olarak bulunuyorum.

Demin konuşmalarda, bu konuda bir dip akıntı olduğu üzerinde duruldu. Aslında, bir dip akıntı değil de bir dip sel gibi bir şey de söylenebilir. Çok güçlü bir akım var, demin yüzde 4 olduğu söylendi. Üniversitede hâlen ders veren bir hoca olarak, anayasa hukuku hocası olarak bunu çok yakından görüyoruz. Bir de üniversitede yapılan seminerler, konferanslar, bunlar da bu konuda çok etkin ve cinsiyet eşitliğinin altına sığınarak birtakım propagandaların yapıldığını görüyoruz. Ayrıca, diziler, Netflix'teki diziler veya sosyal medyadaki, YouTube'daki medyaya veya filmlere bakıldığında -epey bir zamandır, bu yeni bir şey değil- bu konuda çok nahoş olan olayların olduğunu görüyoruz, RTÜK'ün ihlal kararlarına baktığımızda da bunları görüyoruz. Bazı sivil toplum kuruluşlarımızda da yine bu tür kuruluşların teşkilatlandırıldığını görüyoruz. Bu nedenle, 41'inci maddede yapılması istenilen değişikliğin, ihtiyacın üzerinde zaruret olduğunu söylememiz gerekiyor, büyük fayda olduğunu söylememiz gerekiyor.

“Türk aile yapısı” diye bir şey var mıdır? Vardır ve kanunlarımızda da var ama bunun anayasal güvenceye kavuşturulması gerekiyor. RTÜK Kanunu'nda var, diğer bazı kanunlarda Türk aile yapısı var ve bu Türk aile yapısı, asırlar içerisinde iyice pekişmiştir de. Dolayısıyla bunun kanunlarda olması yetmez, anayasal bir güvenceye mutlaka kavuşturulması gerekiyor.

Ayrıca, geçen 1'inci madde için de izninizle bir cümle söylemek istiyorum. Çok hassas olan bu konuda, anayasal açıdan problemin bitirilmesi son derece iyi; bu, geçti gerçi ama 24'üncü maddeye iki fıkra eklenmekle temel haklarda bir ayrımcılık yapılması da önlenmiş oluyor. Çoğu anayasa hukukçularımıza göre, eğer bir hak Anayasa'da yer almışsa bu bir temel haktır ama kanunda yer almışsa bu sadece bir haktır. “Hak” ile “temel hak” farklı kavramlardır, dolayısıyla Komisyonun kabul ettiği 1'inci maddeyle de temel hak durumuna yükselmiş oluyor ve yine 41'inci maddede eklenen birkaç kelimeyle de olsa bunun da haktan bir temel hak mesabesine yükseldiğini görüyoruz. Böylece, ayrımcılık yapılması da önlenmiş olacak.

Sonuç olarak, Anayasa'mızın hem 24 hem 41'inci maddelerine ilişkin yapılan Anayasa değişikliği teklifinin anayasal açıdan zaruri, faydalı ve yerinde olduğunu düşünüyorum.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Ben çok teşekkür ediyorum Hocam.

Şimdi de Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumundan Sayın Zennure Ber Hanım'a söz vermek istiyorum.

Buyurun efendim.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU KURUL ÜYESİ ZENNURE BER – Çok teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Ben de Komisyonun değerli üyelerini saygıyla sevgiyle selamlıyorum Kurumum adına.

Türkiye İnsan Hakları Eşitlik Kurumuyla alakalı kısa bir bilgi vermek isterim. Paris Prensipleri çerçevesinde 6701 sayılı Kanun’la kurulmuş; idari, mali özerkliğe sahip, ülkemizde ulusal önleme mekanizması görevi icra eden tek kurum; ulusal düzeyde hak arama mekanizması aynı zamanda.

3 temel görevimiz var: İnsan haklarının korunması ve geliştirilmesi, eşitliğin sağlanması ve her türlü ayrımcılıkla mücadele, bir de işkence ve kötü muameleyle mücadele.

Din ve vicdan hürriyeti bağlamında, kanunumuzun 3’üncü maddesi (1)’inci fıkrasına göre, “Herkes, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada eşittir.” Aynı maddenin (2)’nci fıkrasına göre, “Bu Kanun kapsamında cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hâl, sağlık durumu, engellilik ve yaş temellerine dayalı ayrımcılık yasaktır.” Yani bu anlamda 15 ayrımcılık temeli var. Biz, bu 15 temele dayalı olarak hem ayrımcılık iddiasında bulunanlarla alakalı, başvuru üzerine inceleme yapıyoruz hem de resen inceleme yapıyoruz.

Bu anlamda, Anayasa değişiklik teklifiyle alakalı birkaç hususu açıklamak isterim. 6701 sayılı Kanun’umuzun yine 9’uncu maddesinin (1)’inci fıkrasının (g) bendinde “Ayrımcılık yasağı ihlallerini resen veya başvuru üzerine incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek.” Kurumumuzun görevleri arasında sayılmış.

Şimdi, bu kapanmış bir yara olarak burada ifade edildi ama bize yapılan başvurular, aslında, bu meselenin kapanmadığını, sorunun hâlâ devam ettiğini de gösteriyor. Biz, Kurul olarak karar veriyoruz ve bahsettiğim 3 temel görev konusunda yarı yargısal da bir faaliyet yapıyoruz, görev icra ediyoruz. Mesela, TİHEK’e, 2018 ve 2022 sonu itibarıyla özellikle bu tesettür bağlamında ve din ve inanç temelinde yapılan başvurularda 38 tane karar vermişiz; bunun sadece 2022 yılı içerisinde 8 tanesinde başörtüsüne bağlı olarak, din ve inanç temelinde ayrımcılık konusunda ihlal kararı vermişiz. Bu da o yıl içerisindeki kararlarımızın yüzde 21’ini teşkil ediyor ki bu, az bir oran değil.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Yani hâlâ ciddi bir yekûn var yani.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU KURUL ÜYESİ ZENNURE BER – Evet, kesinlikle.

Ayrıca, bir de resen yaptığımız inceleme konusunda verdiğimiz karar örneklerinden bahsetmek isterim kayda geçmesi açısından. 2018-2022 sonu itibarıyla 3 tane resen araştırma, inceleme yapmışız. Bunlardan bir tanesi, bir büyükşehir belediyesi genel sekreter yardımcısının biriminde çalışan başörtülü kadınlara yönelik ayrımcı söylemlerine ilişkin iddiaların incelenmesine dönük yaptığımız resen inceleme ve bu inceleme sonucunda da inanç temelinde taciz uygulayarak ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine karar vermiş Kurulumuz; kesinleşmiş bir karar bu.

Yine, bir başvurucu, eşi ve çocuklarıyla birlikte bir kaymakamlık binasında x-ray cihazından geçerken peçesinin, yüzünün açılması istenmiş. Kendisi, özel bir ortamda, bir hanım görevliye karşı yüzünü açabileceğini söylediği zaman, şiddete uğramış ve kötü muameleyle maruz kalmış. Kurulumuz, yine din ve vicdan özgürlüğü bağlamında, kötü muamele yasağının ihlal edildiğine karar vermiş ve bu karar da kesinleşmiş.

Yine, “eleman.net” adlı bir internet sitesinde muhasebe, finans personeli alımı için verilen iş ilanında yer alan başörtülü kişilerin başvurularının alınmayacağına dair ifadeler resen incelenmiş. Yapılan inceleme neticesinde de inanç temelinde ayrımcılık yasağının ihlal edildiği tespit edilmiştir.

Yani, bu şekil karar örneklerimiz yine Kurumumuzun web sitesinde de mevcuttur. İlgililer, ilgililenenler de gerekçeleriyle birlikte oradan inceleyebilirler.

Ailenin korunmasıyla alakalı Anayasa değişikliği teklifiyle alakalı şunu söylemek isterim: Biz Kurum olarak bütün illerimizde istişare toplantıları düzenliyoruz çoklu katılımlarla; STK'lerin, kamu kurumu yetkililerinin, genel itibarıyla toplumun bütün kesimlerinin katılım sağladığı istişare toplantıları yapıyoruz ve o il özelinde insan haklarını konuşmak, kurumumuzu tanıtmak, başvuru usullerini anlatmak maksadıyla...

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Teşekkür ediyorum.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU KURUL ÜYESİ ZENNURE BER – Az önce Kamu Denetçisi Kurumu Başkanımızın ifade ettiği, yine Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu Başkanımızın ifade ettiği şekliyle buralarda ailelerin bir infialine şahit olduğumuzu da ben ifade etmek isterim. Öğretmenlerimiz, eğitim sendikası başkanlarımız, muhtarlarımız, anneler, bu anlamda, özellikle bu LGBT konusunda infial içerisindeler ve bizden çözüm beklemekteler.

Çok teşekkür ediyorum.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Çok teşekkür ediyorum.

Şimdi, geneli üzerindeki görüşmeler üzerine KEFEK Başkanımızın bir söz talebi vardı ama onun öncesinde, çok kısa olmak kaydıyla Ravza Hanım'a bir söz vereceğim. En son noktasında da Aile Bakan Yardımcımıza söz vereceğim.

Ravza Hanım, çok kısa, lütfen toparlayalım, işi bitirmek istiyorum.

Buyurun Ravza Hanım.

RAVZA KAVAKCI KAN (İstanbul) - Teşekkür ederim Sayın Başkanım.

Önceki oturumda ve bugün mümkün olduğu kadar takip etmeye çalıştım yapılan konuşmaları. Toplumsal mutabakattan bahsedildi -1'inci madde üzerine ben birkaç saat evvel söz istemiştim- ve toplumsal mutabakatla, geniş bir mutabakatla problemlerin çözülmesi gerektiğine dair herkesin mutabık olması, gerçekten mutluluk verici.

Tabii, daha önce birçok tarihî süreçlerde modernleşme süreçlerinin kadınların kılık kıyafeti üzerinden yapıldığını bunu ifade etmiştim. Türkiye'de de maalesef bu süreç yaşandı ve modern, çağdaş, geri kalmamış olmak için insanların nasıl kılık kıyafete sahip olması gerektiği üzerine maalesef on yıllarca dayatmalar yapıldı.

Bülent Tezcan Beyefendi önceki oturumda şunu söylemişti, bunu da kıymetli buluyorum: 2008'deki Anayasa değişikliğini Cumhuriyet Halk Partisinin Anayasa Mahkemesine götürmesi hususunda "Keşke götürmeseydik." dedi. Bu açıdan, bu oturumlarda söz alınmasının ve farklı siyasi partilerin görüş bildirmesinin kıymetli olduğunu düşünüyorum. Ancak, şöyle bir tartışma yapıldı: "Anayasa değişikliğiyle başı örtülü olmayan kadınların da hakları güvence altına alınıyor mu?" Açıkçası bu, yine on yıllarca yapılmış bir söylemdi, başörtüsü yasağının gerekçeleri arasında, Refah Partisi döneminde, Fazilet Partisi döneminde, AK PARTİ'nin ilk döneminde, iktidar olduğu dönemde, ikinci döneminde, Sayın Cumhurbaşkanımızın Cumhurbaşkanı olduğu dönemde de "Zorla bizi kapatacaklar." "Bizi çarşafa sokacaklar." Bu arada, çarşafı insanları da tabii rencide edecek şekilde bir ifade kullanmak istemem, herkesin kılık kıyafetinde özgür olması gerektiğini düşünüyorum. Ama bu korku cümleleriyle insanlar bir grubun korkusu üzerinden ki bu bana göre başını örtmeyen kadınlara da bir hakaretti yani onlar o kadar baskı altında hissedeceklerdi ki etrafta başörtülü kadınların bulunmasından, bunun üzerinden, bu mantık üzerinden insanların en temel hak ve özgürlükleri ihlal edildi. Bu, bu ülkede yaşandı. Şunu görüyoruz ki birçok parti bunun yanlış olduğunu söylüyor, bu güzel bir şey.

Bu konuyla alakalı Cihan Aktaş, Servet Armağan, Merve Kavakcı, Dilek Cindoğlu, Gülşen Demirkol Özel, Richard Perez gibi birçok akademisyen ve düşünürün akademik kitapları var, bunların da kayıtlara geçmesini istedim.

Son olarak da şunu söylemek istiyorum: Erhan Usta bir yandan “El uzatıyoruz, beraber çalışalım; yasakları, ayrımcılıkları beraber ortadan kaldıralım.” derken aynı zamanda da burada “Bizler mücadele verirken sizler masaların altında saklanıyordunuz.” diye bir ifade kullandı; onun için ben ve arkadaşlarım burada bir ara seslerimizi yükselttik. Bu manada da asıl kim bu meseleyi siyasete alet ediyor tekrar kayıtlara geçmiş oldu.

Sayın Tezcan da Mecliste temsil edilemeyen başörtülülerin hakkını savunacağını söyledi, bu da ilginç yani demek ki Mecliste temsil edilenler ile dışarıda olanlar arasında da yine bir ayrımcılık söz konusu. Bunu da burada kayıtlara geçirmek istiyorum. Bu bir samimiyet testi olacak, Anayasa değişikliğinde oy kullanışlarına göre göreceğiz.

Son olarak, Barolar Birliğinden temsilciyi de dinledik, istifade ettik. Acaba Barolar Birliğinin bu ayrımcılık sürecinde duruşu nasıldı? Bunu da ayrıca öğrenmek isterim.

Teşekkür ederim Sayın Başkanım.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Teşekkür ediyorum.

Serap Hanım, buyurun.

SERAP YAŞAR (İstanbul) – Teşekkür ederim Sayın Başkanım.

Saygıdeğer hazırun, ben de biraz önce yani CHP ve İYİ Parti temsilcileri konuşma yaparken içeriye girdim ve konuşmalarını yaptıktan sonra süratle terk etmelerini ibretle ve hayretle izledim.

O dönemde -özellikle CHP için söylüyorum- 28 Şubat sürecinde dindar, Pratikan kadınlarımız ve gençlerimize yaşattıkları acılardan herhangi bir nedamet duymadıklarını, herhangi bir pişmanlık içinde olmadıklarını da gözlemledim. İkna odalarının mucidi Nur Serter’i CHP’den milletvekili yaparak taltif eden zihniyetten de ancak bu beklenirdi diye düşünüyorum. Sanki onlar hiç yaşanmamış, hafızayı beşer nisyan ile malul diye düşünüyorlar herhâlde ama üzerinden yirmi, otuz yıl geçmedi. Henüz bunu yaşattıkları gençler, çok gençler ve hafızaları çok taze ve acılar da yaşanmışlıklar da çok taze.

Bugün, size kendi hazırladığım... 28 Şubat sürecinde -MAZLUMDER İstanbul Şube Avukatı olarak çalışıyordum, bir vekil olarak- başörtülü mağdur öğrenciler için “Hukuk Kılavuzu” adı altında bir kitap hazırlamıştık. Bunun bir nüshası elimde kalmamış, Meclis kütüphanesinden edindim, geçtiğimiz yıl bir şey için lazım oldu ve Meclis kütüphanesi imzalamamı rica etti. 2022 yılında; 1999 yılında, 28 Şubat sürecinde yazdığım, hazırladığım kitabı çok şükür bir milletvekili olarak imzalama onuruna kavuştum. Bunların kayda girmesini istiyorum.

Bir tarafta, ikna odalarıyla başörtülü öğrencileri eğitim hakkı ile dinî inancı arasında tercihe zorlayan bir zihniyetin, diğer tarafta ise sivil, demokratik, hukuki bir mücadeleyi kazanarak burada aziz milletimizi temsil etme hakkına sahip olan bizlerin ve buna zemin hazırlayan partimizin, Sayın Genel Başkanımızın, eşitliğin mimarı Sayın Cumhurbaşkanımızın olduğunu söylüyorum; kadın kadına eşitliğin. Bu işin teminatının da AK PARTİ kadroları ve birlikte hareket ettiğimiz Cumhuriyet İttifakı olduğunu söylemek istiyorum.

Teşekkür ediyorum.

Saygıyla selamlıyorum sizleri.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Teşekkür ediyorum.

Buyurun Sayın Aksal.

FATMA AKSAL (Edirne) – Çok teşekkür ediyorum Başkanım.

Değerli hazırun, ben de hepinizi saygıyla selamlıyorum.

2'nci madde üzerinde konuştuğumuz için aileden başlamak istiyorum. Tabii, aile toplumun temeli, biz kanun koyucular olarak da aileyi korumak için üzerimize düşen her şeyi yapmak zorundayız, bunun bizim bir numaralı sorumluluğumuz olduğunu düşünüyorum.

Başörtüsü konusuna gelince, maalesef, üzerinden kaç yıl geçerse geçsin zihniyetin aynı olduğunu, çok da değişmediğini görüyoruz burada. Başörtüsü konusu bu ülkede uzun yıllar kadınların eğitim, siyasal hayata katılma, kamuda yer alma gibi temel hak ve özgürlüklerini kullanmalarına engel olmuş, büyük travmaların yaşanmasına, büyük acıların yaşanmasına sebep olmuş bir konudur. Evet, Zennure Hanım'ın da söylediği gibi, bu acılar unutuldu mu? Hayır, unutulmadı, unutulması da mümkün değil. Nasıl unutulabilir ki? Kadınların hayallerini çaldınız, hayata katılmalarının önünde engel oldunuz. Biz bu acıları, yaşanmış acıları telafi edemeyiz, telafi edilebileceğini ben düşünmüyorum şahsen ama en azından gelecekte bunların tekrar vuku bulmasını engelleyebiliriz belki. Bugün yaşadıklarımız, bugün duyduklarımız da bu Anayasa değişikliğinin ne kadar önemli olduğunu ve gerekli olduğunu gösteriyor. Aslında bu değişiklik başı açık, başı kapalı tüm kadınların temel hak ve özgürlüklerini kullanmalarının önünü açan bir değişiklik, hiç kimsenin bir itirazının olmaması gerekiyor. Evet, bu samimiyet testi midir? Bir samimiyet testidir ve eğer samimiyseniz “ama”sız, “fakat”sız buna destek vermeniz gerektiğini düşünüyorum.

Sayın Levent Gök dedi ki: “Türk kadınına seçme ve seçilme hakkı Gazi Mustafa Kemal Atatürk tarafından verildi, bunu unutuyorsunuz.” Hayır, biz bunu unutmuyoruz, Türk kadını 1934 yılında birçok Avrupa ülkesindeki kadından önce seçme ve seçilme hakkına sahip oldu ama maalesef bu haktan sadece belli kadınlar yararlanabildi 2013 yılına kadar. Bu ülkede başı açık, başı kapalı tüm kadınlar seçme ve seçilme hakkına sadece Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'ın liderliğinde, AK PARTİ sayesinde 2013 yılında kavuşabildiler.

Bu Anayasa değişikliğinin yapılmasının ben çok önemli olduğunu düşünüyorum ve tekrar, eğer samimiye, muhalefeti bu değişikliğe destek vermeye davet ediyorum.

Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Çok teşekkür ediyorum.

Buyurun Tülay Hanım.

TÜLAY KAYNARCA (İstanbul) – Çok teşekkür ediyorum Değerli Başkanım.

Bu düzenlemenin çok tarihî bir düzenleme olduğuna yürekten inanıyorum ve bir not düşmek adına birkaç cümle ilave etmek istedim sadece. Başörtüsüne anayasal güvence getiren ve evlilik birliğini tanımlayan bu anayasal değişiklik oldukça önemli ve elzem. Bu düzenlemeyle başı açık ya da kapalı -altını tekrar dikkatle çiziyorum, başı açık ya da kapalı- tüm kadınların temel hak ve hürriyetlerden yararlanabilmesi artık anayasal güvence altında. Bu, toplumsal barış için çok önemli; bu, eski yaşanmışlıkların, acıların, kara leke gibi tarihe geçen adaletsizliklerin bir daha yaşanmaması adına atılan çok değerli bir adım.

Ailenin korunması amaçlı düzenleme ise zaten tek başına stratejik ve çok önemli bir başlık. Türk toplumunun temeli aile olduğu için de çok ciddi bir düzenleme.

Ben Anayasa Komisyonunda, Adalet Komisyonunda katkı sunan tüm vekillerimize şükranlarımı arz ediyor, hayırlı olmasını diliyorum.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Çok teşekkür ediyorum.

Barolar Birliğinden Sayın Sibel Suiçmez, buyurun.

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ BAŞKAN YARDIMCISI SİBEL SUIÇMEZ – Sayın Başkanım, ben birkaç cümle söyledikten sonra konuşmasını yapmak üzere Sayın Genel Sekreterime sözü vereceğim.

Sayın Komisyon Başkan Vekilimiz, değerli meslektaşım Ali Özkaya özellikle “her şey” “hiçbir surette” “hiçbir kadın” “herkes” “hiç kimse” kelimeleri üzerinden birtakım sorular sorduğu için, ben acaba konuşmamı çabukluk kaygısıyla yanlış mı yansıttım, kelimeleri yanlış mı kullandım kaygısı içerisinde bir şeyi de düzeltmek isterim: Orada kullanılan “hiçbir kadın” “hiçbir surette” kelimelerinin genellik niteliğine aykırı olduğunu vurgulamak istedim. Aslında hakları dengelemek meselesi Anayasa hukukunun en önemli meselelerinden biridir. Bazen haklar yarışır, dolayısıyla bu hakların dengelenmesinde çok önemli olan bir mutlak hak kavramı ve mutlak hak yasağı da bulunmaktadır. Dolayısıyla işkence ve kötü muamele yasağı dışında hatta zaman zaman da yaşam hakkı bile mutlak bir hak olarak görülmemiştir. O nedenle “hiçbir surette” denilmek suretiyle bir vurgunun yapılmasının bir mutlak hak hâline getirdiğinin altını çizmek istedim.

Onun dışında da Sayın Vekilimin “Yararlandım.” cümlesinden çok büyük memnuniyet duydum. Ayrıca, Sayın Vekilime de bir cevap vermek için, Türkiye Barolar Birliği ve barolarımız Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’yle de güvence altına alınan ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarıyla da gelişen, genişleyen temel hak ve hürriyetlerin özgürce kullanılmasından yana olmuştur, yana olmaya devam edecektir.

Sözü Veli Başkanına bırakıyorum.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Çok teşekkür ediyorum.

Sayın Küçük, buyurun.

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ GENEL SEKRETERİ VELİ KÜÇÜK – Sayın Başkan, sayın Komisyon üyeleri, değerli katılımcılar; sizleri Türkiye Barolar Birliği adına saygıyla selamlıyorum.

41’inci maddeyle ilgili değerlendirmelerimizi paylaşmak isterim. Anayasa 41’inci maddesiyle ailenin korunması için yeterli açıklıkta pozitif yükümlülüğü devlete vermiştir. Yürürlükteki mevzuat evliliğin kadın ve erkek arasında yapılacağını öngörmektedir. Teklifte getirilen vurgu aslında yasal düzenlemeler içerisinde yer almaktadır. Mevcut hâliyle, Medeni Kanun’un evlenme konusundaki düzenlemeleri, evliliğin kadın ile erkek arasında gerçekleşeceği esas alınmak suretiyle formüle edilmiştir. Aksi hâl ayrıca ifade edilmemişse düzenlemeler okunduğunda sistematüğün kadın ile erkek arasında evliliğe dair olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Örneğin, Medeni Kanun’un 134’üncü maddesindeki “Birbirleriyle evlenecek erkek ve kadın, içlerinden birinin oturduğu yer evlendirme memurluğuna birlikte başvururlar.” hükmü, 136’ncı maddesinde yer alan “Erkek ve kadından her biri, nüfus cüzdanı ve nüfus kayıt örneğini, önceki evliliği sona ermiş ise buna ilişkin belgeyi...” gibi ifadelerle düzenlemektedir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 2’nci maddesi de evliliği en temel haklardan biri olarak saymaktadır. Bu düzenlemelerin düzenlenen kanun çerçevesinde ihtiyacı giderdiği düşüncesindeyiz.

FETİ YILDIZ (İstanbul) – Anayasa maddesi hâline gelmesinde sakınca nedir?

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ GENEL SEKRETERİ VELİ KÜÇÜK – Yararıyla ilgili, sakıncasıyla ilgili değerlendirmeyi tabii, siyaset kurumunun takdir etmesi icap eder.

Biz bir hukuk kurumu olarak şunu özellikle ifade etmek istiyoruz: Mevcut düzenlemelerde zaten bu unsurların ifade edildiğini, düzenlendiğini özellikle paylaşmak istiyoruz.

FETİ YILDIZ (İstanbul) – Onları biliyoruz, hepimiz biliyoruz, hepimiz biliyoruz da siz tehlikeyi biliyor musunuz? Tehlikeyi biliyor musunuz?

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ GENEL SEKRETERİ VELİ KÜÇÜK – Farklı tehlikelerin de olabileceğini ifade etmek isterim. Teklifin gerekçelerinde kullanılan ifadeler ayrımcılığa ve çok farklı kesimler arasındaki farklı tartışmalara da sebebiyet verebilecek niteliktedir.

Her iki teklifle ilgili de değerlendirmeler var ama Sibel Başkanım paylaştı, tekrara girmek istemiyorum, yalnız, biz, Türkiye Barolar Birliği olarak -burada Komisyonun neredeyse tamamı hukukçu- Birlik Başkan Yardımcımızın ismi üzerinden bir değerlendirme yapılmasını da doğru bulmadığımızı ifade etmek isteriz. Türkiye Barolar Birliğinin Yönetim Kurulunun hangi süreçlerle seçildiğini hepimiz çok iyi bilmektesiniz ve Yönetim Kurulu içerisinde de farklı siyasi düşüncelere ve farklı partilere ait arkadaşlarımız bulunmaktadır.

İSMAİL BİLEN (Manisa) – Üstat, biz bunu tenkit etmedik, tenkite karşı bir cevap olarak sunduk.

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ GENEL SEKRETERİ VELİ KÜÇÜK – Tabii, tabii. Bir kıyaslama yapıldı, Hocamız üzerinden yapılan kıyaslama üzerinden özellikle ifade etme ihtiyacı hissettim.

FETİ YILDIZ (İstanbul) – “Onur Yürüyüşü” adı altındaki yürüyüşlerden haberiniz yok galiba?

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ GENEL SEKRETERİ VELİ KÜÇÜK – Haberim var da ben farklı bir şeyden bahsediyorum.

FETİ YILDIZ (İstanbul) – 30’un üzerinde belediyenin yardım ettiğiinden haberiniz yok galiba?

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ GENEL SEKRETERİ VELİ KÜÇÜK – Kim yardı etti pardon?

FETİ YILDIZ (İstanbul) – 30’un üzerinde belediye. Haberiniz yok mu sizin?

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ GENEL SEKRETERİ VELİ KÜÇÜK – Biz Türkiye Barolar Birliğinden bahsediyoruz Sayın Yıldız.

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ BAŞKAN YARDIMCISI SİBEL SUİÇMEZ – Sayın Vekilim, biz teknik anlamdaki görüşümüzü ifade ediyoruz...

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Siz devam edin lütfen, tamamlayın lütfen.

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ GENEL SEKRETERİ VELİ KÜÇÜK – Sayın Başkanım, şöyle tamamlamak isterim: Türkiye Barolar Birliği, Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasa Komisyonu tarafından yasadan kaynaklanan, Anayasa’dan kaynaklanan sorumluluk ve süreçlere katkı sunması için davet edilmiş bir kurumdur. Kamu kurumu niteliğinde bir meslek örgütüdür, Başkan Yardımcımız da seçimlerle seçilerek gelmiş birisidir. Sayın Komisyon tarafından özel olarak, kişisel olarak davet edilmiş bir kurum da değildir. Anayasa değişikliği konuşulduğuna göre biz bu çerçevede değerlendirme yapılmasını özellikle istirham ediyoruz.

Sayın Kavacı bir soru sordu, onunla ilgili de, Türkiye Barolar Birliği özgürlükçü bir bakış açısıyla bugün hareket etmektedir. Gerek başörtüsüyle ilgili gerek diğer unsurlarla ilgili kimliklerde, ruhsatta yaşama geçirilirken hiçbir ayrımcılığın, hiçbir olumsuzluğun söz konusu olamayacağı bir çizgide de bugüne kadar olduğu gibi -geçmiş dönemde yaşananları bir kenara bırakarak- aynen devam ettiğini ifade etmek isterim.

İSMAİL BİLEN (Manisa) – Eleştirim geçmişe yönelikti, bugüne yönelik değildi. Bütün üst kurulların ve Barolar Birliğinin ve STK’lerin özgürlükçü bir anlayışla hareket etmesi gerektiği düşüncemi ifade ettim, bu geçmişe yönelik bir eleştiriydi. Baroların, Barolar Birliğinin bu yasaklayıcı uygulamaya yandaş olmasını eleştirmiştım bir hukukçu olarak.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Veli Bey, buyurun, son cümlelerinizi alayım.

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ GENEL SEKRETERİ VELİ KÜÇÜK – Sayın Başkanım, şöyle tamamlayayım: Türkiye Barolar Birliği, evrensel hukuk, hak ve özgürlükler çerçevesinde hareket etme kaygısıyla uygulamalarını, meslektaşlarına karşı, bilhassa mensuplarına karşı bu çabayı ortaya koyan önemli bir kuruluştur ve biz bu görev süremiz içerisinde de bu hassasiyeti sonuna kadar sürdüreceğiz.

Teşekkür ederim.

Saygılar sunarım.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Ben teşekkür ediyorum.

Komisyonu ilgilendiren bir şey olduğu için, biz Barolar Birliğini aynen o şekilde davet ettik.

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ GENEL SEKRETERİ VELİ KÜÇÜK – Evet, onu vurgulamak istedim.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Barolar Birliğini temsilen kimlerin katılacağına kendileri tüzel kişilik olarak karar verdiler ve onlar da serbest görüşlerini ifade etti.

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ GENEL SEKRETERİ VELİ KÜÇÜK – Teşekkürler Başkanım.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Şimdi, ben son sözü Aile Bakan Yardımcıma son sözü vereceğim, ondan sonra Sayın Akbaşoğlu’na ve Sayın Özdemir’e çok kısa değerlendirme, teknik açıklama yapmak üzere söz vereceğim, sonra oylamaya geçeceğim.

Buyurun Sayın Bakanım.

AİLE VE SOSYAL HİZMETLER BAKAN YARDIMCISI FATMA ÖNCÜ – Sayın Başkanım, Komisyonumuzun çok kıymetli üyeleri, çok değerli milletvekillerimiz ve çok değerli sivil toplum temsilcileri; bu katıldığımız ikinci oturum ve hakikaten ben Türkiye Yüzyılı’nda böyle bir konu için bu teklifte imzası olan herkese kendi adıma teşekkür ediyorum, Bakanlığım adına da teşekkür ediyorum çünkü ben de 28 Şubata tanıklık etmiş bir bireyim, aynı zamanda bir hukukçuyum.

Tabii, bugün burada bulunuşumuz kamu kurumu temsilcisi statüsünde olduğu için işi çok da siyasi boyut noktasında değerlendirmeyi kendi açımdan doğru bulmuyorum ama hakikaten burada beylerden önce hanımların bu hakla ilgili, açıkçası samimi olarak her yönüyle -hemen hemen herkes hukukçutartışıp özellikle bu devrim niteliğinde teklifin çıkması konusunda destek olmaları gerekiyor. Yaş ortalamasına aşağı yukarı baktığımız zaman hepimiz bu döneme tanıklık etmiş insanlarız ve temel hak ve özgürlük niteliğinde 24’üncü maddeyi konuşuyor olmamız ve bununla ilgili tartışmayı açmamız bile aslında yanlış. Çoktan bunun gerçekleşmiş olması gerekiyordu. Şöyle, değerlendiğinizde, dünyanın birçok ülkesinde -3 ülke hariç- böyle bir sorun artık kalmış değil, yeni yüzyıla başlıyoruz, hâlâ temel hak ve özgürlükler konusunda, başörtü konusunda... İnandığı için, tercihlerinden dolayı kişiler eğitim hakkında, çalışma hayatında, seçilme hakkında, birçok alanda mağduriyetler yaşadılar ve hâlâ biz bu konuda uzlaşmıyoruz, bunu siyasi bir malzeme olarak gündeme getiriyoruz.

Ben de engelli bir birey olarak eğitim hakkı elinden alınmış bir kişiyim yani geçmiş dönemde yaşadığım kentte “Engelli okulu yok.” diye bana sadece Ankara’yı göstermişlerdi ve ben iki buçuk yıl ilkokula gidemedim yani bugün temel hak ve özgürlüğün ne kadar önemli olduğunu bire bir yaşamış birisiyim. Aynı zamanda da 28 Şubatta öğrenciydim hukuk fakültesinde ve plastik peruklarla sınıfa girip bir de onların çekildiğine bilahare gözlerimle tanık olmuş bir insanım yani bütün bunları yaşadık ve bunları tabii ki de -az önce Başkanımız diyor- hatırlayacağız, elbette hatırlamamız gerekiyor, bunun üzeri kesinlikle örtülmemeli; bu insanlar üzerinde travmatik şeyler oluştu. Bir insanın sadece eğitim hakkını almadık; o insanın aile birliğini, çocuklarını, geleceğini, her şeyini ama her şeyini yok ettik. Bunları göz ardı edip hâlâ bundaki bir madde üzerine, maddedeki bir cümle üzerine “dinî inancı”

diye sürekli vurgulamak ne kadar acı ve ne kadar yanlış. Samimiyetle söylüyorum, umuyorum ki arkadaşlarımız, çok kıymetli vekillerimiz bu süre içerisinde, Meclise gitmeden önce bu garabetten vazgeçerler diye temenni ediyorum.

41'inci maddeye gelince, biz Bakanlık olarak, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü olarak yaklaşık üç yıldır cinsel tercihler konusundaki çalışmalar üzerine çalıştaylar yapıyoruz. Toplumun sağlıklı nesil olarak ileriye aktarılabilmesi için bir başka en önemli unsur ne? Ailedir, "aile" kavramıdır ve ailenin güçlü bir şekilde desteklenmesi gerekiyor. Dolayısıyla, var olan bir gerçeği görmezden gelip bunu başka bir boyuta geçirmek... Şu an Türkiye'de bu alanda 17 tane aktif dernek çalışıyor -az önce Sayın Başkanımızla da bunu istişare ettik- ve bu dernekler uluslararası alanda en çok fonlanan dernekler. "Niçin?" diye bir sormak gerekiyor. Baktığımız zaman, Türkiye'yi uluslararası arenada diğer ülkelerden...

Çok özür dilerim, belki çok uzattım, hemen kısaltacağım; zamanı doğru kullanmak gerektiğine inanıyorum.

Bizim kendi aile dokumuza bir şekilde -cidden ama- sahip çıkmamız gerekiyor her yönüyle. "Bu sorun bizi ilgilendirmiyor." demek ya da bunu başka bir boyuta çekmek geleceği görmemektir. Sosyolojik vakalar uzun soluklu değişimle oluşan vakalar yani elli yıllık, yüz yıllık programı düşünerek hareket etmeliyiz. Bunun medya ayağı, dijital ayağı, bunun basın ayağı, bunun sivil toplum ayağı ve Meclisteki idare ve biz de bakanlıklar olarak... Bu sadece Aile ve Sosyal Hizmetlerin sorumluluğunda olan bir durum değil, bunu Sağlık Bakanlığı da Millî Eğitim Bakanlığı da... Çünkü her yönüyle desteklenip bu alanda bunun tam da Anayasa'ya, hakikaten, yazılı olarak geçirilmesi gerekiyor ve tedbir olarak da tüm toplum olarak bütüncül bir politikayla çözüm üretmemiz gerekiyor. Sizlerin her zaman desteğine ihtiyacımız var. Bu anlamda, bunların ikisine de baktığımız zaman -Sayın Bakanımız da- Bakanlık olarak da çok mutlu oldum ve gerçekten beni çok sevindirdi yani bunun, Anayasa zemini içerisinde net bir şekilde altının belirlenip çizilmesi sağlıklı nesiller için, Türkiye'nin geleceği için çok kıymetli; her ikisi de.

Ben çok teşekkür ediyorum.

Saygılarımı sunuyorum.

OTURUM BAŞKANI EMİNE ZEYBEK – Bakan Yardımcımız Sayın Fatma Öncü'ye çok teşekkür ediyoruz.

Komisyon üyemiz Ahmet Özdemir'e söz veriyoruz.

Özetlersek iyi olur Ahmet Bey.

AHMET ÖZDEMİR (Kahramanmaraş) – Başkanım, teşekkür ederim.

Çok kısa izah etmek istediğim bir konu var. Aslında, 41'inci maddeyi geçtik ama 24'üncü maddede bence farklı yorumlara sebep olabilecek bir konuşma vardı, onu düzeltmek istiyorum.

Teklif, 1'nci maddesinin ikinci fıkrasındaki "Hiçbir kadın; dinî inancı sebebiyle başını örtmesi ve tercih ettiği kıyafetinden dolayı eğitim ve öğrenim, çalışma, seçme, seçilme, siyasî faaliyette bulunma..." diye devam eden kısımdaki "tercih ettiği kıyafet" kavramı... Aslında dinî inanca dayalı bir "tercih ettiği kıyafet" tanımlaması var burada ve böyle anlaşılması gerekir çünkü orada kullanılan veya aslında bir önceki ibareye bağlanmak istenilmiş ama bu belki bu metinden daha iyi anlaşılammıştır ama gerekçede bu açıkça yazılıyor, gerekçede diyor ki: "Dinî inancı sebebiyle başını örtmesi ve yine bu sebeple..." "ve yine bu sebeple" diyerek, aslında "dinî inanç" tabirini kuvvetlendiriyor yani alelade bir kıyafet ya da herhangi bir kıyafet değil "dinî inancı sebebiyle kullandığı kıyafet" diye gerekçe de aslında bu hususu güçlendirmiş. Yine gerekçenin ikinci anlatımında bunu daha da detaylandırmak için

“...söz konusu kıyafetin bir kadının dinî inancı sebebiyle başını örtmesine ve yine bu sebeple tercih ettiği kıyafete engel olmayacak nitelikte...” diyerek oradaki tercih edilen kıyafet tanımının dinî inancın gereği olan “tercih edilen kıyafet” olduğunun bilinmesini istiyoruz. Yoksa, tercih edilen kıyafet oradaki dinî inançtan ayrıldığı zaman bu önü alınamayacak bir noktaya gelecek; o yüzden de bunun böyle anlaşılması gerektiğini, gerekçeyi okuyarak izah etmek istedim.

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI EMİNE ZEYBEK – Biz teşekkür ederiz.

Son olarak, Grup Başkan Vekilimiz Muhammet Emin Akbaşoğlu.

Buyurun Akbaşoğlu.

MUHAMMET EMİN AKBAŞOĞLU (Çankırı) – Çok teşekkür ederim Sayın Başkanım.

Değerli Komisyon üyelerimiz, hepinizi hürmetle selamlıyorum.

Katkı veren sivil toplum kuruluşlarımıza, buradaki değerli Bakan Yardımcımıza, Barolar Birliğine ve bütün akademi camiasına, kurumlarımızın temsilcilerine katkıları münasebetiyle de ben teşekkürlerimi sunuyorum.

İsteyen herkes kanaatlerini, görüşlerini ortaya koydular. Bu konuda kısaca şunu ifade etmek isterim: Biz 337 milletvekilimizin imzasıyla Anayasa Komisyonumuzun huzuruna getirdiğimiz ve Sayın Kılıçdaroğlu’nun “Bu meseleyi kökünden çözelim.” teklifi üzerine gündeme getirdiğimiz ve daha nitelikli bir kanunla, toplumsal bir uzlaşmayla toplumsal sözleşme olan Anayasa’nın iki maddesinde, başı açık ve başı örtülü bütün kadınların hak ve özgürlüklerini teminat altına almaya dönük bir teklif. İkinci olarak da toplumumuzun temeli olan ailemizin korunması ve evlilik birliğinin nasıl teşekkül edeceğinin net, sarıh bir şekilde hukuki bir çerçeveye oturtulması ve çocuğun üstün yararının da gözetilmesini düzenleyen 41’inci maddeyle ilgili bir teklifte bulunuyoruz.

Bu teklifimiz samimi bir teklif, arka planda hiçbir farklılık arz etmeyen bir teklif. Biraz evvel, teklifin neler içerdiği net bir şekilde ortaya kondu, anlatıldı. Dolayısıyla, din ve vicdan hürriyetini düzenleyen 24’üncü maddede bugüne kadar anayasal anlamda herhangi bir düzenlemeye gerek kalmadığı ifade edilmekle beraber... Geçmişte uygulamada görülen zulümlerin tekrarlanmaması bakımından, fiilî olarak ve ilgili yönetmelik düzeyindeki düzenlemelerle, genelgelerle aşılmış, fiilî olarak da sorun olmaktan çıkarılmış bir meselenin özellikle muhalefetin, Sayın Kılıçdaroğlu’nun, aslında, âdeta yeni sorun alanları oluşturmaya dönük birtakım muhteviyatı olan bir teklifi gündeme getirmesi üzerine “Buyurun, eğer samimiyseniz biz sizin teklifiniz çerçevesinde anayasal düzenlemeyi ilanihaye bir sorun teşkil etmeyecek şekilde getiriyoruz; hep beraber bu teklife ‘evet’ diyelim, 400’ün üzerinde oyla kabul edelim, 400’ün üzerinde kabul edildiğinde de Sayın Cumhurbaşkanımız, yetkisi içerisinde olmakla beraber bunu referanduma götürmeyeceğini açık bir şekilde deklare etti. Dolayısıyla, herhangi bir problem kalmayacak; bundan daha tabii, doğal bir durum söz konusu değil...” Durum bu olmakla beraber, buradan siyasi rant elde etmeye ve kendi içlerindeki çelişkiyi, birtakım açmazları, kendi içerisindeki açmazları birtakım muhalefet partilerinin önceden kendi aralarında kurgulayarak “Bakın, şöyle adım atarsak ve 41’inci maddeyi kendi huzurumuzda hiç konuşurmazsak belki daha iyi bir siyasi netice elde edebiliriz.” şeklindeki danışıklı dövüş içerisindeki mütalaalarının biraz evvel bir tiyatral gösteri çerçevesinde sergilendiğine şahit olduk. Dolayısıyla, burada, samimiyetsizliğin ve bu konuyu asla ve kata çözmeme iradesinin bir yansımasıydı biraz evvel muhalefetin tavrı; bunu kayda geçirmek istiyorum ve biz 24’üncü madde ile 41’inci maddede... Biraz evvel, değerli Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkan Yardımcısı ve Anayasa Komisyonu üyemizin ifadelerinde net bir şekilde ortaya konduğu üzere, aile birliğinin, ailenin korunmasına, evlilik birliğinin nasıl teşekkül edeceğine

dair, gerçeklerinde sarîh olarak ifade edilen bu konuların toplumumuzun, milletimizin, devletimizin geleceği için de çok önemi haiz hususlar olduğunu ortaya koyuyoruz, aynen iştirak ediyoruz. Her iki konu da -biraz evvel sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerinin deklarasyonunda ortaya konduğu gibi- toplumsal bir taleptir, toplumun beklediği bir taleptir; buna hiç kimsenin bigâne kalması düşünülemez.

“Dinî inanç” ibaresi mevcut, şu andaki 24’üncü maddenin ilgili fıkralarında zaten yer almaktadır; oradan, efendim, bizim teklifimizden “dinî inanç” ibaresinin çıkartılmasını İYİ Parti ve CHP olarak teklif etmek aslında tam da bir tuzak yaklaşım olarak görülüyor. Millete, milletin inancına karşı bir kumpasın, bir kurgunun, siyasi istismarın ve bu konudaki tersine yorumlarla kendi yapmış olduklarını, efendim, bu konuda samimi adım atanların üzerine bırakarak yine bir istismar siyaseti yürütmenin bir yansıması olarak karşımıza çıkıyor.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Teşekkür ediyorum.

MUHAMMET EMİN AKBAŞOĞLU (Çankırı) – Ben şunu söylüyorum: Muhalefetin bu konuda samimi ve iyi niyetli olup olmadığı ortaya çıkacaktır. Teklifimize destek verilmesi durumunda, 400’ün aşılması durumunda zaten her türlü kendi endişeleri de ortadan kalkacaktır.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Sayın Akbaşıoğlu, çok teşekkür ediyorum.

MUHAMMET EMİN AKBAŞOĞLU (Çankırı) – O, kendi ellerindedir. Bu irade beyanlarını ortaya koymaları gerekir. Milletimiz de maşerî vicdanında bunun değerlendirmesini en güzel şekilde yapacaktır diyor, Komisyonu saygıyla selamlıyorum.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Teşekkür ediyorum Sayın Akbaşıoğlu.

2’nci madde üzerine herhangi bir önerge yoktur.

Önerge olmadığı için madde üzerindeki görüşmeler tamamlanmıştır.

Maddeyi oylarımıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Oy birliğiyle kabul edilmiştir.

3’üncü maddenin görüşmesine başlıyoruz.

3’üncü maddeyi okutuyorum:

MADDE 3- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer ve halkoyuna sunulması halinde tümüyle oylanır.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – 3’üncü madde üzerinde söz isteyen var mı?

FETİ YILDIZ (İstanbul) – Yok. Hadi oylayın.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Evet, ben oylamayayım; Sayın Komisyon Başkanı geldi, oylamayı o yapsın.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Buyurun.

ALİ ÖZKAYA (Afyonkarahisar) – O zaman 3’üncü madde üzerinde de şunu söyleyelim: Güzel bir çalışma oldu. Keşke muhalefet partisindeki milletvekili arkadaşlarımız da burayı terk etmemiş ve devam...

FETİ YILDIZ (İstanbul) – Bağlasan durmazlardı.

ALİ ÖZKAYA (Afyonkarahisar) – Biz keşke burada olsalardı deriz. İnşallah Genel Kurulda onların da milletimizin en temel kabul ettiği bu sorunun çözümüne katkı vermelerini ümit ediyorum. İnşallah o da gerçekleşir ve 1960’lı yıllardan beri yaşadığımız bu derin yarayı hep beraber kapatmış ve güzel bir yasama faaliyeti, Anayasa değişikliği yapmış oluruz diyorum. 3’üncü madde üzerindeki sözüm de bu kadardır.

Hayırlı uğurlu olsun.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Benden özellikle söz isteyen ASAP’tan Sevinç Hanım vardı, değil mi?

AİLE VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR PLATFORMU YÖNETİM KURULU ÜYESİ SEVİNÇ SANİSOĞLU – Evet efendim.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Çok kısa bir cümlelerinizi alalım, oylama yapıyorum çünkü.

AİLE VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR PLATFORMU YÖNETİM KURULU ÜYESİ SEVİNÇ SANİSOĞLU – Söz verdiğiniz için çok teşekkür ediyorum.

Sayın Başkanım, kıymetli hazırım; bugün burada çok önemli bir konuyu, ülkemizin çok önemli meselelerinden birini halletmek için toplanmış bulunuyorsunuz. Ben de burada bulunduğum için kendimi çok şanslı addediyorum.

Uzatmadan söyleyeyim: 1’inci maddeyle ilgili söylemek istediğim, çok önemli gördüğüm birkaç konu var. Ümitliyim bundan sonrası için. Çok acılar yaşamış bir kesimden gelen bir arkadaşımız, bir vatandaş olarak konuşuyorum. Başörtüsü bundan böyle sadece başı örtecek, siyasete malzeme edilmeyecek. Ümitliyim; başörtüsünü isteğe bağlı bir durum olarak anacağız, beraberinde yasaklarla anmayacağız. Ümitliyim; son dönemde gördük ki başı örtmek laikliğe karşı bir durum değilmiş, bunu hep birlikte yaşadık, tecrübe ettik, artık her yerde başörtülüler var. Şimdi de Anayasa’yla bunu kayda geçirmiş olmaktan dolayı çok mutluyum, “laiklik karşıtı eylem” olarak artık nitelendirilmeyecek. Ümitliyim; başörtüsü ikinci sınıf vatandaş olmakla değil, eşit vatandaş olmak anlamında anılacak; zira, hâlâ kamuda -ben bir kamu personeliyim aynı zamanda; bu, bire bir şahit olduğum bir konudur sevgili hazurun- hizmet alan -bakın “veren” demiyorum- başörtülü kadınların, sadece başlarını örttikleri için hizmet verenlerce aşağılanmakta olduklarına bire bir şahit olmuştum ve bunu; hâlen, bu devirde, 2022 yılında şahit olduğumu bire bir size ifade etmek için ben buradayım. Ümitliyim bundan sonrası için; bu şahitliklerimiz artık olmayacak ve gerekirse de cezai uygulamalarla karşılaşılacak. Ümitliyim; başörtülü ve başörtüsüz kadınların başörtüsü dışında var olan yığınla sorunlarıyla, pek çok hak talepleriyle ve arayışlarıyla bundan sonra daha fazla ve yakından ilgilenilmesinin mümkün olacağını düşünüyorum. Hepimiz biliyoruz ki kadınlar örtülü ya da örtüsüz hem kamu hem de özel sektörde çok sayıda sorunla baş etmek zorundalar; bundan sonra, inşallah, gündem buna gelecektir.

Aile konusunda da gelen, getirilmek istenen madde değişikliğinin yanında olduğumuzu ifade etmek isterim hem bulunduğum sivil toplum örgütü adına hem de kişisel görüşüm olarak fakat sadece bu teklife değil, çocuklarımızın korunması için çok sayıda ama çok da caydırıcı olan başka düzenlemelere ihtiyaç var. Burada gördüğümüz ek fıkranın kuvvetle uygulanmasını istiyorum.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Teşekkür ediyorum.

AİLE VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR PLATFORMU YÖNETİM KURULU ÜYESİ SEVİNÇ SANİSOĞLU – Hocam, bir ben bir kadın doğum uzmanıyım ve sahada gördüğüm cinsel istismar ve ensest vakalarının artık bundan sonra çok sıkı takipçisi olunması gerektiğini düşünüyorum, bununla ilgili çok caydırıcı kanun tekliflerinin de gündeme gelmesini talep ediyorum.

Diğer yandan, gençlerimizin medyadan olumsuz etkilenmelerini önlemek için, sadece yurt içi medya organlarının değil, yurt dışındaki medya organlarının da yeterince denetlenmesi gerektiğini düşünüyorum; bunun için de sizlerden gerekli ilgiyi talep ediyorum.

Bana söz verdiğiniz için tekrar teşekkür ediyorum, saygılarımı sunuyorum.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Çok teşekkür ediyorum, sağ olasımsız.

3'üncü madde üzerindeki görüşmeler tamamlanmıştır.

3'üncü maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Teklifin maddeleri üzerindeki görüşmeler tamamlanmıştır.

Komisyon raporunun Genel Kurul görüşmelerine yönelik olarak özel sözcü atanmasına ilişkin bir önerge vardır, okutup işleme alacağım ve oylarınıza sunacağım.

Okutuyorum:

Anayasa Komisyonu Başkanlığına

İç Tüzük'ün 45'inci maddesi uyarınca, görüşülmekte olan (2/4779) esas numaralı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi'ne ait komisyon raporunun Genel Kurulda görüşülmesi sırasında Komisyonumuzu temsil etmek üzere Mersin Milletvekili Zeynep Gül Yılmaz, Kastamonu Milletvekili Metin Çelik, Kahramanmaraş Milletvekili Ahmet Özdemir ve Manisa Milletvekili İsmail Bilen'in özel sözcüler olarak seçilmelerini arz ve teklif ederim.

Recep Özel

Isparta

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT – Oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Teklifin tümünün oylamasından önce, teklifin yazımı, kanun tekniği, imla kuralları ve atflara ilişkin olarak Komisyon Başkanlığımıza redaksiyon yetkisi verilmesini oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Sayın milletvekilleri, şimdi teklifin tümünü oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Hayırlı uğurlu olsun.

Muhalefet şerhi veya ek görüşü olan sayın üyelerimiz var ise 31 Ocak 2023 Salı günü saat on ikiye kadar Başkanlığımıza ulaştırabilirler. İç Tüzük'ün 42'nci maddesinin son fıkrasına göre bu sürenin takdirini Komisyon Başkanlığı olarak bu şekilde kullanmış oluyoruz.

Sayın milletvekilleri, müsaade ederseniz, bir iki değerlendirme yapmak isterim.

(2/4779) esas numaralı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi'nin görüşmeleri kapsamında iki ayrı günde yaklaşık on yedi saat süren bir çalışma yürütmüş bulunmaktayız. Bu süre içerisinde hiçbir üyenin söz hakkını kesmeden ve Komisyon üyelerine kısıtlama yapmadan görüşmeleri tamamlamaya çalıştım.

Değerli milletvekilleri, tarihsel önemi haiz bir Anayasa değişikliğinin Komisyon aşamasına yönelik olarak yaptığımız müzakerelerde uyumlu ve verimli bir toplantı gerçekleştirmemize katkı sunan Komisyonumuzun siz değerli üyelerine ve yine, burada olmayan milletvekillerimize, teklif sahiplerine, yürütme organının değerli temsilcilerine, bürokratlarımıza, akademisyenlerimize, sivil toplum kuruluşlarımıza, bize bu saate kadar yardımda bulunan, emek sarf eden tüm çalışma arkadaşlarımıza çok teşekkür ediyor, herkese hayırlı akşamlar diliyorum.

Anayasa Komisyonunun 27'nci Dönem 8'inci Toplantısı'nı kapatıyorum.

Kapanma Saati: 20.10